

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

ฉบับฉลองครบรอบ ๕๕ ปี

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-กัมพูชา

ธัชธรรมาวุธ ฐิตะกุล

ศานติ ภัคดีคำ

พิมพ์ครั้งที่ ๒

คณะกรรมการสมาคมวัฒนธรรมไทย - กัมพูชา
กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
จัดพิมพ์เนื่องในการฉลองครบรอบ ๕๕ ปี
การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - กัมพูชา
(๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๘ - ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๙)

การฉลองครบรอบ ๕๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทหารไทย-กัมพูชา
(๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๘ - ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙)

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

ฉบับฉลองครบรอบ ๕๕ ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - กัมพูชา

คณะกรรมการสมาคมวัฒนธรรมไทย - กัมพูชา

กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ จัดพิมพ์

เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งแรก สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

หมายเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ๙๗๔-๗๗๐๙๓๔-๑

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ศานติ ภัคดีคำ

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย. -- กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๙.

๓๐๔ หน้า.

๑. ภาษาไทย -- คำและวลีทางภาษาต่างประเทศ -- พจนานุกรม. I. ชื่อเรื่อง.

๔๙๕.๙๑๒๔.๙๕๙๓๒

ISBN 974-7709-34-1

ที่ปรึกษา

นายปกศักดิ์ นิลอุบล ประธานคณะกรรมการวัฒนธรรมไทย - กัมพูชา
นางสาววิมล คิตชอบ อธิบดีกรมสารนิเทศ
นายพีรวิช สุวรรณประเทศ รองอธิบดีกรมสารนิเทศ
นางลินนา ตั้งคันธ์ ผู้อำนวยการกองวัฒนธรรมสัมพันธ์ กรมสารนิเทศ
นายไพฑูรย์ มหาพัฒนาภรณ์ นักการทูตชำนาญการ กองวัฒนธรรมสัมพันธ์
กรมสารนิเทศ

ผู้เรียบเรียง

นายศานติ ภัคดีคำ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บรรณาธิการ

นายศานติ ภัคดีคำ

ศิลปกรรม

นางสาวสุนทรี รมณียกุล

พิมพ์ที่

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

ฉบับฉลองครบรอบ ๕๕ ปี

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - กัมพูชา

ธัชฉานุรักษ์วาทกรฐ์ธาสวโรรสธาสวไธ

ศานติ ภักดีคำ

คณะกรรมการสมาคมวัฒนธรรมไทย - กัมพูชา

กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ

จัดพิมพ์เนื่องในการฉลองครบรอบ ๕๕ ปี

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - กัมพูชา

(๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๘ - ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๙)

สารบัญ

คำนำ	(๖)
คำชี้แจงของผู้เรียบเรียง	(๘)
คำอธิบายการใช้พจนานุกรม	(๑๑)
หลักการปริวรรตอักษรเขมรเป็นอักษรไทย	(๑๓)
คำย่อบอกลักษณะคำไวยากรณ์	(๑๔)
คำย่อบอกประวัติของคำ	(๑๔)
พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย	
ก	๑
ข	๒๔
ค	๓๑
ง	๓๗
จ	๓๘
ฉ	๕๒
ช	๕๙
ซ	๖๘
ฌ	๖๙
ญ	๖๙
ด	๗๐
ต	๗๗
ถ	๙๑
ท	๙๕
ธ	๑๐๓
น	๑๐๕

คำนำ

ภาษาเขมรในภาษาไทยมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากคำยืมภาษาอื่นๆ ในภาษาไทย เนื่องจากคำยืมดังกล่าวมีเป็นจำนวนมากและมีการนำมาใช้ทั้งในราชาศัพท์และในชีวิตประจำวัน ดังปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยสุโขทัยและอยุธยาเป็นต้นมา อาจกล่าวได้ว่าคำยืมภาษาเขมรเป็นหน่วยคำพื้นฐานสำคัญในภาษาไทย ทั้งยังเป็นคำศัพท์ที่นิยมนำมาใช้ในการแต่งวรรณคดีไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นอีกด้วย หนังสือจินตตามณีซึ่งถือกันว่าเป็นแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรก เรียบเรียงโดยพระโหราธิบดีในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ได้กล่าวถึงคำยืมภาษาเขมรหรือ “กำภูซพากย์” ว่าเป็นหนึ่งในภาษาสำคัญที่ควรต้องศึกษาเพื่อใช้ในการแต่งคำประพันธ์ แต่การเรียนการสอนคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยจำกัดอยู่ในวงแคบ อีกทั้งหนังสือสำหรับค้นคว้าอ้างอิงยังมีไม่มากและยังไม่เคยมีการจัดทำพจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยมาก่อน

ในการนี้ คณะกรรมการสมาคมวัฒนธรรมไทย-กัมพูชา ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนของทั้งสองราชอาณาจักร เล็งเห็นความสำคัญของการจัดทำพจนานุกรมดังกล่าวจึงขอให้นายสานติ ภัคดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประมวลและเรียบเรียงคำยืมภาษาเขมรทั้งที่เป็นภาษาเขมรโบราณ และภาษาเขมรปัจจุบัน พร้อมอธิบายความหมาย เพื่อให้ผู้สนใจสามารถศึกษาได้ง่ายและประจักษ์ถึงความสัมพันธ์ทางภาษาศาสตร์ระหว่างภาษาไทยและภาษาเขมร การจัดทำพจนานุกรม

ธัชานุรักษ์การศุภศิลาไสยกุลธรรมาธิ

คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยนี้นับเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งในการร่วมฉลองครบรอบ ๕๕ ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-กัมพูชา ด้วย

คณะกรรมการสมาคมวัฒนธรรมไทย-กัมพูชา หวังว่าพจนานุกรมเล่มนี้จะยังประโยชน์และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าและอ้างอิง พร้อมขอถือโอกาสนี้ขอบคุณผู้จัดทำและผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน

(นายเดช บุญนาค)

ประธานคณะกรรมการสมาคมวัฒนธรรมไทย-กัมพูชา

คำชี้แจงของผู้เรียบเรียง

คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากคำยืมภาษาอื่นๆ ในภาษาไทย เพราะส่วนใหญ่เป็นคำภาษาเขมรโบราณ ซึ่งมีใช้อยู่ในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ หรือก่อนหน้านั้น และอาจมีคำยืมภาษาเขมรที่ใช้ในภาษาไทยในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๔ บ้าง แต่ไม่มากนัก เพราะอักขรวิธีของคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย ส่วนมากสอดคล้องกับอักขรวิธีภาษาเขมรโบราณในศิลาจารึกเขมรโบราณสมัยพระนครและสมัยหลังพระนคร ยิ่งกว่าอักขรวิธีของภาษาเขมรปัจจุบัน

คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยบางคำมีลักษณะเป็นคำร่วมซึ่งมีที่มาจากคำเดียวกัน แต่มีวิวัฒนาการไปในลักษณะที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น คำว่า **เขมร** ภาษาเขมรโบราณสมัยก่อนพระนครเขียนว่า **ក្រូរ** / **កេមរ** (kmer) ต่อมาในสมัยพระนครเขียนว่า **ខ្មែរ** / **เขมร** (khmer) ต่อมาในภาษาเขมรปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงเป็น **ខ្មែរ** / **แخمร** (khmaer) ออกเสียงว่า **แخمร์** ดังนั้นจึงสันนิษฐานได้ว่า คำว่า **เขมร** ในภาษาไทยปัจจุบันรับรูปเขียนของคำนี้มาจากภาษาเขมรโบราณสมัยพระนคร

จารึกสมัยสุโขทัยและอยุธยาปรากฏคำยืมภาษาเขมรโบราณเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง (ภาษาเขมร) ซึ่งจารึกด้วยอักษรขอมสุโขทัย ภาษาเขมรโบราณ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการใช้ภาษาเขมรในจารึกสมัยสุโขทัย ทั้งยังพบแผ่นลานเงิน ลานทอง ในกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ กรุงศรีอยุธยา ที่จารด้วยอักษรขอม ภาษาเขมรโบราณ รวมทั้งวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นมีคำยืมภาษาเขมรปะปนอยู่มาก แสดงว่าคำยืมภาษาเขมรน่าจะมีอิทธิพลต่อภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา

ธนาจุรุษการศุภศาสตร์ในศาสนาฮินดู

เหตุนี้คำยืมภาษาเขมรจึงเป็นหน่วยคำพื้นฐานในภาษาไทย ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จนยากที่จะแยกว่าคำใดเป็นภาษาไทย คำใดเป็นภาษาเขมรได้อย่างแท้จริง ปัจจุบันยังคงพบคำซ้อนในภาษาไทยที่เป็นคำภาษาไทยซ้อนกับคำภาษาเขมร เช่น คำว่า สบสวณ, สบอบ เป็นคำไทย แปลว่า ไล่เสียงเพื่อหาความจริง, สวณ มาจากคำว่า สวร (สฺว) ในภาษาเขมร แปลว่า ถาม เมื่อใช้ซ้อนกัน จึงมีความหมายว่า ถาม - ถาม หรือ คำว่า ไกล่ชิด คำว่า ชิด (ฉิด) ในภาษาเขมร มีความหมายว่า ไกล่ ดังนั้น คำว่า ไกล่ชิด จึงมีความหมายซ้อนกันอยู่ว่า ไกล่ - ไกล่

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยกับภาษาเขมรโบราณยังรวมถึงด้านอักขรวิธี สามารถเห็นได้จากการเขียนรูปสระเอีย ซึ่งภาษาเขมรโบราณใช้รูปเชิงพยัญชนะ ย (ย) เขียน เช่น คำว่า รุยาน (รฺยาน - เรียน), จุยร (จฺร - เจียร) เป็นต้น อักขรวิธีไทยในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น เขียนรูปสระเอีย ด้วยพยัญชนะ ย เช่นเดียวกัน เช่น คำว่า รยน (เรียน), รยม (เรียม - พี), รยก (เรียก) เป็นต้น

ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางเป็นต้นมา จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พุทธศตวรรษที่ ๒๓ - ๒๔) ราชสำนักกัมพูชาได้ย้ายราชธานีไปทางตอนใต้ของทะเลสาบเขมร ซึ่งในเวลาเดียวกันนี้ ภาษาไทยและวัฒนธรรมของอยุธยาและรัตนโกสินทร์ได้ย้อนกลับไปในกัมพูชา คำศัพท์ภาษาไทยจำนวนหนึ่งได้กลายเป็นคำศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันของกัมพูชา เช่น จำนวนนับตั้งแต่ สามสิบ ถึง เก้าสิบ เป็นคำยืมภาษาไทย ดังนั้นการระบุว่าคำใดเป็นภาษาไทย คำใดเป็นภาษาเขมรจึงเป็นการยากยิ่ง

พจนานุกรมเล่มนี้ผู้เรียบเรียงได้รวบรวมคำซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย ทั้งที่เป็นภาษาเขมรโบราณและปัจจุบัน เพื่อศึกษาที่มา รวมทั้งพัฒนาการของคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

เนื่องจากคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยมีจำนวนมาก การเลือกคำที่นำมาลงในพจนานุกรมเล่มนี้จึงเลือกเก็บเฉพาะคำที่สันนิษฐานว่าน่าจะมีที่มาจากภาษาเขมรอย่างชัดเจน เช่น เป็นคำเขมรโบราณ ทั้งนี้คำศัพท์บางคำไม่อาจสรุปได้ว่าเป็นคำภาษาเขมรหรือคำศัพท์ร่วมระหว่างภาษาไทยและภาษาเขมร แต่เพื่อให้เห็นว่าคำศัพท์นั้นมีทั้งภาษาไทยและภาษาเขมรจึงได้เก็บรวบรวมไว้ด้วย ยกเว้นคำที่เขมรระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นคำจากภาษาไทยจะไม่รวบรวมไว้ในที่นี่

พจนานุกรมภาษาเขมรในภาษาไทยเล่มนี้หากมีประโยชน์แก่ผู้ศึกษาภาษาไทยและภาษาเขมรอยู่บ้าง ขอความดีนั้นเป็นเครื่องสักการบูชาบูรพาจารย์ด้านเขมรภาษาที่ศึกษาและถ่ายทอดสืบสานความรู้เหล่านั้นจนถึงผู้เรียบเรียงในปัจจุบัน อันได้แก่ ออกญาสุตตันตปริชา (อินท์) ศาสตราจารย์จำ ทองคำวรรณ อาจารย์ทองสืบ ศุภะมาร์ค ศาสตราจารย์ ดร. คุณบรรจบ พันธุเมธา ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อุไรศรี วรสระวิน อาจารย์นัยนา โปร่งธุระ โดยเฉพาะ อาจารย์อัญญา จิตสุทธิญาณ ปฐมาจารย์ภาษาเขมรของผู้เรียบเรียง ซึ่งกรุณาให้คำปรึกษาที่มีค่าอย่างยิ่งแก่ผู้เรียบเรียงเสมอมา

ท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสมาคมวัฒนธรรมไทย – กัมพูชา กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ที่เล็งเห็นความสำคัญของการทำพจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยและให้ความกรุณาจัดพิมพ์พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยเล่มนี้ ความพลาดพลั้งอันอาจมีผู้เรียบเรียงขอรับไว้แก้ไขปรับปรุงในโอกาสต่อไป

सानติ ภักดีคำ

สาขาวิชาภาษาเขมร

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

คำศัพท์ภาษาเขมรแต่ละคำอาจมีทั้งที่เป็นภาษาเขมรโบราณ ภาษาเขมรสมัยกลาง และภาษาเขมรปัจจุบัน ในกรณีที่เป็นภาษาเขมรโบราณ (ข.โบ) และภาษาเขมรสมัยกลาง (ข.กลาง) มีอักษรย่อระบุไว้ และมีรูปตัวอักษรภาษาเขมรปัจจุบันตามอักขรวิธีภาษาเขมรโบราณ รวมทั้งปริวรรตเป็นอักษรไทย ในกรณีที่รูปเขียนในภาษาเขมรโบราณแตกต่างจากอักขรวิธีปัจจุบัน และบอกความหมายไว้เฉพาะคำที่มีความหมายแตกต่างจากปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ศึกษาสามารถนำมาเปรียบเทียบกับความหมายภาษาเขมรปัจจุบันได้

กค / กก (ข.โบ),

น. พืชจำพวกกกหรืออ้อ

เกก / โกก (ข.โบ)

๔. คำศัพท์ภาษาเขมรปัจจุบันแต่ละคำประกอบด้วย รูปเขียน อักษรเขมรปัจจุบัน คำปริวรรตเป็นอักษรไทย วงเล็บแสดงเสียงอ่านตามภาษาเขมรมาตรฐาน และคำแปล ดังตัวอย่าง

กค / กก (ก้อก)

น. ต้นกก

หลักการบริหารตัวอักษรเขมรเป็นอักษรไทย

การถ่ายถอดรูปพยัญชนะ

วรรณกะ	ก	ข	ค	ฅ	ง
	ก	ข	ค	ฅ	ง
วรรณจะ	จ	ฉ	ฉ	ฉ	ญ
	จ	ฉ	ฉ	ฉ	ญ
วรรณฎะ	ฎ	ฎ	ฎ	ฌ	ณ
	ฎ	ฎ	ฎ	ฌ	ณ
วรรณดะ	ด	ด	ด	ด	น
	ด	ด	ด	ด	น
วรรณปะ	ป	ผ	ต	ภ	ช
	ป	ผ	ต	ภ	ช
เศษวรรณค	ย	ร	ล	ว	
	ย	ร	ล	ว	
	ส	บ	ฮ	ห	
	ส	บ	ฮ	ห	

รูปพยัญชนะซ้อน

รูปพยัญชนะซ้อนในภาษาเขมร มี ๓๒ รูป ยกเว้น ฦ /ลอ/ เมื่อเขียนด้วยพยัญชนะตัวเต็มและมีพยัญชนะตัวเชิงของตนเองซ้อนอยู่ข้างใต้ จัดเรียงตามวรรครูปลักษณะเป็นดังนี้

พยัญชนะซ้อนอักษรเชรียง

ក	ខ	គ	ឃ	ង
កុក	ខុខ	គុគ	ឃុឃ	ងុង
ច	ឆ	ជ	ឈ	ញ
ចុច	ជុជ	ជុជ	ឈុឈ	ញុញ
ឆ	ជ	ឈ	ញ	
ឆុឆ	ជុជ	ឈុឈ	ញុញ	
ត	ថ	ទ	ធ	ន
តុត	ថុថ	ទុទ	ធុធ	នុន
ប	ផ	ព	ភ	ម
បុប	ផុផ	ពុព	ភុភ	មុม
យ	វ	ល	រ	
យុย	វុว	ลูล	วูว	
ស	ហ	ឡ	អ	
សុស	ហុห	ฬ	อุอ	

វចនានុក្រមពាក្យកម្ចីភាសាខ្មែរក្នុងភាសាថៃ

ឡ	โหล
ផ្ក	เฝ้า
ប្រ	พบ
ជ្រ	เจอ
ឆ្វ	จว
ជ្វ	จว

คำย่อบอกลักษณะคำไวยากรณ์

- ก. คือ คำกริยา
น. คือ คำนาม
บ. คือ คำบุพบท
ว. คือ คำวิเศษณ์ (กริยวิเศษณ์, คุณศัพท์)
ส. คือ คำสรรพนาม
สัน. คือ คำสันธาน
อุ. คือ คำอุทาน

คำย่อบอกประวัติของคำ

- ข.โบ คือ คำภาษาเขมรโบราณ
ข.กลาง คือ คำภาษาเขมรสมัยกลาง
ข.ปัจจุบัน คือ คำภาษาเขมรปัจจุบัน

ဂ

၆၇

ក / ក (ឧ.ប)

ส้น. กี้, คำกริยาที่แสดงอาการ
เริ่มต้น

ក្ដី / ក្ដី (ក្ដី)

สัน. ก็

kk

កក / កក (ឧ.ប)

កោត / កែត (ខ.ប)

น. พืชจำพวกกกหรืออ้อ

កក់ / កក់ (ក្រែក)

น. ต้นกก

กง

កង / កง (ខ.បៃ)

កោង / កែង (ឧ.ប)

น. กลม, ที่เป็นวง, ล้อ,
วงแหวน, ล้อรถ

កង់ / កង់ (ក្លែង)

น. ล้อ

ກຣົງ

ក្រុង / កុង (កុង)

ก. ครอบ อย่างครอบด้วย
ภาชนะสาน มีส้อม เป็นต้น

กรรม

ក្រុំ / កុំ (ឧ.ប)

ក្រុម / កុរុម (កុរុម)

น. กรรม, กลุ่ม

กรร

กธ / กน (ข.โบ)

กธ / กน (ข.โบ)

ก. ถือ, เกาะ

กธ / กน (ก้น)

ก. ถือ, สู้

กรรไกร

กธ / กน (ก้นไกร)

น. กรรไกร

กรรเจียก

กธ / กน (ข.โบ)

กธ / กน (กรรเจียก)

น. กรรเจียก (หูก)

กรรเซอ

กธ / กน (ข.โบ)

กธ / กน (ก้นเจอ)

น. กระเซอ

กรรเซียง

กธ / กน (กรรเซียง)

ก. กรรเซียงเรือ, หันกลับ หวนกลับ

กรรไกร

กธ / กน (ก้นไกร)

น. กรรไกร

กรรบิด

กธ / กน (ข.โบ)

กธ / กน (ก้นบิด)

น. มีด

ธชฉานุภษณการศุภยัฒนาไฉนฤคธนาไฉน

กรรแสง

กัณเฐน / กนุแสง (กัณเฐน) น. ผ้าเช็ดปาก, ผ้าเช็ดมือ

กรวด

กรุณ / กรุณ (ข.โบ)

กรุณ / กรุณ (ข.โบ) น. กรวด, หินขนาดเล็ก

กรุณ / กรุณ (กรุณ) น. กรวด

กรอท

กรุ / กร (กรอ) ว. จน

กรอง

กรุณ / กรุณ (กรอ) ก. ร้อย อย่างร้อยดอกไม้

กรอง

กรุณ / กรุณ (กรอ) ก. กรองน้ำ

กรองเชิง

กรุณ / กรุณ (กรอ) น. กำไลเท้า

กรองไค

กรุณ / กรุณ (กรอ) น. กำไลมือ

กรอบ

กรุณ / กรุณ (กรอ) น. กรอบ อย่างกรอบรูป
ปกหนังสือ, ขอบ

กรอม

กรุณ / กรุณ (ข.โบ)

กรุณ / กรุณ (กรอ) ว. ได้

น. ล้าง

กระกิ

คฺทึว / คฺคฺว (โกกฺว)

น. ต้นตะเคียน

กระโงก

ក្រោក / ក្បែក (โก่งก)

น. นกยูง

กระจก

កញ្ចក់ / កល្យក់ (กัญจ็อก)

น. กระจก

กระจง

កញ្ចៀង / កល្យឡែង (กัญจ็อง)

น. กระจง

กระจอก

កញ្ចក់ / កល្យក (กัญจอก)

น. นกกระจอก

กระจอก

ក្រចក់ / កុរจก (กุรอจอก)

น. เล็บ

กระจอก

ខ្នក់ / ខុจก (ขุจอก)

ว. เขยก, ขาเขยก

กระจ้ง

កញ្ចាំង / កល្យាំង (กัญจ้ง)

น. กะบังหน้า, กระจ้ง

กระจัด

ខ្មាត់ / ខុจาด (ขุจัด)

ก. กระจัด, พลัด, แยก

វិធានការក្រុមការងារកម្មវិធីសាច់ប្រាក់សាច់ប្រាក់

กระຈับ

ក្រុមប្រឹក្សា / ក្រុមប្រឹក្សា (ឧ.ប្រ.)

น. ต้นกระจับ

ក្រចាប់ / កុរចាប់ (កុរចាប់)

น. ต้นกระจ๊ับ

กระดาษ

ក្រចាស / កុរាស (កុរខ្លឹម)

น. กระดาษขนาดเล็ก

ករណីទី២

ខ្មោយ / ឡាយ (ឡាយ)

ก. กระฉ่าย

ករុណា, ករុណា

ក្រចៅ / កុរខោ (កុរខោ)

น. ต้นกระเจา

កន្លែង

ក្រចេះ / កុរាង (កុរាង)

น. กระแจะ

กระโจน

កញ្ចប់ / កញ្ចប់ (កញ្ចប់)

ก. กระโจ่น

กระโຈມ

កញ្ចោម / កល្យាណ (ក្រិស្ណកល្យាណ)

น. กระโจมอย่างผ้าที่รวบเข้าไป
เวลาธมยา

ករុណា

កំព្រោត / កល្យាណេត (កំណ្លាណេត)

น. ผักกระเฉด

กระชับ

ប្រឆាំង / ប្រឆាំង (ប្រឆាំង)

ก. ติด, ไม่คลาดจากกัน

กระชาย

กล้วย / กุชาย (ข.โป)

กล้วย / ขุชาย (ข.โป)

น. กระชาย

กล้วย / ขุชาย (เขเจีย)

น. กระชาย

กระเชอ

กระเท / กณเช (ข.โป)

น. ตะกร้า, กระเชอ

กระเท / กณเช (กัญเจอ)

น. กระเชอ

กระเชียง

กระฉิง / กุรชิง (กุรอจิง)

ก. กระเชียงเรือ, หันกลับ, หวนกลับ

กระชิบ

กระชิบ / กนุสิป (ข.โป)

ก. กระชิบ

อู๊ว / ขุสิบ (เขสิบ)

ก. กระสิบ

กระดาน

ดาน / ขุตาร (ข.โป)

น. พื้น

ดาน / กุฏาร (กุฎาร์)

น. กระดาน

กระดาศ

กระดาส / กุรฎาส (กุรอติสะ)

น. กระดาศ

กระดิง

กระดิง / กนุติง (ข.โป)

น. กระดิง

กณฺธิง / กณฺฐิง (กัอนฺฐิง)

น. กระดิง กระดิง

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ

ក្របខណ្ឌ

ក្របខណ្ឌ / ក្របខណ្ឌ (ខ.ប)	ន. ក្របខណ្ឌ
ក្របខណ្ឌ / ក្របខណ្ឌ (ក្របខណ្ឌ)	ន. ក្របខណ្ឌ ក្របខណ្ឌ

ក្របខណ្ឌ

ក្របខណ្ឌ / ក្របខណ្ឌ (ក្របខណ្ឌ)	ន. ប្រើប្រាស់ ក្របខណ្ឌ ក្របខណ្ឌ
--------------------------------	---------------------------------

ក្របខណ្ឌ

ក្របខណ្ឌ / ក្របខណ្ឌ (ក្របខណ្ឌ)	ន. ក្របខណ្ឌ
--------------------------------	-------------

ក្របខណ្ឌ

ក្របខណ្ឌ / ក្របខណ្ឌ (ខ.ប)	ន. ក្របខណ្ឌ
ក្របខណ្ឌ / ក្របខណ្ឌ (ក្របខណ្ឌ)	ន. ក្របខណ្ឌ

ក្របខណ្ឌ

ក្របខណ្ឌ / ក្របខណ្ឌ (ខ.ប)	ន. ភាសាខ្មែរដែលបានធ្វើការពី ប្រើប្រាស់, ក្របខណ្ឌ
ក្របខណ្ឌ / ក្របខណ្ឌ (ក្របខណ្ឌ)	ន. ក្របខណ្ឌ

ក្របខណ្ឌ

ក្របខណ្ឌ / ក្របខណ្ឌ (ក្របខណ្ឌ)	ន. ក្របខណ្ឌ
--------------------------------	-------------

ក្របខណ្ឌ

ក្របខណ្ឌ / ក្របខណ្ឌ (ក្របខណ្ឌ)	ន. ក្របខណ្ឌ
--------------------------------	-------------

ក្របខណ្ឌ

ក្របខណ្ឌ / ក្របខណ្ឌ (ក្របខណ្ឌ)	ន. ក្របខណ្ឌ
--------------------------------	-------------

กระทิง (ตันไม้)

กึ๊ง / กุทิง (ข.โป)

อึ้ง / ขุทิง (ข.โป)

น. ตันกระทิง

อึ้ง / ขุทิง (ขุติ้ง)

น. ตันกระทิง

กระเทียม

อูยฺส / ขุทิมส (ขุติ่มซอ)

กระเทียม

กระแทะ

อูเระ / รุททะ (ข.โป)

รเระ / รทะ (ข.โป)

รเระ / รทะ (รัวเตะห์)

น. เกวียน, รถ

กระบด, กระบถ, กระบท

กฺฏัด / กุบด (กุบ้อด)

ก. กบฏ

กระบวน

อฺรูร / ขุปรุ (ข.โป)

น. การวาด, รูปวาด, แบบ,
แบบแผน

กฺฏฺร / กุบวน (กุบวน)

น. กระบวน

กระบอก

กฺฏก / กุบก (กุบอก)

น. ปลากระบอก

กระบอง

ฉบง / ภูบง (ภู้อมบอง)

น. กระบอง

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ

ក្របះ

ក្បាត់ / ក្បាត់ (ក្បាត់) ឈ. ក្របះ

ក្របាល

ក្បាល / ក្បាល (ក្បាល) ឈ. ក្បាល (កាំយ៉ាមភាសាបាលី)

ក្របាល

ក្បាល / ក្បាល (ក្បាល) ឈ. ក្បាល (កាំយ៉ាមភាសាបាលី)

ក្របី

ក្របី / ក្របី (ឃ. ប្រ)

ក្របី / ក្របី (ក្របី) ឈ. ក្របី

ក្របេន

ក្របេន / ក្របេន (ក្របេន) ឈ. ក្របេន (ឃាមក្របេន)

ក្របេ

ក្របេ / ក្របេ (ឃ. ប្រ)

ក្របេ / ក្របេ (ក្របេ) ឈ. ក្របេ

ក្របៀង

ក្របៀង / ក្របៀង (ក្របៀង) ឈ. ក្របៀង

ក្របាំង

ក្របាំង / ក្របាំង (ឃ. ប្រ)

ក្របាំង / ក្របាំង (ក្របាំង) ឈ. ក្របាំង, ក្របាំង

กระพัด

ក្រពាត់ / ក្រវាត់ (ក្រវាត់) น. กระพัด

กระพัด

ក្រវាត់ / ក្រវាត់ (ក្រវាត់) ก. ผูก, คาด, คาดเข็มขัด,
กระหวัด

กระพุ่ม

ក្រពុំ / ក្រពុំ (ក្រពុំ) ก. กระพุ่ม

กระเพาะ

ក្រពះ / ក្រពះ (ក្រពះ) น. กระเพาะ

กระยา

ក្រិយា / ក្រិยา (ข. โย)

ក្រយា / ក្រยา (ข. โย) น. อาหาร, อาหารในพิธีทาง
ศาสนา

ក្រយា / ក្រยา (กฺรยา) น. กระยา

กระลับ

ក្រលប / ក្រลป (ข. โย) ก. กลับ

กระลา

ក្រលា / ក្រลา (ข. โย) น. ห้อย

ក្រឡា / ក្រฟ้า (กฺรฟ้า) น. ลาน, ตาราง, พระแท่น,
บัลลังก์

กระลาโหม

กรลลลลลล / กรลลลลล (ข.โป)

กรลลลลลล / กรลลลลล น. กรลลลลล
(กรลลลลลล)

กระวาน

กรรลลล / กรรลลล (ข. โป)

กรรลลล / กรรลลล (กรรลลลล) น. กระวาน

กระวิน

กรรลล / กรรลล

กรรลล / กรรลล (กรรลลล) น. ห่วง

กระเวน

กรรลล / กรรลล (ข.โป)

กรรลลล / กรรลลล (กรรลลลล) ก. กระเวน, ด้อมๆ มองๆ

กระสัง

กรรลลล / กรรลลล (ข.โป) น. ต้นกระสัง

กรรลลล / กรรลลล (กรรลลล) น. มะสัง

กระสา

กรรลลล / กรรลลล (กรรลลลล) น. นกกระสา

กระแส

กรรลล / กรรลล (กรรลล) น. กระแส, สาย

กระหวัด

กรรลลล / กรรลลล (กรรลลลล) ก. คาด, คาดเข้มขัด, กระหวัด

กระหาย

ក្រហយ / ฤหาย (กรอหาย) ว. กระหาย

กระเหมา

ក្តៅ / ฤมา (ข.โป)

ខ្មៅ / ฤมา (ข.โป) น. ดำ

ខ្មៅ / ฤมา (เคฺมา) น. ดำ

กรัก

ក្រាក់ / ฤราก (ฤรัก) น. กรัก (แก่นขนุน)

กรับ

ក្រាប់ / ฤราบ (ฤรับ) น. กรับ

กราญ

ក្រាญ / ฤราล (ข. โป)

ក្រាญ / ฤราล (ฤราล) ก. ปู, ลาด

กราด

ត្រាច / ตุราช (ข.โป)

ត្រាច / ตุราช (ตุราช) น. ต้นสะแบง เป็นต้นไม้จำพวก
ต้นยาง

กราน

ក្រាญ / ฤราล (ข. โป)

ក្រាญ / ฤราล (ฤราล) ก. ปู, ลาด

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ

ករប

ក្រាប / កុរប (កុរប)

ក. ករប

ករាយ

ក្រាយ / កុរាយ (កុរាយ)

ន. ប្លាករាយ

ករាល

ក្រាល / កុរាល (ខ. បៃ)

ក្រាល / កុរាល (កុរាល)

ក. ប្ល, ឆាត

ករុង

ក្រុង / កុរុង (ខ. បៃ)

ន. អ្នកដឹកនាំ, ក្រុមប្រឹក្សា,
ប្រធាន

ក្រុង / កុរុង (កុរុង)

ន. ក្រុង, ក្រុង

ករុទ

ក្រុច / កុរុទ (កុរុទ)

ន. ក្រុម

កល្យ

ក្រល្យ / កុល្យ (ខ. បៃ)

ក្រល្យ / កុល្យ (ខ. បៃ)

ក្រល្យ / កុល្យ (ខ. បៃ)

ន. ភាសាដែលបានកែតម្រូវ
ឲ្យស្របទៅនឹងស្ថានភាព (កល្យ)

ក្រល្យ / កុល្យ (កុល្យ)

ន. កល្យ

កល្យ

ក្រល្យ / កុល្យ (កុល្យ)

ន. កល្យ

กลັก

กฺฐัก / กฺฐาก (กฺฐัก) น. กลັก

กลัด

กฺฐั / กฺฐาส (กฺฐั) ก. กลัด

กลา

กฺรฺลา / กฺรฺลา (ช.โบ) น. ห้อย

กฺรฺญา / กฺรฺฟ้า (กฺรฺฟ้า) น. ลาน, ตาราง, พระแท่น,
บัลลังก์

กลาไหม

กฺรฺลาเบาย / กฺรฺลา (ช.โบ) น. กลาไหม
กฺรฺญาเบาย / กฺรฺฟ้าไหม น. กลาไหม
(กฺรฺฟ้าไหม)

กลิ้ง

กฺรฺยฺ / กฺรฺฟิง (กฺรฺฟิง) ก. กลิ้ง

กอปร

เกาเบร / เกาเบร (ช.โบ) ก. มี, ประกอบด้วย

กะบัง

กฺบฺ / กฺบ (ช.โบ) น. เครื่องประดับศีรษะขนาดเล็ก,
กะบัง

กฺบฺ / กฺบ (ช.โบ) น. กะบัง

ธชฉานุภษณการศุภคัมภีรสาสน์อู่ฤๅณสาสน์

ก้งวล

ก้งวล / กงวล (ข.โป)	น. การทำให้ไม่สงบ, ก่อกวน, รังแก
ก้งวล / ก้งวล (ข.โป)	ว. อยู่ไม่สุข, กระวนกระวาย
ก้งวล / กงวล (ก้องว็อล)	ก. ก้งวล, ห่วงใย, ความจลาจล วุ่นวาย

ก้งหัน

ก้งหัน / กงหัน (ก้องหาร)	น. ก้งหัน
--------------------------	-----------

กັด

กັด / กต (ข.โป)	
กັด / กต (ข.โป)	ก. ตัด, ตัดสั้น, ตัด (แขน)
กັด / กต (กັด)	ก. ตัด

ก้งไกร

ก้งไกร / กงไกร (ก้องไกร)	น. กรรไกร
--------------------------	-----------

ก้งเชอ

ก้งเชอ / กงเชอ (ข.โป)	น. ตะกร้า, กระเชอ
ก้งเชอ / กงเชอ (ก้งเชอ)	น. กระเชอ

ก้งดล

ก้งดล / กงดล (ข.โป)	น. กลาง, ศูนย์กลาง
ก้งดล / กงดล (ก้องดล)	น. กลาง

กันไตร

กัฏเฐ / กนุไตร (กัئونไตร)

น. กรรไกร

กันเมียง

กณฺเฐ / กนุเมง (ข.โป)

กณฺฐ / กนุมิง (ข.โป)

กณฺญ / กนุมุยง (ข.โป)

เกฺฐ / เกฺมยง (เกฺมยง)

น. เต็ก

กันลง

กณฺฐ / กนุลง (กัئونลง)

น. แมลงงู

กันลอง

กณฺเฐ / กนุโลง (ข.โป)

ก. ตาย

น. ความตาย

ว. เกิน, พัน, เลย

กณฺฐ / กนุลง (กัئونลง)

ว. พัน, เลย, เลิศ

กันแส

ខ្សែ / แหฺส (แหฺส)

น. สาย, กระแส, เชือก

กาจ

កាច / กจ (ข.โป)

កាច / กาจ (ข.โป)

ก. ทำลาย, ซ้ำ, สั้หวาร, ผลาญ

កាច / กาจ (กาจ)

ก. เก่ง, กล้า, ร้าย

ธชฉานุภษณการศุภยัฒนาสาธัฏฐะภษณ

กำจร

จฺร / จฺร (จฺร)

ก. ฟังไป, ฟังไปทั่ว, จจร

กำจัด

กัฏฐ / กัฏฐ (กัฏฐ)

ก. กำจัด

กำจาย

กัฏฐ / กัฏฐ (กัฏฐ)

ก. ขยาย, ทำให้กระจาย

กำจับ

กัฏฐ / กัฏฐ (กัฏฐ)

ก. กำจับ, พุดให้แน่นแฟ้น

กำเดา

กัฏฐ / กัฏฐ (ข.โบ)

น. ความร้อน

กัฏฐ / กัฏฐ (กัฏฐ)

น. ความร้อน, ทำให้ร้อน,
อุ่นให้ร้อน, ไส้ของร้อน

กำทวน

กัฏฐ / กัฏฐ (กัฏฐ)

ก. บั่นลือเสียง, ตีรัว

กำธร

กัฏฐ / กัฏฐ (กัฏฐ)

ก. บั่นลือเสียง, ตีรัว

กำนล

กัฏฐ / กัฏฐ (ข.โบ)

น. สิ่งอุดหนุน, สิ่งที่ทำให้ในพิธีทาง
ศาสนา

กัฏฐ / กัฏฐ (กัฏฐ)

น. ของกำนัล, ค่ากำนัล

ก้านัล

กัณณ / กัณณ (ข.โบ)

น. สิ่งอุดหนุน, สิ่งที่ให้ในพิธีทางศาสนา

กัณณ / กัณณ (ก้อมน็อด)

น. ของก้านัล, ค่าก้านัล

ก้านัล

กัณณ / กัณณ (ก้อมนัณ)

น. นางก้านัล, คนรับใช้

ก้านิด

กัณณ / กัณณ (ข.โบ)

น. การเกิด, การเริ่มต้น

กัณณ / กัณณ (ก้อมนัณ)

น. ก้านิด, ที่เกิด

ก้านัง

กัณณ / กัณณ (ข.โบ)

กัณณ / กัณณ (ข.โบ)

ว. บัง, ปิดบัง, ซ่อน, ลับ, กลับ

กัณณ / กัณณ (ก้อมนัง)

ก. ก้านัง, ลับ

ก้านิด

กัณณ / กัณณ (ข.โบ)

น. มีด

กัณณ / กัณณ (ก้านิด)

น. มีด

ก้านัง

กัณณ / กัณณ (ข.โบ)

กัณณ / กัณณ (ก้อมนัง)

น. ท่อน้ำ

ก้านัว

กัณณ / กัณณ (ข.โบ)

กัณณ / กัณณ (ก้อมนัณ)

ว. ก้านัว

ธชฉานุภษณการศุภคสุทธาสวไรญุทธธาสวไรญ

กำเพลิ่ง

กำเพลิ่ง / กำเพลิ่ง (กำเพลิ่ง) น. ปีน

กำแพง

กำเพ่ง / กำเพ่ง (ข.โป) น. กำแพง

กำเพ่ง / กำเพ่ง (ก้อมแปลง) น. กำแพง, ที่กัน, ขอบ

กำยาน

กำยาน / กำยาน (ข.โป)

กำยาน / กำยาน (ข.โป) น. กำยาน

กำยาน / กำยาน น. กำยาน

กำร

กำร / กำร (ข.โป) น. สิ่งที่ยาก, ยากจน, ความจน

ว. หายาก

กำร / กำร (ก้อมร) ว. ความจนขัดสน, ความยาก
ลำบากกว่าจะทำได้

กำรณ

กำรณ / กำรณ (ข.โป)

กำรณ / กำรณ (ก้อมรณ) น. เครื่องปลูก

กำร

กำร / กำร (ก้อมร) ก. กำร, ปรามปราม

กำร

กำร / กำร (ก้อมร) น. เครื่องปลูก

กำเร็บ

กำเร็บ / กำเร็บ (ก้อมเร็บ)

ก. กำเร็บ, ฮึกเหิม

กำล้ง

กฐฺล / กนฺล (ข.โป)

กฐฺล / กนฺล (ข.โป)

น. ผู้ที่แข็งแรง, กำล้ง, ผู้มีกำล้ง

กำล้ง / กำล้ง (ก้อมล้ง)

น. กำล้ง

กำลุง

กำลุง / กำลุง (ข.โป)

กำลุง / กำลุง (ก้อมลุง)

น. หมู, เหล่า

กำเลา

กำเลา / กำเลา (ก้อมเลา)

น. ผู้เขลา

กำเลาะ

กำเลาะ / กำเลาะ (ก้อมลอะห์)

ว. หนุ่ม

กำสรด

กำสฺรต / กำสฺรต (ข.โป)

ว. ปราศจาก, ไม่มี, ปราศจาก
มลทิน

กำสฺรต / กำสฺรต (ก้อมซ้อต)

ก. เชิญใจ, ยากจน, อัดคัดขัดสน

กำสรวล

อฺรฺว / ขฺสวล (คฺสวล)

ก. สะอื้น

กำหนด

กำนต / กำนต (ข.โป)

น. ส่วน, แบ่ง, ขึ้น

กำนต / กำนต (ก้อมน้อต)

ก. กำหนดจดจำ, บันทึกหมายเหตุ

ธชฉานุภษณการศุภคัมภีร์ภาษาอีสาน

กำเหน็จ

กัณนัจ / กัณนัจ (กัณนัจ)

น. สิ่งหักไว้, เศษ

กำแหง

กณฺเฆ / กณฺเฆ (ข.โป)

กณฺเฆ / กณฺเฆ (ข.โป)

ว. แข็งแรง, มีอำนาจ

น. ชื่อของเจ้าหญิงและผู้หญิง

กัณเฆ / กัณเฆ (กัณเฆ)

ก. ข่มเหง, ชูตัว

กุน

กุน / กุน (ข.โป)

น. ปีกุน

กุน / กุน (โกว)

น. ปีกุน

กรุง

กุนฺ / กรุง (ข.โป)

น. หัวหน้า, เจ้า, กษัตริย์,
ปกครอง

กรุง / กรุง (กรุง)

น. กรุง, กรุง

กวน

กวน / กวน (ข.โป)

กวน / กวน (ข.โป)

กวน / กวน (โกน)

น. ลูก

กูป

กูป / กูป (โกน)

น. กูป

เกย

เกย / เกย (เกย)

ก. หนูน

น. เกย, ที่ถ่ายเท

เกรง

เกรง / เกรง (ข.โบ)

น. เครื่องที่ทำให้แข็ง

ว. ชันแข็ง

ไกร่ง / แกรง (แกรง)

ว. เกรง

เกราะ

เกราะ / เกราะ (กรอะห์)

น. เสื้อเกราะ

ว. เหล็กหนัก, กระด้าง

เกรียบ

เกรียบ / เกรียบ (เกรียบ)

น. ข้าวเกรียบ

เกลอ

เกลี / เกลี (เกลอ)

น. เพื่อน ใช้เรียกระหว่างผู้ชายด้วยกัน เฉพาะที่สนิทมากๆ

เกาะ

เกาะ / เกาะ (กอะห์)

น. เกาะแก่ง

เกิด

เกต / เกต (ข.โบ)

ก. เกิด, ขึ้น (ข้างขึ้น)

เกิต / เกิต (เกิด)

ก. เป็น, ได้, เกิด, ขึ้นอย่างข้างขึ้น

เกิน

เก็ส / เก็น (เกิน)

ว. เจริญขึ้น, กระตือรือร้น

ธชฉานุภษณการศุภคสุทธาสวโธเทศาสวโธ

เกียจ

เกฺยฺจ / เกียจ (เกียจ)

ก. ดื้อ, พยศ

เกียด

เกฺยฺจ / เกียด (เกียด)

น. เสาเกียด, เสาที่ส่วนบนมนได้
สำหรับให้เด็กหัดเดิน

โกน

เกฺยฺจ / โกน (ข.โป)

กุณ / กวน (ข.โป)

น. ลุก

กุณ / กวน (โกน)

น. ลุก

โกน

เกฺยฺจ / โกร (โกร)

ก. โจน

โกรม

เกฺยฺจ / โกรม (ข.โป)

ว. ใต้, ล่าง

เกฺยฺจ / โกรม (โกรม)

ว. ใต้, ล่าง

โกรย

เกฺยฺจ / โกรย (ข.โป)

ว. หลัง, ภายหลัง, อนาคต

เกฺยฺจ / โกรย (โกรย)

ว. ข้างหลัง, ที่หลัง, เป็นที่โหล

ไกร

เกฺยฺจ / ไกรย (ข.โป)

ไกร / ไกร (ข.โป)

ไกร / ไกร (ไกร)

ว. ยิง

๗

ขจร

ខ្សែ / ขุจร (คุจอร์)

ก. ฟุ้งไป, ฟุ้งไปทั่ว, ขจร

ขจอก

ខ្សែ / ขุจก (คุจอก)

ก. เขยง, ขาเขยง

ขจัด

ខ្លាត់ / ขุจาด (คุจัต)

ก. กระจัด, พลัด, แยก

ขจาย

ខ្លាយ / ขุจาย (คุจาย)

ก. กระจาย

ขจี

ខ្ទឹ / ขุจี (เคฺจีย)

ก. ยี่ม, ขอยี่ม

ว. อ่อน, ดิบ

ขดาน

ខ្មារ / ขุดาร (ข.โป)

น. พื้น

ក្តារ / กุฎาร (กุฎาร์)

น. กระดาน

ขนง

ខ្នង / ขุนง (คฺนง)

น. หลัง, ส้น (ภูเขา), ผิว (ไม้ไผ่)

ขนม

ខ្នំ / นํ (ข.โป)

น. ขนม, เส้นทำจากแป้ง

ខ្នំ / นํ (นุ่ม)

น. ขนม

ธชฉานุภษณการศุภคฤศสวไรเญอศสวไรเ

ขนล

ຂຸນ / ขุนล (คูนัล)

น. หมอนอิง, ขอนที่ใช้เป็นหมอน
เช่น หมอนรองวางรถไฟ

ขนาด

ຂາດ / ขาด (ข.โป)

ก. ขึ้น, ขึ้นเล็กขึ้นน้อย, ขนาด,
มีขนาด

ຂາດ / ขาด (คุนาด)

น. ขนาด

ขนุน

ຂຸນ / ขุน (ข.โป)

ຂາ / ขา (ข.โป)

น. ต้นขนุน

ຂຸນ / ขุน (คูน)

น. ขนุน

ขบวน

ຂຸນ / ขุน (ข.โป)

น. การวาด, รูปวาด, แบบ,
แบบแผน

ຂຸນ / ขุน (คูน)

น. กระบวน, ตำรับตำรา

ขบวน, ขบวน

ຂຸນ / ขุน (ข.โป)

น. การวาด, รูปวาด, แบบ,
แบบแผน

ຂຸນ / ขุน (คูน)

น. กระบวน, ตำรับตำรา

ขมอ

ຂຸນ / ขุน (คูน)

น. ขมอ, ไขในกระดูก

ขมอย

ក្ល័យ / กุมวย (กุมวย)

น. หลาน, ลูกของพี่หรือของน้อง

ขม้ง

ខ្នង / ขุมง (ข.โป)

ខ្នាង / ขุมาง (ข.โป)

น. ศัตรุ, ฝ่ายตรงข้าม, คู่ปรปักษ์

ขมุ่ม

គុំ / คุมุม (ข.โป)

ប៉ុំ / ฌมุ่ม (คุมุม)

น. ผึ้ง

ขยม

ក្រុំ / กฤษุม (ข.โป)

ខ្មុំ / ขฤษุม (ข.โป)

น. ขึ้นเลว, ต่ำกว่า, ข้ำ, คนรับใช้, ทาส

ខ្មុំ / ขฤษุม (คุญีม)

น. ฉั่น, ดิฉั่น, ข้ำ, ผม, บ่าว, ขี้ข้ำ

ขยล

ក្សេល / เกยล (ข.โป)

ក្សោល / โกยล (ข.โป)

ខ្យល់ / ขยล (ข.โป)

น. ลม

ខ្យល់ / ขยล (คุย็อล)

น. ลม

ขยม

ក្រុំ / กฤษุม (ข.โป)

ខ្មុំ / ขฤษุม (ข.โป)

น. ขึ้นเลว, ต่ำกว่า, ข้ำ, คนรับใช้, ทาส

ខ្មុំ / ขฤษุม (คุญีม)

น. ฉั่น, ดิฉั่น, ข้ำ, ผม, บ่าว, ขี้ข้ำ

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យខ្មែរ

ឃ្លាំង

ក្នុង / ក្នុង (ឃ.ប្រ)

ក្នុង / ក្នុង (ឃ. ប្រ)

វ. ឃ្លាំង

ខ្នង / ខ្នង (គុណ)

វ. ដំណើរ, ឃ្លាំង, ឃ្លាំង

ឃ្លា

ក្នា / ក្នា (ឃ.ប្រ)

ខ្លា / ខ្លា (ឃ.ប្រ)

ខ្លា / ខ្លា (គុណ)

ន. ខ្លា

ឃ្លាត

ខ្លាច / ខ្លាច (គុណ)

វ. ក្លាយ, ឃ្លាត

ឃ្លាប

ខ្លប / ឃ្លាប (គុណ)

ន. ឃ្លាប ឃ្លាបឃ្លាប, ឃ្លាបឃ្លាប,
ឃ្លាបឃ្លាប

ឃ្លាឃ្លាយ

ខ្លាចខ្លាច / ឃ្លាតឃ្លាយ
(គុណវិលគុណ)

ក. ក្លាយឃ្លាត, ឃ្លាតឃ្លាត

ឃ្លាត

ខាត / ខាត (គុណ)

ក. ឃ្លាត, ឃ្លាត

ឃ្លាង

ខាង / ខាង (គុណ)

ន. ឃ្លាង

ឃ្លាម

ខាម / ឃ្លាម (គុណ)

ក. ឃ្លាម, ឃ្លាម

ขาล

ฮาล / ขาล (ข.โป)

น. ปีขาล

ฮาล / ขาล (คาล)

น. ขาล, ปีขาล

ซิ่ง

ฮิ่ง / ซิ่ง (คิ่ง)

ก. โกรธ, เคือง

เขดา

เกฺ์ / เกฎา (เกฎา)

ว. ร้อน

เขนย

เฮฺย / เขฺนย (ข.โป)

น. หมอน

เฮฺย / เขฺนย (เคฺนย)

น. หมอน

เขมร

เกฺร / เกฺมร (ข.โป)

เฮฺร / เขฺมร (ข.โป)

น. เขมร

ไฺร / แเขฺมร (แเคฺมร)

น. เขมร

เขม่า

เกฺ์ / เกฺมา (ข.โป)

เฮฺ์ / เขฺมา (ข.โป)

น. ดำ

เฮฺ์ / เขฺมา (เคฺมา)

น. ดำ

เขลา

เฮฺ์ / เขฺลา (เคฺลา)

ว. โง่, เขลา

ธชฉานุภษณการศุภคัมภีร์ภาษาเขมรโบราณ

เขลละ

กำเฒาะ / กำเลาะ (ก้อมลอะห์) ว. หนุ่ม

แข

เเ / เข (ข.โป)

เเ / เข (แค) น. เตือน, ดวงจันทร์

แขนาง

เเ / เขนาง (แคนาง) น. เขนาง, กิ่งไม้ที่แตกแขนง

แขมร์

เเ / เขมร (แคมร์) น. เขมร

แขสร์

เเ / เกส (ข.โป)

เเ / เกส (ข. โป) น. สาย, เลื่อน

เเ / เกส (แคส) น. กระแส

โขดง

เเ / โกดง (โกดง) น. ไบเรือ, กระโถง

โขน

เเ / โขล (ข.โป) น. การละเล่น, การแสดงละคร,
โขน

เเ / โขล (โคล) น. โขน

โขนาง

เเ / ขนาง (คุนอง) น. หลัง, สันเขา หรือเนินเขา

ไขมด

เกฺวฺต / โถมจ (ข.โป)

เขฺวต / โถมจ (ข.โป)

น. ผี, ศพ

เขฺวต / โถมจ (โคมจ)

น. ผี, ศพ

ไขยม

กั๋ / กุญม (ข.โป)

อึ๋ / ขุญม (ข.โป)

น. ชั้นเลว, ต่ำกว่า, ช้า, คนรับใช้,
ทาส

อึ๋ / ขุญม (คุญม)

น. ฉั่น, ดิฉั่น, ช้า, ผอม, บ่าว, ชีช้า

ไขลญ

เขฺวต / ไขลญ (ข.โป)

น. หัวหน้า

ไขลนทวาร

เขฺวต / ไขลนทวาร
(โคลงเตเวียร์)

น. ประตูใหญ่, ชุ้มประตู

ครอบ

เฏาะบ / ไควบ (ข.โบ)

ก. ครอบ, ปิดฝาภาชนะ

เฏบ / คฺรบ (โกรบ)

น. ฝา

ก. ปิด, ครอบ

ครอบครอง

เฏบเฏบ / คฺรบคฺรง (โกรบโกรง)

ก. ทะนุถนอม, บำรุงรักษา,
ปกครอง, ครอบครอง

กระเมิม

เฏไณม / คฺรเมิม (โกรเมิม)

ว. ใหญ่เบือเร่อ

กระแลง

เฏไณม / คฺรแลง (โกรแลง)

ก. โคลง, เขย่า

กระวัดกระแวง

เฏว้าส / คฺรวาส (โกรวีเยส)

ก. กระหวัด, ตวัด, ชัด

เฏว้ม / คฺรวม (โกรวม)

ก. เหวี่ยง

กระวี

เฏวี / คฺรวี (โกรวี)

ก. แกว่ง, คว่ง, สั่น

คร้ว

เฏ / คฺรว (กูรว)

น. ครอบคร้ว

ครา

เฏา / คฺรา (เกวีย)

น. คราว, ครั้ง, หน, เมื่อ

ธชฉานุภษณการศุภยัศสวสเฐสุภษณสวสเฐ

ครำครำ

ครำครำ / ครำครำ (โกรมเกวีย) ว. ครำครำ, ทรุดโทรม

คลัง

คลัง / คลง (ข.โป)

คลัง / คลาง (ข.โป)

น. คลัง, โรงเก็บพัสดุ

คลัง / คล้าง (เควีย)

น. คลัง

ความญ

ความญ / ความญ (ข.โป)

น. คนเลี้ยงสัตว์, คนเลี้ยงช้าง

ความญ / ความญ (เควีย)

ก. เลี้ยง

ค่อม

ค่อม / คม (ข.โป)

ก. ค่อม

ค่อม / คม (โกม)

ก. ค่อม

คัมภีร์

คัมภีร์ / คัมภีร์ (ข.โป)

คัมภีร์ / คัมภีร์ (กัมปี้ร์)

น. คัมภีร์, ลักษณะนามเรียกตำรา
ดังกล่าว เช่น ๒ คัมภีร์

คัล

คัล / คาล (ข.โป)

ก. เข้าเฝ้าเจ้านาย

คัล / คาล (กัล)

ก. เข้าอย่างเข้าเฝ้าเจ้านาย,
นั่งเฝ้าเจ้านาย

คาด

คาด / คาค (ข.โป)

คาด / คาค (เกียด)

ก. คาค

คำ

คำ / คำ (ก๊วม)

ก. คำ, คำชู้

คำนวณ

คำนวณ / คำนว (ข.โป)

ก. การวาดภาพ, การคำนวณ

คำนวณ / คำนว (กุ่มนัวร์)

น. รูปภาพ, รูปวาด

คำนวณ

คำนวณ / คำนว (ข.โป)

ก. การวาดภาพ, การคำนวณ

คำนวณ / คำนว (กุ่มนัวร์)

น. รูปภาพ, รูปวาด

คำนับ

คำนับ / คำนับ (กุ่มนัวร์)

ก. คำนับ

คำนัล

คำนัล / คำนัล (กุ่มนัวร์)

น. ที่สำหรับเข้าเฝ้าเจ้านาย

คำเพลิง

คำเพลิง / คำเพลิง (คำเพลิง)

น. ปืน

คำรบ

คำรบ / ค่ำบ (กุ่มนัวร์)

ก. เพิ่มให้ครบจำนวน

น. คำรบ, ครั้ง

ธชฉานุภษณการศุภคสุทธาสวโรรสสุทธาสวโรรส

คำราม

ถัมภ / คัมภ (กุ่มเรียม)

ก. ชูให้กลัว, ตวาด, คำราม

คำแหง

กัมโบง / กัมหง (ก้อมแขง)

ก. ช่มแขง, ชูตวาด

คิด

คิต / คิต (ข.โป)

คิต / คิต (กิด)

ก. คิต

คือ

คิ / คิ (ข.โป)

คิ / คิ (ข.โป)

คิ / คิ (คือ)

สัน. คือ ใช้ไขความ

บ. ที่, ซึ่ง

ก. ได้แก่

คุก

คุก / คุก (กุก)

น. คุก, แม่เตาไฟ, เตาไฟชนิดหนึ่ง

เครื่อง

เครื่อง / เครื่อง (เกว็อง)

น. เครื่อง

เคล็ด

เคล็ด / เครว (เกรว)

ก. เคล็ด, ชัด, ยอก, ช้น

แคว

ไคว / แคว (แกว)

น. เตียง

แครง

គ្រែង / แครง (ข.โป)

ក្រែង / แครง (แกฺรง)

น. หอยแครง

โคก

គោក / โคก (ข.โป)

គោក / โคก (โกก)

ว. แห้ง

น. บก, โคก

โคน

គោល / โคล (ข.โป)

គោល / โคล (ไกล)

น. หมุด, หลัก, เสากลาง

น. หลัก, เสากลาง, รั้ว

โคม

គោម / โคม (โกม)

น. โคม, ลายดาสี่เหลี่ยมแบบต่าง
อย่างทอในผ้า, ชามโคม

โครง

គ្រោង / โครง (โกฺรง)

ก. ตกแต่ง, ตระเตรียมไว้

น. โครง, ฐปร่าง, แบบ

ว. สูงเกินขนาด, สูงโย่ง

ង

ងក

ងក់ / ងក់ (ងក)

ង. ងក់, ងក់គ្នាចុះត្រង់ពុក
 ងក់គ្នាចុះត្រង់ពុក
 ងក់គ្នាចុះត្រង់ពុក

ងន

ងន / ងន (ងន)

ង. ងនក់ដោយឡែក

ងា

ងា / ងា (ងា)

ង. ងា

ងាន

ងាន / ងាន (ង.ង)

ងាន / ងាន (ងាន)

ង. ងាន, ងានកាន

ង. ងាន (ងានវាចាស្រី)

ងាយ

ងាយ / ងាយ (ងាយ)

ង. ងាយ

ងេយ

ងេយ / ងេយ (ងេយ)

ង. ងេយ, ងេយ

ងៃក

ងៃក / ងៃក (ងៃក)

ង. ងៃក

จ

จก

ចង / จก (ข.โป)

ចង / จก (จ็อง)

ก. อยาก, ไคร้, ฝั

จญ

ចាញ់ / จาญ (จัญ)

ก. แพ้

จทิง

ច្រូង / จุทิง (ข.โป)

ផ្លូង / จุทิง (ข.โป)

ស្ទឹង / สุกทิง (ซุติง)

น. แม่น้ำสายรอง

น. แม่น้ำ, ลำน้ำ ลำธารที่มีต้นน้ำ
มาจากภูเขา ทางน้ำที่มาจาก
บึงหรือคลองไปรวมกับ
แม่น้ำใหญ่หรือทะเล

จบ

ចប់ / จบ (จ็อบ)

น. จบ, เสร็จ

น. ลักษณะนามสำหรับหนังสือ

จมูก

ច្រមុះ / จรมุะ (ข.โป)

ច្រមុះ / จรมุะ (จรอโมะห์)

น. จมูก

จรด

ច្រត់ / จรด (จรีอด)

ก. จรด

น. เท้า

វចនានុក្រមពាក្យកម្ពុជាសាខាភាសាខ្មែរ

ឧបសគ្គ

ប្រមុខ / ឧបសគ្គ (ឧ.ប)

ប្រមុខ / ឧបសគ្គ (ឧបសគ្គ) ឈ. ឧបសគ្គ

ឧបសគ្គ

ប្រតិបត្តិ / ឧបសគ្គ (ឧបសគ្គ) ឈ. ឧបសគ្គ

ឧបសគ្គ

កំណត់ / កំណត់ (កំណត់) ឈ. ឧបសគ្គ

ឧបសគ្គ

ប្រកប / ឧបសគ្គ (ឧបសគ្គ) ឈ. ឧបសគ្គ
ឈ. ឧបសគ្គ, ឧបសគ្គ

ឧបសគ្គ

ប្រាស / ឧបសគ្គ (ឧបសគ្គ) ឈ. ឧបសគ្គ, ឧបសគ្គ

ឧបសគ្គ

ប្រាស / ឧបសគ្គ (ឧបសគ្គ) ឈ. ឧបសគ្គ, ឧបសគ្គ

ឧបសគ្គ

ប្រកប / ឧបសគ្គ (ឧបសគ្គ) ឈ. ឧបសគ្គ, ឧបសគ្គ

ឧបសគ្គ

ប្រាស / ឧបសគ្គ (ឧបសគ្គ) ឈ. ឧបសគ្គ, ឧបសគ្គ

ឧបសគ្គ

ប្រាស / ឧបសគ្គ (ឧបសគ្គ) ឈ. ឧបសគ្គ

จรุก

ជ្រូក / ชุรวุก (ช. โบ)

น. หมู

ជ្រូក / ชุรุก (จรุก)

น. หมู

จวบ

ច្រូប / จวบ

ជួប / ชวบ (จวบ)

ก. เจอ, พบโดยบังเอิญ

จอ

ច / จ (ช. โบ)

น. ชื่อปีนักษัตรที่ ๑๑ คือปีหมา

ច / จ (จอ)

น. ชื่อปีจอ

จอก

ចោក / โจก (ช. โบ)

น. ถ้วยขนาดเล็ก, จอก

ว. น้อย, เล็ก

ចក / จก (จอก)

น. จอกน้ำ

จอง

ចោង / โจง (ช. โบ)

ก. ผูก, เรียบเรียง

ว. มั่นคง

ចង / จง (จอง)

ก. ผูกจอง

จอด

ចត / จต (จอต)

ก. จอด

จอบ

ចប / จบ (จอบ)

น. เสียม

ธชฉานุภษณการศุภยัฒนาสาธิต์ฤคธสาสาธิต์

จะบัน

ศุภยัฒนา / ตุปณ (ข.โป)

ศุภยัฒนา / ตุปาณ (ข.โป)

ศุภยัฒนา / ตุบาณ (ตุบาณ)

ก. ทอ, ซาน

จังกอบ

จังกอบ / จังกอบ (ข. โป)

น. ภาษี

จังกุต

จังกุต / จังกุต (จังกุต)

น. หางเสือเรือ

จังกะ

จังกะ / จังกะ (จังกะ)

น. เหว, บันเหว, โดยปริยาย
หมายถึงของที่คอดเหมือนเหว

จังไร

จังไร / จังไร (ข.โป)

จังไร / จังไร (จังไร)

ว. จังไร, มีทุกข์, กังวล,
มีอันตราย, ไม่มีสิริมงคล

จังหวัด

จังหวัด / จังหวัด (ข.โป)

จังหวัด / จังหวัด (ข.โป)

น. การล้อมรอบ, วง, ขอบเขต,
เขตแดน

จังหัน

จังหัน / จังหัน (ข.โป)

น. จังหัน, ภัตตาหาร

จังหัน / จังหัน (จังหัน)

น. อาหารสำหรับพระ

จัญไร

จัญไร / จมฺไร (ข.โป)

จัญไร / จมฺไร (จ้องไร)

- ว. จัญไร, มีทุกข์, กังวล,
มีอันตราย, ไม่มีสติริมงคล

จัต

จัต / จต (ข.โป)

จัต / จาต (ข.โป)

จัต / จาต (จัต)

- ก. จัต

จัต

จัต / จส (ข.โป)

จัต / จาส (ข.โป)

จัต / จาส (ข.โป)

จัต / จาส (ข.โป)

จัต / จะ (ข.โป)

จัต / จาส (จัส)

- ว. แก่, เฒ่า, น่าเคารพ

- ว. แก่

จันทั้น

จันทั้น / จนฺทล (ข.โป)

จันทั้น / จนฺทล (จันตั่วล)

- น. จันทั้น, ไม้ยัน, ไม้ค้ำ

จันเลา, จันเลาะ

จันเลาะ / จนฺเลาะ (จันลอะห์)

- น. ซอก, ซ่อง, หรือซ่องแคบๆ,
ว่าง

ธดาจุฑามาศจุฑามาศไธสง

จับ

จับ / จบ (ข.โป)

จับ / จาบ (ข.โป)

จับ / จาบ (จับ)

ก. จับ, เริ่ม, ทำ

ก. จับ, เริ่ม, ลักษณะนามว่า กำ

จาก

จาก / จาก (ข.โป)

จาก / จาก (จาก)

น. ต้นจาก

ก. จาก

จาน

จาน / จาน (ข.โป)

จาน / จาน (จาน)

น. ภาชนะดินเผา, จาน

น. จาน, ชาม

จ่าย

จ่าย / จ่าย (ข.โป)

ก. กระจาย, ใช้จ่าย

จาร

จาร / จาร (ข.โป)

จาร / จาร (จาร)

ก. เขียนด้วยเหล็กแหลมบนวัตถุ
รองรับที่แข็ง หรือค่อนข้างแข็ง
เช่น หิน ใบลาน ทองแดง

ก. จารหนังสือด้วยเหล็กจาร

จระไน

จระไน / ไจ (ไจ)

ก. จระไน

น. ที่จระไนแล้ว

จารึก

ចារឹក / จารึก (ข.โบ)

น. จารึก

ចារឹក / จารึก (จาเริก)

ก. จารึก

น. สิ่งที่มีอักษรจารึก อาจเป็น
เสาหลักพระมณเฑียร หรือ
แท่งศิลา

จำ

ចំ / จำ (ข.โบ)

ចាំ / จำ (ข.โบ)

ก. เผ้า, อยู่, อยู่ประจำ

ចាំ / จำ (จำ)

ก. จำ, จดจำ, เผ้า, คอย

จำง่าย

ចំងាយ / จำง่าย (ข.โบ)

น. ระยะทาง, ห่างไกล

ចំងាយ / จำง่าย (จ้อมงาย)

น. ระยะไกล, ห่าง, จาก

ចម្ងាយ / จำง่าย (จ้อมงาย)

จำทวย

ចំទូយ / จำทวย (จ้อมตวย)

ก. ทะนุถนอม จนอาจทำให้เหลิง

จำเทิด

ចំទើត / จำเทิด (จ้อมเติด)

ก. เขย่ง

จำแทง

ចំទែង / จำแทง (จ้อมแตง)

ก. เดินทางขา, ขาถ่าง

จำนง

ចំណង់ / จำนง (จ้อมนง)

น. ความอยาก, ความต้องการ

ธชฉานุภษณการศุภคสุทธาสวโรรสสุทธาสวโรรส

จำนวน

ธัณฐ / จำนวน (จิณณวน)

น. จำนวน

จํานอง

ธัณณ / จัณง (จิณณนง)

น. สิ่งที่ถูกไว้เป็นเปลาะ

จํานํ

ธัณ / จัน (ข.โป)

ธัณ / จัน (ข.โป)

ธัณ / จัน (จิณณนํ)

ก. จำได้, หมายถึงให้จำได้,
สังเกตได้, เครื่องหมายให้จำได้

จํานิยน

ธัณญ / จัณียร (จิณณนิย)

น. ขึ้นหรือเศษที่เจียนหรือตัดผ่าน

จํานิยร

ธัณญ / จัณียร (ข.โป)

ธัณ / จัน (ข.โป)

ธัณญ / จัณียร (จิณณนร)

ว. ดำเนินต่อไปข้างหน้า, ต่อมา

จํานก

ธัณญ / จัณญ (ข.โป)

น. ส่วนที่ตัดแบ่ง, ส่วนแบ่ง

ธัณญ / จัณญ (จิณณนก)

น. ส่วนแบ่ง

จํานนท

ธัณญ / จัณญ (จิณณนท)

น. การฟัง, คำฟัง, ปริศนา
อย่างปริศนาธรรม

จำบัง

ចំបង / จำบัง (ข.โบ)

ចំបាង / จำบัง (ข.โบ)

ចំបាំង / จำบัง (จิ๋มบัง)

น. การรบ, สงคราม

ចម្បាំង / จมบัง (จิ๋มบัง)

จำบับ

ចំបាប់ / จำบับ (จิ๋มบับ)

ก. การปล้ำกัน, การประสานมือ
กัน

จำปา

ចម្បា / จมปา (ข.โบ)

ចម្បាក្រហម / จมปากรม (จิ๋มปากรมฮอม) น. จำปา

จำปาตะ

ចម្បាដាក់ / จมปาฎาก (จิ๋มปาตะก) น. จำปาตะ

จำปี

ចំបី / จำปี (จิ๋มปี)

น. ต้นลิ้นทม

จำพวก

ចំពូក / จำพวก (จิ๋มปวก)

น. จำพวก

จำเพาะ

ចំពោះ / จำเพาะ (จิ๋มปัวะห์)

ว. จำเพาะ, เจาะจงต่อ

จำรด

ច្រត់ / จรด (จรีอด)

ก. จรด

น. เท้า

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ

ទំនាក់

ច្រាស់ / ទុរាស់ (ទុរះស៍)

វ. ជ្រុលជ្រៅ, ឆ្ងាយ, រ៉ូងរើង

ទំនាញ

ច្រាន / ទុរាន (ទុរាន)

ក. ផ្គត់

ទំនើប

ចំរើន / ទំរើន (ឧ.ប្រ.)

ចំរើន / ទំរើន (ទំរើន)

ក. ធ្វើអោយកើនឡើង, ធ្វើអោយកើនឡើង,
ធ្វើអោយកើនឡើង, កើនឡើង,
កើនឡើង

ទំនើប

ចំរើន / ទំរើន (ឧ.ប្រ.)

ចំរើន / ទំរើន (ឧ.ប្រ.)

ន. ក្រឡា

ចំរើន / ទំរើន (ទំរើន)

ន. ក្រឡា, ក្រឡា

ទំនាញ

ចំរើន / ទំរើន (ឧ.ប្រ.)

ចំរើន / ទំរើន (ឧ.ប្រ.)

ក. កាត់កាត់កាត់, កាត់កាត់

ចំរើន / ទំរើន (ទំរើន)

ក. កាត់កាត់, កាត់កាត់, កាត់កាត់,
កាត់កាត់, កាត់កាត់

ទំនាញ

ចំរើន / ទំរើន (ទំរើន)

ន. កាត់កាត់

จำหนับ

ចំណប់ / จัณบัพ (จ้อมนั๊บ)

- น. ที่จับ, ที่ยึด, ที่มั่น,
- ว. เป็นที่จับใจ, เด่นเลิศ, ยิ่งนัก

จำหน่าย

ចំណាយ / จัณนาย (จ้อมนาย)

- ก. ใ้ให้คนอื่นจ่ายหรือแจก,
ออกเงินให้จ่าย
- ก. บริจาคทรัพย์, แจก, จำหน่าย
- น. ของสำหรับแจกจ่าย,
การแจกจ่าย

จำหลัก

ចំណក / จัณก (ข.โป)

ចំណាក់ / จัณลาก (ข.โป)

ចម្លាក់ / จัมลาก (จ้อมลัก)

- น. รูปสลัก, ลายสลัก
- น. ลายจำหลัก, ลายแกะสลัก

จำหัน

ចង្កែន / จงฺหน (ข.โป)

ចង្កែន់ / จงฺหนัน (จ้องฮัน)

- น. จังหัน, ภัตตาหาร
- น. อาหารสำหรับพระ

จำหาย

ចំហាយ / จัหาย (จ้อมฮาย)

- น. ไอคความร้อน

จำหุด

ចំហុត / จัหุด (จ้อมฮุด)

- น. ความแม่นยำ

จำเหียง

ចំហៀង / จัเหียง (จ้อมเหียง)

- น. ชีก, ข้าง, ครึ่ง, ใช้เป็น
ลักษณะนามว่า ชีก

ธชฉานุภษณการศุภคหฺสวโธฏเฐธสวโธ

จำอิ่น

ธัหมิส / จัอิ่น (จ็อมอิน)

ธัมฺมิส / จมุอิน (จ็อมอิน)

ก. ทำให้สูกด้วยไฟ

จั้งจก

ธกธะก / จกโจก (ข.โป)

ธธัก / จจก (จอจ็อก)

น. จั้งจก

จั้งจอก

ธธัก / จจก (จอจอก)

น. หมาจั้งจอก

จิบ

ธึบ / ชึบ (จิบ)

ก. จิบ

น. ลักษณะนามว่า จิบ

จึบ

ธึบ / ชึบ (จึบ)

ก. จึบ

จุก

ธุก / จุก (จก)

ก. ปิด, อุด

ก. จุกเสียด, ปวดเมื่อย

จุก

ธุก / จุก (จก)

น. จุก อย่างผมจุก

จุด

ธุด / จุด (จ็ิด)

ก. จด อย่างเอนี่มีจอด
กระดาน, จิกด้วยเล็บ,
จุดทำเครื่องหมายไว้

เจริญ

ច្រើន / เจรฺน (ช.โป)

ច្រើន / เจฺริน (เจฺริน)

ว. มาก

เจิม

ចំងៃ / จํไจ (ช.โป)

ចើម / เจิม (ช.กลาง)

ចិញ្ចឹម / จิณฺเจิม (จิณฺญเจิม)

น. ขอบ, ริม, คิ้วทั้งสองข้าง

น. คิ้วทั้งสองข้าง

น. คิ้ว

เจียง

ច្រៀង / จฺรฺยง (ช.โป)

ច្រៀង / เจฺรียง (เจฺรียง)

ก. ขับร้อง, ร้องเพลง

เจาะ

ចោះ / เจาะ (จอะห์)

ก. เจาะ, ลวกๆ, คร่ำวๆ

เจียน

ច្រើរ / เจียร (เจียร์)

ก. เจียน, ตัด, เล็ม

เจียม

ច្រើម / เจียม (เจียม)

น. แกะ (สัตว์)

เจียร

ចេរ / เจร (ช.โป)

ច្រួរ / จฺยร (ช.โป)

ចេរ / เจร (เจร์)

ว. สูด, นอกไปกว่า, พัน, เกิน

ว. ยืดยาว, ยาวนาน

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ

ជើងរន្ទ

ច្រើន / ជើង (ជើង)

ក. ជើងរន្ទ

ន. ជើងរន្ទរន្ទ

ជើង

ច្រើន / ជើង (ជើង)

ក. ជើង, ជើង

ជើង

ច្រើន / ជើង (ជើង)

ច្រើន / ជើង (ជើង)

ក. ជើង, ជើង

ជើង

ច្រើន / ជើង (ជើង)

ច្រើន / ជើង (ជើង)

ក. ជើងជើង

ក. ជើង, ជើង, ជើង

ន. ជើង

ជើង

ច្រើន / ជើង (ជើង)

ច្រើន / ជើង (ជើង)

ក. ជើង

ក. ជើង

ជើង

ច្រើន / ជើង (ជើង)

ក. ជើង, ជើងជើង

ក. ជើង

ច្រើន / ជើង (ជើង)

ក. ជើងជើង

ជើង

ច្រើន / ជើង (ជើង)

ក. ជើង, ជើង

จ

จกน

จกน / จกน (ซุงจกน)

ก. จก, จกน, เห็นไม่ทั่ว

จกน

จกน / จกน (ซุงจกน)

ก. จก, จกน, เห็นไม่ทั่ว

จกน

จกน / จกน (ซ.โป)

จกน / จกน (ซุงจกน)

ว. ไกล

จกน

จกน / จกน (ซ.โป)

จกน / จกน (ซ.โป)

จกน / จกน (ซุงจกน)

น. แม่น้ำสายรอง

น. แม่น้ำ, ลำน้ำ ลำธารที่มีต้นน้ำ
มาจากภูเขา ทางน้ำที่มาจาก
บึงหรือคลองไปรวมกับ
แม่น้ำใหญ่หรือทะเล

จกน

จกน / จกน (ซ.โป)

จกน / จกน (ซุงจกน)

น. สายขนวน

น. กระดานขนวน

น. ขนวนทางที่มีเครื่องกำบัง
สำหรับสตรีสูงศักดิ์
เดินเข้าออก

វចនានុក្រមពាក្យកម្មវិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ

ជន្លង់

ជ្លង់ / ជ្លង់ (ខ.ប៊ូ)

ជ្លង់ / ជ្លង់ (ខ.ប៊ូ)

ជ្លង់ / ជ្លង់ (ខ.ប៊ូ)

ន. អ្នក

ជន្លា

ជ្លា / ជ្លា (ខ.ប៊ូ)

ជ្លា / ជ្លា (ខ.ប៊ូ)

ជ្លា / ជ្លា (ខ.ប៊ូ)

ន. ប្រ

ជបប

ជបប / ជបប (ជបប)

ន. ក្បួនអោយ, បែបជបប,
តាមរយៈ, បែបបទប្រពៃណី

ជប្ប

ជប្ប / ជប្ប (ខ.ប៊ូ)

ជប្ប / ជប្ប (ខ.ប៊ូ)

ជប្ប / ជប្ប (ខ.ប៊ូ)

ក. ប, ជ្រ

ជប្ប

ជប្ប / ជប្ប (ជប្ប)

ន. ក្បួនអោយ, បែបជប្ប,
តាមរយៈ, បែបបទប្រពៃណី

ជប្ប

ជប្ប / ជប្ប (ខ.ប៊ូ)

ក. ប, ជ្រ

ជបប

ជបប / ជបប (ជបប)

ន. អ្នកប្រឹក្សា

ฉลอง

ឆ្លោង / โฉลง (ข.โป)

ឆ្លង / ฉลง (ข.โป)

ឆ្លង / ฉลง (ชลง)

ก. ข้าม, ฉลง

ก. ข้าม, ข้ามฟาก

ก. ลาม อย่างแผลติดต่อกัน
อย่างเชื้อโรค

ก. ฉลง, ทำบุญฉลอง

ฉลองพระบาท

ឆ្លងព្រះបាទ / ฉลงพระบาท
(ชลงเปรี๊ยะห์บาท)

น. ฉลองพระบาท (ราชาศัพท์)

ฉลัก

ឆ្លក់ / ฉลก (ข.โป)

ឆ្លាក់ / ฉลัก (ชลัก)

ก. สลัก, ฉลัก

ฉลาด

ឆ្លាត / ฉลาด (ชลาด)

ก. ฉลาด

ฉลาม

ឆ្លាម / ฉลาม (ชลาม)

น. ปลาฉลาม

ฉลุ

ច្រៅ / เจลา (ข.โป)

ច្រៅរំ / โจลว (ข.โป)

ឆ្លូវ / ฉลว (โจลว)

น. ปี่ฉลุ

จิ่ง

เฌង / เจง (ข.โป)

จិង / จิง (ซิ่ง)

น. จิ่ง

จุก

สุก / จุก (จก)

ก. ถล่ำ, คึดปลั่งพลาด

จุน

สุร / จุน (โซร์)

ก. จุนโกรว

เจเนียน

เฌว / เจนร (เซเนอร์)

น. ชายหาด, หาดทราย

เจพาะ

เฌาะ / เจพาะ (จูปะห์)

ว. จำพาะ, มุ่ง, มุ่งตรง

เจลียว

เฌวเฌว / เจลียวฉลาด
(เซฺลียวฉลาด)

ก. เจลียวฉลาด

เจวียง

เฌង / เจวง (เซวอง)

น. ซ้าย, โดยปริยายหมายถึง
ขวางๆ, ขว้างๆ ีๆ

เจเวียน

เฌวเฌว / เจวียล (เซวียล)

ก. วนเวียน

စာအုပ်ကွဲများကိုဖတ်ရှုရန်အတွက်အသုံးပြုရန်

ဇေယ

ဇေယ / ဇေယ (ဇေယ)

ဂ. ဇေယ, ဇေယမေယ

၁. ဝဇေယ

ဇေလယ

ဇေလယ / ဇေလယ

ဇေလယ / ဇေလိယ (ဇေလယ)

ဂ. ဘာလ, ဘာလိယ, တလ, ဇေလယ

ဇေလာ

ဇေလာ / ဇေလာ (ဇေလာ)

၁. ဇေယာမာမာမာမာ

ဇေဇ

ဇေဇ / ဇေဇ (ဇေဇ)

၁. ဇေဇ, ဇေဇဇဇဇ

ဇေယျ

ဇေယျ / ဇေယျ (ဇေယျ)

ဂ. ဇေယျ

ဇေယျာ

ဇေယျာ / ဇေယျာ (ဇေယျာ)

ဂ. မိမိကလေးပျိုကလေးပျိုကလေး

ဂ. ဇေယျာ

ဇေယျာ

ဇေယျာ / ဇေယျာ (ဇေယျာ)

ဇေယျာ / ဇေယျာ (ဇေယျာ)

ဂ. ဇေယျာမာမာမာမာ

ဂ. မိမိကလေးပျိုကလေးပျိုကလေး

ဇေယျာ

ဇေယျာ / ဇေယျာ (ဇေယျာ)

ဂ. ဇေယျာမာမာမာမာ (မိမိကလေးပျိုကလေးပျိုကလေး)
မိမိကလေးပျိုကလေးပျိုကလေး

โอด

เอด / โอด (โอด)

ว. โง่, เหลลา, เซ่อ

โหนด

เอด / โหนด (โหนด)

น. บัตรต่างๆ ได้แก่ บัตรสนเท่ห์,
บัตรเลือกตั้ง, สลาก,
สลากกินแบ่ง

โถม

เอด / โถม (โถม)

น. ฐปร้าง, ฐปทรง

ไอน

เอด / ไอน (ไอน)

ก. เตา, คาคะเน

ឃ

ឃក

ជេងកោ / ឃក (ឃ.ប)

ជើងកោ / ឃើងកោ (ឃើងកោ)

ន. ជើងឃក (តាមគំរូភាសាខ្មែរ
ប្រែប្រួល ជើងឃក)

ឃង

ជ្រោង / ឃង (ឃង)

ក. ឃង

ឃង

ជ្រូង / ឃង (ឃ.ប)

ជ្រូង / ឃង (ឃ.ប)

ជ្រូង / ឃង (ឃង)

ន. ជ្រូងស្រទាប់

ន. ជ្រូង, ជ្រូង ជ្រូងដែលជ្រូង
មកពីភ្នំ ជ្រូងដែលមក
ពីភ្នំឬគ្រប់ទីកន្លែង
ជ្រូងដែលមកពីភ្នំ

ឃង

ជ្រូង / ឃង (ឃង)

ក. ឃង

ឃង

ជ្រូង / ឃង (ឃ.ប)

ជ្រូង / ឃង (ឃង)

ន. ឃង

ន. ឃង

ន. ឃងដែលគេប្រើប្រាស់
សម្រាប់គេប្រើប្រាស់
គេប្រើប្រាស់

ชนะ

ជ័ះ / ชุณะ (ช.โป)

ឈ្នះ / ฉุณะ (ฉุณะ)

ก. ชนะ

ชนะาง

ឈ្នាង / ฉุนาง (ฉุนาง)

น. ชนะาง สำหรับช้อนหรือตักปลา

ชมบ

ឆ្ងប់ / ฉุมบ (ชุบ)

น. หมอตำแย

ชมรม

ជុំរុំ / ชุมรุม (จุมรุม)

น. ชมรม

ทะเลาะ

ឈ្លោះ / ฉะละ (เชฺละ)

ก. ทะเลาะ, ทะเลาะเบาะแว้ง

ชมา

ឆ្មារ / ฉุมาร (ชุมาร์)

น. แมว

ชโรมล

ឈ្មោល / ฉะมล (ชุมล)

น. ตัวผู้, ใช้ได้ทั้งสัตว์และต้นไม้

ชรทิง

ច្រឹង / จุทิง (ช.โป)

ឆ្ងឹង / ฉุทิง (ช.โป)

ស្ទឹង / สุทิง (สุตึง)

น. แม่น้ำสายรอง

น. แม่น้ำ, ลำน้ำ ลำธารที่มีต้นน้ำ
มาจากภูเขา ทางน้ำที่มาจาก
บึงหรือคลองไปรวมกับ
แม่น้ำใหญ่หรือทะเล

ชั้น

ជីវ / ชีว (จิวรี)

น. ชั้น

ชั้น

ជាន់ / ชาน (ช.โป)

ជាន់ / ชาน (จวน)

น. ชั้น

ชั้นฉาย

ជាន់ឆាយ / ชานฉาย (จวนชาย)

น. ชั้นฉาย

ชั่ว

ជីវ / ชิว (จิว)

ว. ชั่ว

ชา

ជា / ชา (ช.โป)

ជា / ชา (เจีย)

ก. เป็น

ว. ดี, สบาย, หายจากโรค,
เป็นไทแก้ตัวไม่เป็นทาส

ช่าง

ជាង / ชาง (เจียง)

น. ช่าง

ว. กว้าง

ชาญ

ជាញ / ชาญ (เจียน)

ว. ชาญ

ชาม

ជាម / ชาม (เจียม)

น. ชาม

វចនានុក្រមពាក្យភូគព្ភសាស្ត្រខ្មែរភាសាខ្មែរ

ឆាយ

ជាយ / ឆាយ (ឃ.បៃ)

ជាយ / ឆាយ (ឆើយ)

ន. ឆាយ (ផ្កា)

ឆាំ

ជាំ / ឆាំ (ឆឹម)

វ. ឆុំ

ឆាំងយ

ចំងាយ / ឆាំងយ

ចម្ងាយ / ឆាំងយ (ឆុំងាយ)

វ. រះមះកែត, អាំង, ឆាក

ឆាំងខ្ល

ជំងឺ / ឆាំង (ឆុំងឺ)

ន. ការទើបប្រយ, រឹត

ឆាំងន

ជំនន់ / ឆាំងន (ឃ.បៃ)

ជំនន់ / ឆាំងន (ឆុំនឺន)

ក. ឆាំងន ឬ ឆាំងន

ឆាំងរ

ឆាំងរ / ឆាំងរ (ឆើន)

ន. ឆាំងរ ឬ ឆាំងរ

ឆាំងន

ជំនុះ / ឆាំងន (ឆុំនឺន)

ក. ឆាំងន, ឆាំងន

ន. ឆាំងន, ឆាំងន

ឆាំងន

ជំនាញ / ឆាំងន (ឆុំនឺន)

ក. ឆាំងន, ឆាំងន

ชำนาญ

ชำนาญ / ชำนาญ (จุมเนียญ)

ก. เชี่ยวชาญ, ชำนาญ

ชำนาญ

ชำนาญ / ชำนาญ (จุมเนียญ)

น. ยานพาหนะสำหรับขี่

ชำนาญ

ชำนาญ / จัณญ (ช.โป)

ชำนาญ / จัณญ (ช.โป)

ชำนาญ / จัณญ (จัมเนียญ)

น. ขึ้นหรือเศษที่เจียนหรือตัดผ่าน

ชำนาญ

ชำนาญ / ชำนาญ (จุมเนียญ)

ก. เชี่ยวชาญ, ชำนาญ

ชำนาญ

ชำนาญ / ชำนาญ (ช.โป)

ชำนาญ / ชำนาญ

ชำนาญ / ชำนาญ (จุมเรียญ)

ก. ชำนาญ, ทำให้สะอาด,
ทำให้เสร็จเด็ดขาด, ชำนาญ

ชำนาญ

ชำนาญ / ชำนาญ (ช.โป)

ชำนาญ / ชำนาญ

ชำนาญ / ชำนาญ (จุมเรียว)

น. ที่ลึก

ធនាគារក្រុមការណ៍ស្ថាប័នស្ថាប័ន

ខ្មែរ

ជ្រោះ / ឆ្នេរ (ជ្រោះ)

ន. ឆ្នេរ

ខ្មែរ

ជ្រៃក្រ / ឆ្នេរ (ជ្រៃក្រ)

ក. ការព្រៃក្រ

ឆ្នេរ

ជ្រៃ / ឆ្នេរ (ឆ្នេរ)

វ. ក្រៃ, ប្រៃ, ឆ្នេរ

ជ្រៃ / ឆ្នេរ (ជ្រៃ)

វ. ក្រៃ, ឆ្នេរ, ក្រៃ, ឆ្នេរ

ឆ្នេរ

ជ្រៃ / ឆ្នេរ (ឆ្នេរ)

ន. ប្រព័ន្ធភូម, គេង,
គេងគេងគេងប្រព័ន្ធភូម

ជ្រៃ / ឆ្នេរ (ជ្រៃ)

ន. គេង គេងគេងគេងគេង
គេងគេងគេងគេងគេងគេង
ន. គេង

ឆ្នេរ

ជ្រៃ / ឆ្នេរ (ឆ្នេរ)

វ. គេង, គេងគេង

ជ្រៃ / ឆ្នេរ (ជ្រៃ)

វ. គេងគេង គេងគេងគេង
គេង គេងគេងគេង

ឆ្នេរ

ជ្រៃ / ឆ្នេរ (ឆ្នេរ)

ក. គេងគេង, គេងគេងគេង,
គេងគេងគេងគេង

ជ្រៃ / ឆ្នេរ (ជ្រៃ)

ក. គេងគេង
ន. គេង

ชุมนุม

ជំនុំ / ชันุม (จันุม)

- ก. ประชุมกัน
- น. ที่ชุมนุม, ที่ประชุม, ที่มีผู้คนมาก
- น. บรรดา

ชุมนุม

ជុំ / ชุมม (จุมม)

- ก. ที่มาชุมนุมกันหมดสิ้น
ไม่มีเหลือ

เซรา

ជ្រៅ / เซรา (เจรว)

- ว. ลึก

เซราะ

ជ្រោះ / เซราะ (จรัวะห์)

- น. เหว, ห้วงลึกหว่างเขา, หรือ
ลำธารที่ไหลออกมาจากภูเขา

เซलय

លើយ / เล็ย (เล็ลย)

- น. เซลย, ผู้ที่ถูกจับได้ในการรบ,
สัตว์ที่ต่อมา
- ว. เป็นป่าเถื่อน, ไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง

เซวง

ល្វេង / เลว่ง (เซว่ง)

- ว. ใส่สะอาด, แจ่ว

เซิง

ជេង / เซง (ช.โป)

ជើង / เซ็ง (เจิง)

- น. เท้า, ตีน, ทิศเหนือ

ธชฉานุภษณการศุภคสุทธาสวไรญฺญะภษณาสวไรญฺ

เชิงกราน

เผิงไกรส / เชิงกราน (เจิงกราน) น. เตา

เชิงตะกอน

เผิงตุร / เชิงตุกร (เจิงตุกอร์) น. เชิงตะกอน

เชิงเทิน

เผิงเถิส / เชิงเทิน (เจิงเติน) น. เชิงเทิน, ดินที่พูนขึ้นสูง
มีไม้แก่นกรูขวางในทำเป็นเชื่อน
กันค้ายหรือปราสาทหรือวิหาร
เป็นต้น

เชิงเทียน

เผิงเถยฺส / เชิงเทียน (เจิงเทียน) น. เชิงเทียน

เชิญ

หฤเทีย / อญเชิญ (อ้อญเจิญ) ก. เชิญ

เชิด

เผิต / เชต (ช.โป) น. ชู, ชูตั้ง, ยืนขึ้น

เชื่อ

เผื่อ / เชื่อ (เจื่อ) ก. เชื่อ

โชก

เผาก / โชก (โจก) ก. โชก, โชก, ทำให้เปียกชุ่ม

โชค

เผาค / โชค (โจค) น. โชค, ความสุขสบาย

๗

(ภาษาเขมรไม่มีพยัญชนะ ๗)

ชอก

ជ្រោះ / เซราะอะ (จรัระห์)

น. เหว, ห้วงลึกหว่างเขา, ลำธาร
ที่ไหลออกมาจากภูเขา

ซึ่ง

សឹង / สิง (ข.โป)

ស្បង / สฺยง (ข.โป)

សឹង / สิง (ซึ่ง)

สัน. ซึ่ง, อัน, ที่

สัน. เกือบจะ, แทบจะ

เช่น

សែន / แส่น (แซน)

ก. เช่น

ไซง (โขดง)

ជ្រោង / โจรง (โจรง)

ก. สูงขึ้น, ตั้งไม้พินจำนวน ๓
ขึ้นไปให้รวมเป็นขาหยั่ง
หรือกระโจม

น. ขาหยั่ง

ណ

ណេ

ណេ / ណេ (ឃ.ប)

ណេ / ណេ (ណេ)

ន. តាំង

ណេណេ

ណេណេ / ណេណេ (ណេណេ)

ន. ឆេណេ តាមភាសាខ្មែរ
ប្រែថា ឆេណេ

ណ

ណ

ណ / ណ (ឃ.ប)

ណ / ណ (ណ)

ន. ឆេណេ និងប្រទេស
ឆេណេ

ค

ดงวาย

តង្វាយ / ตงวาย (ข.โบ)

น. ของถวาย

ដង្វាយ / งงวาย (ต็องวาย)

តង្វាយ / ตงวาย (ต็องวาย)

น. ของสำหรับถวาย, ของที่ถวาย
แล้ว (ราชาศัพท์)

ดมไร

ជីវី / จีวี (จ็อมเรีย)

น. ช้าง

ดล

តល / ตล (ข.โบ)

ដល់ / ฎล (ฎ็อล)

ก. ถึง, ดล

ดวง

ដូង / ฎวง (ฎวง)

น. ดวง, ตัวดวง, เงินดวง

ดอม

ដុំ / ฎุม (ดม)

น. ก้อน, กอง, แผนก, หมู,
ที่รวมกันเป็นหมูเป็นก้อน

น. ดุม อย่างดุมเกวียน

ดักแด้

ដាក់ដើរ / ฎักฎ็ือ (ฎ็อกฎ็ือ)

น. ดักแด้

ดัด

ដាស់ / ฎาส (ต๊ะส)

ก. ปลูกให้ต้น

ธชฉานุภษณทศรฐฐฐฐฐฐฐฐฐฐฐฐ

ดัดผม

ดัดผม / ฎาฬฒฑ (ดะฬฒฑ) ก. ปลุกบรรม

ดาด

ดาด / ดาฬ (ข.โป)

ดาด / ฎาฬ (ฎะฬ) ก. ฎ, ลาด

ด้าม

ด้าม / ฎีม (ฎีม) น. ด้าม

ดาล

ดาล / ฎาล (ฎาล) น. เกิดขึ้น, เกิด

ดาวประกายพริก

ฎายฎริก / ฎกายพริก (ฎกายฎริก) น. ดาวรุ่ง ที่ขึ้นเวลาใกล้รุ่ง
(ฎกาย - ดวงดาว, พริก - เข้า)

ด้า

ด้า / ด้า (ข.โป)

ด้า / ฎ้า (ฎ้า) ก. หุงต้ม
ก. ปลุก
ก. ปัก อย่างปักเสา

ด้ากล

ด้ากล / ด้ากล (ข.โป)

ด้ากล / ฎ้ากล (ฎ้ากล) ก. หนุนให้สูง, ตั้งให้สูง, ตั้ง

ด่าเกิง

ដំកើង / ฎัมเก็ง (ฎัมมเกิง)

តម្កើង / ตมเก็ง (ต้อมเกิง)

ก. ยกไว้สูง, ทำให้รุ่งเรือง,
นับเป็นความรุ่งเรือง

ดำนาน

ដំណាច / ฎัณดาล (ฎัมมณาล)

តំណាច / ตมุนาล (ต้อมนาล)

ก. พรรณนา, เล่าเรื่องที่ล่วง
มานานแล้ว

น. ดำนาน เรื่องในสมัย
โบราณที่เล่าต่อกันมา

ดำนิน

ដំណើរ / ฎัมเณียร์ (ฎัมมเณอร์)

ก. ดำนิน, การเดิน, ทำเดิน

น. เหตุการณ์, เรื่องราว

ดำนีเยน

ដំនើរ / ฎัมเณียล (ฎัมมเณียล)

น. คำติเตียน, คำตำหนิ

ดำนีเยร

ចំនុច / จันุยร (ช.โบ)

ចំនិរ / จันิร (ช.โบ)

ចំណេរ / จันเณร (จ้อมเนร์)

ว. ดำเนินต่อไปข้างหน้า, ต่อมา

ด่าบล

ដំបង់ / ฎัมบั่น (ฎัมมบ้อน)

น. ด่าบล

ว. ที่สำคัญ

ว. สูงใหญ่กำยำ

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យ

ជំរុំ

ជំរុំ / ជំរុំ (ជំរុំជំរុំ)

តម្រូវ / តម្រូវ (តម្រូវជំរុំ)

ក. ធ្វើឱ្យត្រូវ, ធ្វើឱ្យត្រូវ

ជំរុំ

តម្រូវ / តម្រូវ (តម្រូវ)

តម្រូវ / តម្រូវ (តម្រូវ)

ន. ជំរុំជំរុំជំរុំជំរុំជំរុំ, ជំរុំជំរុំ, ជំរុំជំរុំ

ជំរុំ / ជំរុំ (ជំរុំជំរុំ)

ក. ជំរុំ, ជំរុំ

តម្រូវ / តម្រូវ (តម្រូវ)

ន. ជំរុំ, ជំរុំ, ជំរុំ
ជំរុំជំរុំជំរុំជំរុំ

ជំរុំ

ជំរុំ / ជំរុំ (ជំរុំជំរុំ)

តម្រូវ / តម្រូវ (តម្រូវ)

ក. ជំរុំ

ជំរុំ

ជំរុំ / ជំរុំ (ជំរុំជំរុំ)

តម្រូវ / តម្រូវ (តម្រូវ)

ក. ជំរុំ, ជំរុំ

ជំរុំ

តម្រូវ / តម្រូវ (តម្រូវ)

តម្រូវ / តម្រូវ (តម្រូវ)

តម្រូវ / តម្រូវ (តម្រូវ)

ជំរុំ / ជំរុំ (ជំរុំជំរុំ)

ន. ជំរុំ

ន. ជំរុំ

ดำไร

ตฺรฺย / ตมฺริ (ข.โป)

ตฺรฺย / ตมฺเร (ข.โป)

ตฺรฺย / ตมฺรฺย (ข.โป)

ฉฺวี / ฐฺวี (ฐฺอุมเรย)

น. ช้าง

น. ปลานู๋

ดำเลิง

ฉฺเญฺง / ญฺเฝง (ญฺอุมเฟิง)

ก. ทำให้ขึ้น, ทำให้สูงขึ้น

ก. ทำให้มีกำลัง

ก. ประกอบเข้าด้วยกัน

ดำหนัก

ฉฺณกั / ญฺณากั (ญฺอุมนั)

น. ดำหนัก, ที่ปัก

ดำหนี

ตฺณิ / ตฺณิ

ก. ดำหนี

(ญฺอุมเนะห์, ตฺอุมเนะห์)

น. คำตืดเย็น, เรื่องที่ชวนให้
ตืดเย็น

ดินสอ

ฉฺส / ฐฺส (ญฺยสอ)

น. ดินสอ (ดินขาว)

ดีปลี

ฉฺปฺ / ฐฺปฺลี (ญฺยเปลฺย)

น. ดีปลี

ดึกดำบรรพ์

อฺกตฺยฺญ / ทฺกตฺมฺบายฺ

(ตฺกญฺอุมบายฺ)

น. การกวนน้ำ (ทฺก - น้ำ,
ตฺมฺบายฺ - การทอ โดยปริยาย
หมายถึงการกระแทก)

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យ

ទុក

ដូច / ឡូ (ឡូ)

វ. ទុក, អើយ

ទុំ

ដូច / ឡូ (ឡូ)

ន. ទុំ

ទើប

តាច / តាច (ឧ.ប)

ដាច់ / ឡាច (តាច)

ក. ខាតចេញពីគ្នា

ទោ

តោ / ទោ (ឧ.ប)

ដោ / ឡា (ឡា)

ក. ទោ, ឡា

ទោ

តោ / តោ (ឧ.ប)

តោ / តោ (ឧ.ប)

ន. តោ, តោ

ដោ / ទោ (ឡា)

ន. ទោ

ទោ

តោ / តោ (ឧ.ប)

ដោ / ឡា (ឡា)

ក. ទោ

ទោ

តោ / ទោ (ឧ.ប)

ដោ / ឡា (ឡា)

ន. ទោ, ទោ, ទោ,
ទោ

ន. ទោ, ទោ, ទោ

ន. ទោ

វ. ទោ, ទោ, ទោ

เดียง

ត្បូង / ตฺยง (ข.โป)

ដឹង / มฺยั้ง (มฺยั้ง)

ก. รู้

เดียลทา

ដេញថា / เมียลธ่า (เมียลทา)

ก. ตีเดียนว่า

เดียว

ដេវ / เมียว (เมียว)

ว. เดียว, เดียว

แดน

ដែន / แฉน (แฉน)

น. ดินแดน, อาณาเขต, ประเทศ

โดม

ដោម / โดม (โดม)

น. โดม, ยอดเจดีย์ หรือ
ยอดปราสาท

ว. สูง

โดย

តោយ / โตย (ข.โป)

ដោយ / โดย (โद्य)

ก. ติด, ติดไปด้วย

บ. ตาม, โดย, ด้วย

ได

តៃ / ไต (ข.โป)

ដៃ / ไว (ไว)

น. มือ

ตรดวจ

ត្រដូច / ตรดวจ (ตรอววจ) ว. สูง, แหลม

ตระเบง

ត្របែង / ตระเบง (ตรอเบง) ก. ผูกไขว้, ตะเบง

ตรโบม

ត្របោម / ตรโบม (ตรอโบม) ก. กอดเข้า

ตรโมจ

ត្រមោច / ตรโมจ (ตรอโมจ) ว. วัวเหว, เดี่ยวดาย

ตวลบ

ត្រលប់ / ตวลบ (ตวล-ลือบ) ก. กลับ

ตรวจ

ត្រច័ / ตรวจ (ช.โบ)

ត្រច័ / ตรวต (ตรวต) ก. ตรวจ, วางซ้อนกัน

ตรสอง

ត្រសង / ตรสอง (ตรอซอง) ก. เดินเรียงกัน

ตรสุม

ត្រសុំ / ตรสุม (ตรอซุม) ว. เป็นพุ่ม

ตรเสี่ยก

ត្រស្លៀក / ตรเสี่ยก (ตรอเสี่ยก) ก. พัดเรื่อยๆ, โขย

ธชฉานุภษณการศุภคหุสสาสนาอู่คหุสสาสนาอู่

ตระ

ตฺระ / ตระ (ตฺระ)

น. ที่อบทเพลงพินพาทยประเภท
หนึ่ง สำหรับเล่นในการแสดง
ละคร

ตระกวน

ตฺระกวน / ตระกวน (ตฺระกวน)

น. ผักบู้

ตระกอง

ตฺระกอง / ตระกอง (ตฺระกอง)

ก. ตระกอง, จักรวบซ้อนขึ้น,
หอบ
น. ลักษณะนาม หอบ

ตระการ

ตฺระการ / ตระการ (ข.โป)

ว. ขึ้นสูง, ประเสริฐ

ตฺระการ / ตระการ (ตฺระการ)

ว. แรกมี, เพิ่งมีใหม่, แปลก

ตระกุล

ตฺระกุล / ตระกุล (ตฺระกุล)

น. ตระกุล, สกุล

ตระทรวง

ตฺระทรวง / ตระทรวง (ตฺระทรวง)

น. กระทรวง

ตระบอง

ตฺระบอง / ตระบอง (ตฺระบอง)

น. กระบอง

ตระแบก

ตฺระแบก / ตระแบก (ข.โป)

ตฺระแบก / ตระแบก (ตฺระแบก)

น. ต้นฝรั่ง

ตระแบง

ตระแบง / ตฺรแบง (ตฺรอแบง)	ก. ตะแบง, ผูกไขว้ด้วยไม้
ชั้นชะเนาะ |
|---------------------------|--|

ตระโถม

ตระโถม / ตฺรโถม (ตฺรอโถม)	ก. กอดเข้า

ตระพัง

ตระพัง / ตฺรวาง (ข.โป)	น. บ่อ, สระ
ตระพัง / ตฺรพัง (ตฺรอเปียง)	น. แอ่ง, หนอง, สระ

ตระโมจ

ตระโมจ / ตฺรโมจ (ตฺรอโมจ)	ว. ว้าเหว, อยู่แต่ผู้เดียว

ตรับ

ตรับ / ตฺราบ (ตฺรับ)	ก. เลียนแบบ, เชื้อฟังกตาม

ตรัส

ตรัส / ตฺรส (ข.โป)	
ตรัส / ตฺราส (ข.โป)	
ตรัส / ตฺราส (ตฺระส)	ก. พุด, แจ้ง, ตรัสรู้, ตรัส

ตรา

ตรา / ตฺรา (ข.โป)	
ตรา / ตฺรา (ตฺรา)	น. ตรา
	ก. หมายถึง
	ว. ฟ้อง, ดารดาษ

ตะกวน

ត្រកួន / ตรกวน (ตรอ-กวน) น. ผักนึ่ง

ตะกอล

តង្កូវ / ตงกอร (ตองกอร์) น. ตะกอลในที่ทอผ้า

ตะกูด

ចង្កូត / จงกูด (จ้องโกต) น. หางเสือเรือ

ตะเกียบ

តង្កៃប៊ូប / ตงเกียบ (ตองเกียบ) น. สิ่งที่ใช้คีบ, ไม้สอย

ตะโก

តង្កោ / ตงโก (ข.โป) น. ต้นตะโก

ដង្កោ / ฎงโก (ฎ้องโก) น. ต้นตะโกบ้าน

ตะไกร

កន្ទ្រៃ / กนไทร (ก๊อนไทร) น. กรรไกร

ตะคริว

ប្រតីវ / ปฺรคว (ปฺรอกว) น. ตะคริว

ตะคาก

ត្រតាក / ตรคาก (ตรอเกียก) น. ตะคาก

ตะบอง

ដំបង / ฎับง (ฎ้อมบอง) น. กระบอง

ตระเวน

เฝ้า / เวล (ข.โบ)

เฝ้าเฝ้า / เกรเวล (เกรเวล)

ก. ตระเวน, ด้อมๆ มองๆ

ตัก

ตัก / ตก (ข.โบ)

ตัก / ตาก (ข.โบ)

ตัก / ฎาก (ฎัก)

ก. ใส, วาง

ตั้ง

ตั้ง / ต่าง (ตั้ง)

ก. ตั้ง

น. ตั้ง

น. วัดหรือที่อยู่ที่ตั้งร้างบนเนิน

ตั้ง

ตั้ง / ต่าง (ตั้ง)

ก. ตั้ง

น. ตั้ง

น. วัดหรือที่อยู่ที่ตั้งร้างบนเนิน

ตั้งวาย

ตั้งวาย / ตงวาย (ข.โบ)

ตั้งวาย / ฎงวาย (ตั้งวาย)

ตั้งวาย / ตงวาย (ตั้งวาย)

น. ของวาย

ตันเหม

ตันเหม / ฎงเหม (ตองเหม)

น. ลมหายใจ

ตำนาน

ฉันทาล / ฦฉณฑาล (ฦฉณฑมณฑล)

คันทาล / คณฑาล (คณฑมณฑล)

ก. พรรณนา, เล่าเรื่องที่ล่วง
มานานแล้ว

น. ตำนาน เรื่องในสมัย
โบราณที่เล่าต่อกันมา

ดำเนิน

ฉณเฑียร / ฦฉณเฑียร (ฦฉณฑมณฑล)

ก. ดำเนิน, การเดิน, ทำเดิน

น. เหตุการณ์, เรื่องราว

ดำเนิน

คณฺย / คณฺย (ค.โป)

น. การโทษ, การกล่าวร้าย,
นินทา

ฉณฺย / ฦฉณฺย (ฦฉณฑมณฑล)

น. คำติเตียน, คำตำหนิ

ตำบล

คณฺย / คณฺย (ค.โป)

น. กลุ่ม, กลุ่มของบ้าน, หมู่บ้าน,
ถิ่น, ย่าน

คณฺย / ฦคณฺย (ฦฉณฑมณฑล)

น. ตำบล
ว. ที่มีความสำคัญ
ว. สูงใหญ่กำยำ

ตำรวจ

คณฺย / คณฺย (ค.โป)

คณฺย / คณฺย (ค.โป)

น. หัวหน้าคนรับใช้พระราช,
แม่ทัพ, พระตำรวจ

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យ

ដូត / វ៉ូរត (វ៉ូមរត)

តូត / តូរត (តូមរត)

ក. ឆ្នាំ, ឆ្នាំរំលឹក

ន. ដូចគ្នា, តូចតាច,
ការរក្សាទុករបស់

តាំង

ដូត / វ៉ូរត (វ៉ូមរត)

តូត / តូរត (តូមរត)

ន. តាំង

តាំង

តាំង / តាំង (ឧ.ប)

ន. ឥតខ្ចី, ប្រកាស

ដូត / វ៉ូរត (វ៉ូមរត)

តូត / តូរត (តូមរត)

ន. តាំង

តាំង

តាំង / តាំង (ឧ.ប)

ន. ឥតខ្ចី, ប្រកាស

ដូត / វ៉ូរត (វ៉ូមរត)

តូត / តូរត (តូមរត)

ន. តាំង

តាំង

ដូត / វ៉ូរត (វ៉ូមរត)

ន. តាំង, តាំង

តាំង

ដូត / វ៉ូរត (វ៉ូមរត)

តូត / តូរត (តូមរត)

ក. តាំង

ន. គំនិត, រឿងរ៉ាវ
គំនិត

ตำแหน่ง

តំនែង / ตั๊นเงง (ข.โป)

น. อำนาจ, ผู้มีอำนาจ, เจ้าหน้าที่

តំណែង / ตั๊นแณง (ต้อมแณง)

น. ตำแหน่ง

ติ

តិះ / ต๊ะ (ข.โป)

តិះ / ต๊ะ (เต๊ะห์)

ก. ตีฉินนินทา

ติเตียน

តិះផ្សោ / ต๊ะฝุ๊ยล (เต๊ะห์ฝุ๊ยล) ก. ตีเตียน

ติ่ง

តឹង / ตึง (เต็ง)

ว. เกร่ง, ตึง, แน่น

ตุ๊กแก

តុកកែ / ตุ๊กแก (ตกแก)

น. ตุ๊กแก

ตุ๊กตา

តុក្ករ / ตุกฺตร (ข.โป)

น. หุ่น, คนชักหุ่น

តុក្កតា / ตุกฺกตา (ตกกะตา)

น. ตุ๊กตา

ตุก

ទោក / โทก (ข.โป)

ទូក / ทูก (ข.โป)

น. เรือ

ទូក / ทูก (ตุก)

น. เรือ

ธชฉานุภษณการศุภคสุสสาสนาในสุทธสสาสนา

เตย

เตย / เตย (ข.โป)

เตย / เตย (เตย)

น. ต้นเตย

เตริด

เตริด / เตริด (เตริด)

ก. เตริดเตริด

เตรียบ

เตรียบ / เตรียบ (เตรียบ)

ว. เป็นแถว, เป็นแนว

เตรียม

เตรียม / เตรียม (เตรียม)

ก. เตรียม, รอคอย

เตียน

เตียน / เตียน (เตียน)

ก. ตี, ตีเตียน

เตียบ

เตียบ / เตียบ (เตียบ)

น. ภาชนะใส่อาหารมีลักษณะคล้ายโตกมีฝาครอบ

เตือน

เตือน / เตือน (เตือน)

ก. เตือน

แต่

แต่ / แต่ (แต่)

ว. แต่, เพียง

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

แต่ง

ไถ่ / แต่ง (แต่ง)

ก. จัดแจง, จัดให้งาม

ว. เคย

แต้ม

ไถ่ / แต้ม (แต้ม)

ก. แต้ม

แตร

ไถ่ / แตร (แตร)

น. แตร

โตก

เถก / โตก (โตก)

น. โตก

โตนด

ตฺเฐต / ตฺนุโนต (ช.โป)

ตฺเฐต / ตฺนุโนต (ช.โป)

เถต / โตนต (โตนต)

น. ตาล

ពាក្យ

តួល / ពុក (ឧ.ប)

ថ្ងៃ / ពុធ (ឧ.ប្រ)

๕. **ผู้ / ฤๅ** (ทุก็อล)

ว. สำคัญ, สูง

ก. หนุนหรือต้งให้สูงขึ้น

ถนน

ថ្ងៃ / ពុធ (ឧ.ប)

๕. **ช่อ / ชูล** (ทูน้อล)

น. ถนน, ทาง

ถนนอม

ผู้ชม / ถุณม (ทุนอม)

ก. ถนอม, ทะนุถนอม

ถิ่นน้ำ

๕๕ / ๕๖ (๕๗)

น. ยา, สี (ทาบ้าน)

ព័ត៌មាន

๒๒ / ฤๅนี้ (ข.โป)

ឆ្លើយ / ចុំនិម (តុំនិម)

น. เครื่องประดับกาย

๓๓๑

๕ / ฤๅม (ทุ๓อ)

น. หิน

ពត៌មាន

๕ / ตุลา (ทลา)

๖. ไส

ពត៌មាន

ជ្រាយ / ចូលាយ (ពេលឆ្ងាយ)

ก. แตก, พัง, พังทลาย

ถวัด

ฐาต๋ / ถวาท่ (ทวัด)

ว. ทันทิทันใด

ถวาย

ฐาวย / ถวาย (ทวาย)

ก. ถวาย

ถวายบังคม

ฐาวยบง / ถวายบงคัม
(ทวายบ้องกุม)

ก. ถวายบังคม ใช้ทั้งเจ้านายและ
พระสงฆ์

ถอง

ថង / ถง (ทอง)

ก. ถอง

ถอย

ថយ / ถย (ทอย)

ก. ถอย

ถาด

ថាស / ถาส (ทะส)

น. ถาด, ลักษณะนามว่า ถาด

ถูง

ថង់ / ถง (ท็อง)

น. ถูง

เถกิง

ថ្កើង / เทกิง (เทกิง)

ว. รุ่งเรือง, ลือเลื่อง, สูงศักดิ์,
มีผู้เคารพนับถือ

เถมิน

ថ្ងៃ / เทมีว (เทมอร์)

น. กาลเวลา

เถมินเชิง

เถิมื่น / เถมีรเชิง (เทมอร์เจิง) น. ทหารราบ

เถมินไพร

เถิมไฏ / เถมีรไพร (เทมอร์เปรีย) น. ผู้เดินป่า, พรานป่า

เถลิง

เถฺง / เถฺลง (ข.โป)

ก. ขึ้น, การแสดงความเคารพ,
การทำพิธีแสดงความจงรักภักดี

เถฺง / เถฺลิ่ง (เทฺลิ่ง)

น. คนฮึกเหิม, ก้าวร้าว,
ทะลึ่งดั่งตั้ง

เถาะ

เถาะ / เถาะ (ข.โป)

เถาะ / เถาะ (โทะห์)

น. ปี่เถาะ

แถม

ไธฺษ / แถม (แทม)

ก. แถม, เพิ่ม, ซ้ำ

แถลง

ไธฺง / แถลง (แทฺลง)

ก. แสดงออก, กล่าว, เล่า, แถลง

ไถง

ไถฺ / ไถฺง (ข.โป)

ไถฺ / ไถฺง (ข.โป)

ไถฺย / ไถฺย (ข.โป)

ไถฺ / ไถฺง (ไถฺง)

น. ดวงตะวัน, วัน

ท

ทน

ធ្ម់ / ធ្ម់ (ธฺวณ)

ก. ทน, อดทน

ทนาย

ត្រាយ / ត្រាយ (ช.โป)

น. ผู้รับใช้พระเจ้าแผ่นดิน

ทบ

ទប់ / ទប់ (ตฺบ)

ก. กั้น, กั้น

ทบวง

ច្រូង / ច្រូង (ช.โป)

ត្រូង / ត្រូង (โตฺบง)

น. หัว

ทมบ

ធ្មប់ / ធ្មប់ (ทฺมบ)

น. ฝึบอบ

ทเมิน

ធ្មើរ / ធ្មើរ (ช.โป)

ធ្មើរ / ធ្មើរ (ทฺเมอร)

น. กาลเวลา

ทรง

ទ្រង់ / ទ្រង់ (ช.โป)

ก. ดำรง, รองรับ (ใช้เป็น
ราชาศัพท์)

ទ្រង់ / ទ្រង់ (ตฺรฺวง)

ก. ทรง ใช้ประกอบกับคำอื่น
(ราชาศัพท์)

ธชฉานุภฏทศภูฏศสวใฏฏศสวใฏ

- น. พระองค์ (ราชาศัพท์)
- ก. ทรงไว้, ดำรงไว้
- น. รูปร่าง, ลักษณะ

ทรทึง

- ฏฐึง / ทนุทึง (โตนตึง)
- ก. รอคอย, คอยท่า

ทรวง

- ฏรง / โทรง (ข.โป)
- ฏรง / ทรวง (ข.โป)
- ฏรง / ทรวง (ตฺรง)
- น. ออก, ทรวงอก โดยปริยาย
หมายถึงสิ่งที่มีลักษณะเช่นนั้น

ทรสาย

- ฏรสาย / ตฺรสาย (ตฺรอซาย)
- ก. แผ่ขยายออก, แตกกิ่งก้าน
สาขา

ทรสุม

- ฏรสุม / ตฺรสุม (ตฺรอซุม)
- ว. เป็นพุ่ม

ทรหึง

- ฏรหึง / ทุรหึง (โตรเหึง)
- ว. อ้ออิง, แข็งแข็ง

ทรอ

- ฏร / ทุร (โตร)
- น. ซอ

ทระนง

- ฏระนง / ทุระนง (โตรนัง)
- ก. อึกเขิม, ร้าย, ทะนง

ทราบ

เฒ่าบ / ซุราบ (เจี๋ยบ)

ก. ทราบ

ทราย

เฏาะย / ทุราย (ข.โป)

เฏาะย / ทุราย (เตี๋ยย)

น. เนื้อทราย

ทรุด

เฏฺฐ / ทรุฑ (ตรุฑ)

ก. ทรุด, ยุบ

ทลาย

เฒ่าย / ธุลาย (เที๋ยย)

ก. แตก, พัง, พังทลาย

ทวด

เฏฺต / ทูต (ข.โป)

เฏฺต / โทุต (ข.โป)

เฏฺต / ทูต (ตวต)

น. ทวด

น. ทวด

ทวน

เฏฺน / ทวน (โตน)

น. ทวน

ทอก

เฏก / ทก (โตก)

ว. เดี่ยว

ทอด (พระเนตร)

เฏต / ทต (โตต)

ก. ทอดพระเนตร

ธชฉานุภษการศุภคฺคิธสวใญ่ฤๅธสวใญ่

ทะนน

ฐาณ / ทุнал (ข.โป)

น. ทะนนาน, ภาชนะปรุงอาหาร

ฐณ / ฐนล (โฐนล)

น. กระออมขนาดใหญ่

ทะนาน

ฐาณ / ทุнал (ข.โป)

น. ทะนนาน, ภาชนะปรุงอาหาร

ฐณ / ฐนล (โฐนล)

น. กระออมขนาดใหญ่

ทะนุ

อฺฐุค / ทฺนุค (ข.โป)

อฺฐุค / ทฺนุค (ตฺวมนุค)

ก. รักษาไว้, ทำนุบำรุง

ทะลอก

ฐุค / ฐลค (โฑลค)

น. ตันหมั่น

ทะลัก

ฐุค / ฐลค (เทฺลียะก)

ก. ตก, หล่น

ทะลาย

ฐาย / ทุลาย (ข.โป)

ฐาย / ฐลาย (เทฺลียะย)

ก. แตก, พัง, พังทลาย

ทะลุ

ฐุ / ทุ (ข.โป)

ฐุ / ฐลุ (ทฺลุห)

ก. ทะลุ

ทะเล

ธฺเล / ทนฺเล (ข.โป)

ธฺเล / ทนฺเล (โตนเล)

น. แม่น้ำ, แหล่งน้ำ

ทะเลา

ឈ្មោះ / เฉลอะ (เซฺลอะ)

ก. ทะเลาะ, ทะเลาะเบาะแว้ง

ทั้ง

ទង / ทง (ข.โป)

ទោង / โทง (ข.โป)

ទ្រោង / โทฺรง (ข.โป)

ទាំង / ท่าง (เตี๋ยง)

ว. ทั้ง

ทั้งวล

កង្វល់ / กงฺวล (ข.โป)

น. การทำให้ไม่สงบ, ก่อกวน, รังแก

កំរល់ / กัํวล (ข.โป)

ว. อยู่ไม่สุข, กระวนกระวาย

កង្វល់ / กงฺวล (ก้องว็อล)

ก. กังวล

ทัน

ទន / ทน (ข.โป)

ទាន / ทาน (ข.โป)

ទាន់ / ทาน (เตีวน)

ว. ทัน

ทันทีง

ទន្ទឹង / ทนฺทีง (โตนตึง)

ก. รอคอย, คอยท่า

ทาง

ឆាង / ฌาง (เจียง)

น. ทาง อย่างทางกล้วย

ทาม

ទាម / ทาม (เตียม)

น. เชือกรัดคอสัตว์พาหนะให้เข้ากับแอก, เชือกทาม

វិធានការក្រុមការងារកម្មវិធីសាច់ប្រាក់សាច់ប្រាក់

ทนาย

ธำ / ทาย (ข.โบ)

ธำ / ทาย (เตี้ยย)

ก. ทาย

ทำงาน

๑๒๖ / ๑๒๖ (๑๒๖)

ទំងន់ / តាំងប៉ុ (តុមទីវង)

น. ความหนัก, น้ำหนัก

ทำนบ

ទំនប់ / តំណប (ខ.ប)

ទំនប់ / តំប (តុំណីវប)

น. กำแพงกันน้ำ, ทำนบ, เขื่อน

น. ทำนบ, โดยปริยาย หมายถึง
อุปาย ทรัพย์หรือสิ่งของที่ใช้
ติดสินบน

ทำนอง

ទំនង / កំណត់ (ខ.ប)

ទំនង / ທ່າង (ຕຸມໂນງ)

น. ทำนอง, แบบอย่าง, ระเบียบ

ทำนาย

อรรถาธิบาย / ทำนาย (ตุ่มเนื้อมะ)

น. คำทำนาย

ทำนุ

ទំនុក / តំណុក (ឧ.ប)

ទំនុក / តំណុក (តុំណុក)

ก. รักษาไว้, ทำนุบำรุง

ทำนูล

ទំនួល / តំណូល (តុំណូល)

น. การทูล, เนื้อความที่ทูล

ทำเน

อฺเนร / ทฺเนร (ตุมนเนร)

ว. ว้าง, ไม่มีธุระ

ทำเนียม

อฺเนรฺย / ทฺเนียม (ตุมนเนียม)

น. ธรรมเนียม, ประเพณี

ทำลัก

อฺญากฺ / ทฺมุลาก (ตุมเลียะก)

ก. ทิ้ง, ปล่อย, ทำให้หล่นลง

ทำลาย

อฺญาย / ทฺมุลาย (ตุมเลียะย)

ก. ทำให้ทลาย, ทำให้หักพัง,
ทำลาย

ทำวน

กฺษฺย / กฺษฺย (ข.โป)

น. การทำให้ไม่สงบ, ก่อกวน,
รังแก

กฺรฺย / กฺรฺย (ข.โป)

ว. อยู่ไม่สุข, กระวนกระวาย

กฺษฺย / กฺษฺย (ก้องว็อล)

ก. กังวล

ทำวล

กฺษฺย / กฺษฺย (ข.โป)

น. การทำให้ไม่สงบ, ก่อกวน,
รังแก

กฺรฺย / กฺรฺย (ข.โป)

ว. อยู่ไม่สุข, กระวนกระวาย

กฺษฺย / กฺษฺย (ก้องว็อล)

ก. กังวล

ที

อฺ / ที (ตี)

บ. ที

ธชฉานุภษณการศุภคหฺสวใ้ลลลลลลลลล

ทิก

อิท / ทิก (ข.โป)

อิท / ทิก (ตีก)

น. น้ำ

ทุน

อุ / ทุน (ตุน)

น. ทุน

ทุน

อุ / ทุน (ตุน)

ก. ทุน, ทุน, ทุน

ทลาย

อุ / ทลาย (ตลาย)

ว. กว้าง, กว้างขวาง

ทูล

อุ / ทูล (ข.โป)

อุ / ทูล (ข.โป)

อุ / ทูล (ตูล)

ก. ทูล, เทิน

ก. ทูล, บอ (ราชาศัพท์)

เทโพ

อิ / เทโพ (ตีโป)

น. ปลาเทโพ

เทา

เ / เทา (ข.โป)

เ / เทา (ตีว)

ก. ไป

เที่ยง

ฮฺยง / ทฺยง (ข.โป)

เฮฺยง / เทียง (เตียง)

ว. เที่ยงตรง, แน่นอน, ซื่อตรง

เทียน

ฮฺยง / ทฺยง (ข.โป)

เฮฺยง / เทียน (เตียน)

น. เทียน

เทียบ

เฮฺยบ / เทียบ (เตียบ)

ว. ไกล, จวน

เทียบ

เฮฺยบ / เียบ (เียบ)

ก. เปรียบเทียบ

แทรก

ไฺยรฺก / แทรก (แจรฺก)

ก. แทรก

แทะ

ไฺยเร / แทะ (แตะห์)

ก. แทะ

โตรม

เกฺรย / โตรม (โตรม)

ก. โตรม, ราบลง, ยุบลง

ไทร

ไฺยร / ไทร (ไจฺร)

น. ต้นไทร

ศ

ศฉ

ศฉ / ศฉ (ศ.ศ.)

ศ. ศฉ

ศศ

ศศ / ศศ (ศ.ศ.)

ศ / ศ (ศศ)

ศ. ศฉ, ศฉ

ศศ

ศศ / ศศ (ศ.ศ.)

ศศ / ศศ (ศศ)

ศ. ศฉ ใช้ศศศศศศศศศศ
(ศศศศศ)

ศ. ศฉศศ (ศศศศศ)

ศ. ศฉ, ศฉ

ศ. ศฉ, ศฉ

ศศศ

ศศศ / ศศศ (ศ.ศ.)

ศ. ศฉศศศศ, ศฉ,
ศฉ

ศศศ / ศศศ (ศศศ)

ศ / ศ (ศศศ)

ศ. ศฉศศ, ศฉศศ
ศศศ

น

นบ

นบ / นบ (นบ)

น. นบ

นัก

นัก / นัก (ช.โบ)

น. คน, คนทำงานนั้นๆ เช่น

นักบวช (นักบวช) **นักวิ่ง**

(นักเรียน), ลักษณะนามของคน

นัก / นัก (เนียด)

น. คน, ท่าน

นาง

นาง / นาง (ช.โบ)

น. ตัวใหม่

นาง / นาง (เนียด)

น. คำร้องเรียกเด็กหรือผู้มีอายุน้อยกว่าใช้ได้ทั้งหญิงชาย เป็นคำอ่อนโยน

นาง คำเรียกหญิงสูงศักดิ์

ไม่ว่าจะอายุมากหรือน้อย

เม็ด ตัวหมากรุกจำนวน ๒

อยู่ข้างตัวขุน

นางจรัล

นางจรัล / นางจรัล (เนียดจรัล) น. เสาไม้แก่หรือเสาหินกลม เป็นเครื่องตกแต่งปราสาทหรือวิหาร

စာအုပ်ကဏ္ဍကဏ္ဍကဏ္ဍကဏ္ဍကဏ္ဍကဏ္ဍ

နာယ

နာယ / နာယ (နီယ)

န. နာယ ချီးမြှင့်ရေးအဖွဲ့
ဘဏ္ဍာငွေ

နာယ, နာယက, နာယက

ပ. နာယကချီးမြှင့်ရေး အဖွဲ့
အဖွဲ့အစည်း

နာ

နာ / နာ (န.ပ)

နာ / နာ (နီယ)

က. နာယ, နာယ

နီ

နီ / နီ (န.ပ)

နီ / နီ (နီယ)

က. နီ

နော

နော / နော (န.ပ)

နော / နော (နီယ)

က. နော, နော

နော

နော / နော (န.ပ)

နော / နော (နီယ)

က. နော, နော

เนียง

นาง / นาง (ข.โป)

นาง / นาง (เนียง)

น. ตัวไหม

น. คำร้องเรียกเด็กหรือ

ผู้มีอายุน้อยกว่าใช้ได้ทั้ง

หญิงชาย เป็นคำอ่อนโยน

นาง คำเรียกหญิงสูงศักดิ์

ไม่ว่าจะอายุมากหรือน้อย

เม็ด ตัวหมากรุกจำนวน ๒

อยู่ข้างตัวขุน

แนบ

ไรบ / แนบ (แนบ)

ก. แนบ, แอบ, ดาม, แหม, แกม

ไน

ไร / ไน (ข.โป)

ไร / ไน (เนียง)

บ. ของ, แห้ง

บรรทัด

บฐฺฐ / ปนฺทต (ข.โป)

บฐฺฐ / ปนฺทต (บือนตฺต)

น. ไม้บรรทัด, บรรทัด,
บรรทัดฐาน

บรรทหาย

ฝฺฝ / ฝุทหาย (ข.โป)

ฝฺฝ / ฝุทหาย (บือนเตีย)

ก. อาศัย

น. ป้อม, ค่าย

บรรทุก

บฐฺฐ / ปนฺททุก (ข.โป)

บฐฺฐ / ปนฺททุก (บือนตฺก)

น. ภาระหรือสิ่งที่บรรทุก,
กิจการที่รับผิดชอบ

บรรเทา

บฐฺฐ / ปนฺทเทา (บือนโต)

ก. บรรเทา, ทำให้เบา, ทำให้ลดลง

บรรเลง

บฐฺฐ / ปนฺทเลง (บือนเลง)

ก. ทำให้สบายใจ, หยอกเย้า

บรรสาร

บฐฺฐ / ปนฺทสาร (บือนสาร์)

น. รอยบดกรี

บวก

บูก / บูก (โปก)

ก. บวก

ก. โบก, ทา

น. ตะโหงก หนอก

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ

បាវ

បូស / ប្រុស (ឧ.ប្រ)

ប្រាស / ប្រុស (ឧ.ប្រ)

ក. បាវ

បូស / បាវ (ប្រុស)

ក. បាវ

ប៉ង

ប៉ង / ប៉ង (ប៉ង)

ក. ប៉ង, ប៉ង, ប៉ង

ប៉ងកើត

បង្កើត / បង្កើត (ឧ.ប្រ)

ក. បង្កើត

បង្កើត / បង្កើត (បង្កើត)

ក. បង្កើត

វ. បង្កើត

ប៉ងគន

បង្កើត / បង្កើត (បង្កើត)

ន. បង្កើត

ប៉ងគម

បង្កើត / បង្កើត (ឧ.ប្រ)

បង្កើត / បង្កើត (បង្កើត)

ក. បង្កើត

ប៉ងគត

ប្រគល់ / ប្រគល់ (ប្រគល់)

ក. ប្រគល់

ប៉ងគត

ផ្តល់ / ផ្តល់ (ឧ.ប្រ)

ផ្តល់ / ផ្តល់ (ឧ.ប្រ)

ក. ផ្តល់, ផ្តល់

บังควร

บងฺว / บงฺควร (บ้องกั้วร์)

ก. สมควร

ว. ปานกลาง, พอสมควร

บังคับ

บងฺบ / บงฺคบ (ข.โบ)

บងฺบ / บงฺคาบ (ข.โบ)

ก. บังคับ

บងฺบ / บงฺคาบ (บ้องกั้วบ)

ก. บังคับ, วางอำนาจให้ทำตาม

น. คำสั่ง

บังเวียน

บងฺเวย / บงฺเวียน (บ้องเวียน)

ก. ทำให้เวียน, ขด

บังเหตุ

บุงฺเทส / บงฺเหส (บ้องเฮะส)

ก. เล่นเล่น, ประมาท, ผอเหว

บังเหิน

บงฺเหิ / บงฺเหิ (บ้องเฮอร์)

ก. ทำให้บิน, ชัก (สำหรับว่าว)

บังอร

บងฺอ / บงฺอร (บ้องออร์)

ก. ทำให้ดีใจ, ล่อให้ดีใจ

บังอว

บងฺอ / บงฺอว (บ้องอว)

น. หน้าต่าง

บังอวด

บងฺอ / บงฺอว (บ้องอว)

น. หน้าต่าง

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យខ្មែរ

ប៉ងខ្មែរ

បង្កើត / បង្កើត (បង្កើតខ្មែរ)

ក. ធ្វើអោយបានល្អ, ធ្វើអោយបានល្អ

ប៉ងខ្មែរ

បង្កើត / បង្កើត (បង្កើតខ្មែរ)

ន. ការងារល្អ

ក. ធ្វើអោយបានល្អ, ធ្វើអោយបានល្អ

ប៉ងខ្មែរ

បង្កើត / បង្កើត (បង្កើតខ្មែរ)

ក. គ្រប់ (ប្រើប្រាស់ ដល់)

ប៉ងខ្មែរ

បញ្ចប់ / បញ្ចប់ (បញ្ចប់)

បញ្ចប់ / បញ្ចប់ (បញ្ចប់)

ក. បញ្ចប់

ន. ការបញ្ចប់ (ប្រើប្រាស់ប្រាសាទ)

ប៉ងខ្មែរ

បញ្ចប់ / បញ្ចប់ (បញ្ចប់)

បញ្ចប់ / បញ្ចប់ (បញ្ចប់)

ន. បញ្ចប់

ប៉ងខ្មែរ

បង្កើត / បង្កើត (បង្កើតខ្មែរ)

បង្កើត / បង្កើត (បង្កើតខ្មែរ)

ន. បង្កើត, បង្កើត

ប៉ងខ្មែរ

បាត់ / បាត់ (បាត់)

ក. បាត់, បាត់, បាត់

บัดสี, บัดสีบัดเถลิง

บัดสี / บัดสีบัดเถลิง / บาดสีรีบาดเถลิง ส. ส่วนคนไทยที่มีที่มาจากคำ
(บัดเสี๋ยบัดเถลิง) ภาษาเขมร แปลว่า
สิ้นสิริมงคล สูญความไฝ่สูง

บันดาล

บณฺณ / บณฺณาล (บือนฺณาล) ก. บันดาล, ทำให้เกิด

บันเดิน

บญฺเฐ / ปนฺเตร (ข.โป)
บญฺเฐ / บญฺเฐี (บือนฺญเฐี) ก. ทำให้เดิน, พาให้เดิน, แก่ขัด
ไปพลางๆ ก่อน, พลาง

บันเดอร

บญฺเฐ / ปนฺเตร (ข.โป)
บญฺเฐ / บญฺเฐี (บือนฺญเฐี) ก. ทำให้เดิน, พาให้เดิน, แก่ขัด
ไปพลางๆ ก่อน, พลาง

บันโดย

บญฺเฎ / ปนฺโตย (ข.โป)
บญฺเฎ / บญฺเฎย (บือนฺญเฎย) ก. ผ่อน, คล้อยตาม, ปล่อย
น. ความยาว, ด้านยาว

บันทาย

ฦาย / มุทาย (ข.โป) ก. อาศัย
บฏาย / บนุทาย (บือนเตียย) น. ป้อม, ค่าย

ธชฉานุภษณการศุภคสุทธาสวไรญุทธธาสวไรญ

บันเทา

บฏเฐ / บณูเทา (บ้อนโต)

ก. บรรเทา, ทำให้เบา, ทำให้ลดลง

บันลือ

ถลือ / พนลือ (ปวนลือ)

น. ทำให้ลือ

บันเหิน

บฏเฐ / บงเหิร (บ้องเฮอ)

ก. ทำให้บิน, ชัก (สำหรับบ่าว)

บา

ถา / บา (บา)

น. คน

น. เจ้า, ลูก

น. พ่อ (ออกเสียง ปา)

คำเรียกเพศชาย คู่กับคำว่า แม่
ซึ่งหมายถึงเพศหญิง

บาง

ถาง / บาง (บาง)

น. ที่ดินนอกชายน้ำ

บาย

ถาย / ปาย (ข.โป)

ถาย / บาย (บาย)

น. ข้าว

บายศรี

ถายสริ / บายสริ (บายสริ)

น. ข้าวมงคล, บายศรี

บาเรียน

บฏริ / ปฏริ (ข.โป)

ก. สอน

บฏริ / เบริ (เบริ)

ก. ทำให้เรียน, ฝึก

บ้ำบัด

บ๊อบต / บ๊อบต (ข.โบ)

บ๊อบต / บ๊อบต (บ๊อบบ๊อบ)

ก. ทำให้หาย, บ้ำบัด

ก. โกง, ยักยอก

บ้ำเพ็ง

บ๊อบต / บ๊อบต (ข.โบ)

บ๊อบต / บ๊อบต (บ๊อบบ๊อบ)

ก. ทำให้เต็ม, ทำให้บริบูรณ์,
บ้ำเพ็ง

บ้ำเพ็ญ

บ๊อบต / บ๊อบต (ข.โบ)

บ๊อบต / บ๊อบต (บ๊อบบ๊อบ)

ก. ทำให้เต็ม, ทำให้บริบูรณ์,
บ้ำเพ็ญ

บ้ำราบ

บ๊อบต / บ๊อบต (บ๊อบบ๊อบ)

ก. ปรราบให้ราบ, ทำให้ราบ

บ้ำรุง

บ๊อบต / บ๊อบต (บ๊อบบ๊อบ)

ก. ตั้งใจ, เตรียม

ก. จัดเตรียม

บ้ำเรอ

บ๊อบต / บ๊อบต (ข.โบ)

บ๊อบต / บ๊อบต (บ๊อบบ๊อบ)

ก. รับใช้

ก. รับใช้

น. ผู้รับใช้

ว. สำหรับใช้

ธชฉานุภษณการศุภคหฬุสลาสาใหลลลลลลลล

บ้ำหยัด

บรยัถฐ / ปุรยัถฐน (ปฺรยัถฐ) ก. ระวัง

บ้ำเหน็จ

บัณณั / บัณณัจ (บัณณัจ) น. ฝ่มือ, สิ้นน้ำใจ, บ้ำเหน็จ,
คำตอบแทน
สัน. โดยเหตุที่, เพราะ, เสียแรงที่

บึง

บึง / บึง (ข.โบ) น. ที่ลุ่ม, บึง, หนอง
บึง / บึง (เบ็ง) น. บึง, แหล่งน้ำ

เบิก

เชก / เปก (ข.โบ) ก. เปิด, เบิก
เช็ก / เบ็ก (เบิก)

เบิกไพร

เช็กไฏ / เบ็กไพร (เบิกเปรีย) ก. เปิดป่า

เบียด

เบฏ / เบียด (เบียด) ก. เบียด

แบบ

ไซบ / แบบ (แบบ) น. แบบ

โบก

ชก / ปก (ข.โบ) ก. พัด, โบก, กวัด, กระดิก
ชก / บก (บ็อก)

ป

ปรก

บ្រក់ / ปรัก (ปร็อก)

ก. มุง

ปรแกก

ប្រកែក / ปรแกก (ปรอแกก)

ก. เถียง, ถกเถียง

ปรง

ប្រង់ / ปร่ง (ปร็อง)

น. ต้นปรง

ปรเทียด

ប្រថេត / ปรเทจ (ปรอเทจ)

ก. แข่ง, สัปแช่ง

ปรนัง

ប្រណាំង / ปรน้าง (ปรอน้าง)

ก. แข่ง, แข่งขัน

ปรเมิน

ប្រមើល / ปรเมิล (ปรอเมิล)

ก. คอยสอดส่องดูจากที่ไกล

ประกวด

ប្រកួត / ปรกวด (ปรอกวด)

ก. ประกวด, แข่งขัน

ประกอบ

ប្រកោប / ปรโกป (ข.โบ)

ប្រកប / ปรกบ (ปรอกรอบ)

ก. ประกอบ, ผสม

ประกัน

ប្រកាន់ / ปรกาน់ (ปรอกัน)

ก. ถือ, ถือนั่น, ประกัน, เหม่าไว้

ธชฉานุภษณการศุภคฤศณาสวไรญุคธสวไรญ

ประกาย

ฉาย / ผุ่กาย (พุกาย) น. ดาว

ประกายพริก

ฉายเทริก / ผุ่กายพริก (พุกายปริก) น. ดาวรุ่ง ที่ขึ้นเวลาใกล้รุ่ง
(ผุ่กาย - ดวงดาว, พริก - เข้า)

ประกำ

ปรก / ปุ่รกำ (ปุ่รอกำ) น. เชือกประกำ, สายสูตรสำหรับ
ผูกข้างป่า

ประคด

ผุ่ต / ผุ่คต (ข.โป) ก. ทำให้เสร็จ, ทำให้มั่นคง
ผุ่ต / ผุ่คต (พุกัด) ก. ทำนบ้ำรุงไม่ขาด

ประกำ

รศ / วศำ (ข.โป) น. ลูกปัด, ลูกประกำ
ผุ่ / ผุ่ศำ (พศำ) น. ลูกประกำ

ประเคน

ปรเทศ / ปุ่รเคน (ปุ่รอกน) ก. ประเคน ใช้แก่พระสงฆ์

ประกม

ปรศ / ปุ่รศ (ปุ่รอกม) ก. ประโค

ประจ

บฏญ / บญจ (บัญญัติ) ว. ที่ประณิตบรรจ, ที่ตกแต่ง
ให้สวงาม

ประจัญ

ផ្កាញ់ / ฝุจาญ (พฺจุญ)

ก. ทำให้แพ้

ประจบ

ប្រថុប / ปรุบุบ (ปรุอจวบ)

ก. ประจบ, พุดประจบ

ประจวบ

ប្រថុប / ปรุจวบ (ปรุอจวบ)

ប្រជុប / ปรุชวบ (ปรุอจวบ)

ก. ประจวบ

ประจัญ

ផ្កាញ់ / ฝุจาญ (พฺจุญ)

ก. ทำให้แพ้

ประจान

ផ្កាឆ / ฝุจาล (พฺจาล)

ก. ทำให้เซ็ดหลาบ

ประจាំ

ប្រថាំ / ปรุจាំ (ปรุอจាំ)

ก. ประจាំ, คอย, เฝ้า

ประจุ

បញ្ចុះ / ปนฺจุระ (ข.โป)

បញ្ចុះ / ปนฺจุระ (ปัญฺโจระห์)

ก. ทำให้ลง, บรรจุ, ฝังลงไป,
ปลุกเสก

ประแจ

ប្រថែង / ปรุแจง (ปรุอแจง)

ก. ประแจ

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ

ប្រទេស

ប្រទេស / ប្រទេស (ប្រទេស) ក. ប្រទេស

ប្រទេស

ប្រទេស / ប្រទេស (ប្រទេស) ក. ប្រទេស

ប្រទេស

ប្រទេស / ប្រទេស (ប្រទេស) ក. ប្រទេស

ប្រទេស

ប្រទេស / ប្រទេស (ប្រទេស) ក. ប្រទេស, ប្រទេស, ប្រទេស

ប្រទេស

ប្រទេស / ប្រទេស (ប្រទេស)
ប្រទេស / ប្រទេស (ប្រទេស)
ប្រទេស / ប្រទេស (ប្រទេស) ក. ប្រទេស, ប្រទេស
ន. ប្រទេស, ប្រទេស

ប្រទេស

ប្រទេស / ប្រទេស (ប្រទេស) ក. ប្រទេស, ប្រទេស

ប្រទេស

ប្រទេស / ប្រទេស (ប្រទេស) ក. ប្រទេស, ប្រទេស

ប្រទេស

ប្រទេស / ប្រទេស (ប្រទេស) ក. ប្រទេស, ប្រទេស

ประเดี๋ยง

ផ្សែង / ผุดยง (ข.โป)

ផ្សែង / ผู่ยึ่ง (เพฺตยึ่ง)

ก. ทำให้รู้, นิมนต์

ประทม

ផ្អែ / ผู่ (พุตุม)

ก. นอน, บรรทม

ประทาน

ប្រទាន / ปรทาน (ปรอเตียน)

ก. ประทาน, ให้,
ราชาศัพท์ หมายถึง ให้, ที่ให้

ประทาย

ផ្កាយ / ผุทาย (ข.โป)

បន្ទាយ / บนุทาย (บือนเตีย)

น. ป้อม, ค่าย

ประนอม

ប្រណម / ปรณม (ปรอณอม)

ก. ประนอม

ประนัง

ប្រណាំង / ปรณำง (ปรอณำง)

ก. แข่ง

ประเบียด

ប្របៀត / ปรเบียด (ปรอเบียด)

ก. เบียดชิดกัน

ประพัต

ក្រពាត់ / กุรพาด (กุรอปัวต)

น. กระพัต

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យសព្ទខ្មែរ

ประไพ

ប្រវៃ / ប្រវៃ (ឧ.ប្រ)

ប្រពៃ / ប្រពៃ (ប្រពៃប្រើ)

វ. ស្វយ, ធិរាជ, ព្រះបាទ

ประมง

ប្រមង់ / ប្រមង់ (ប្រមង់)

ន. មេឃឹមឃាតករ

ន. ឃាតករ

ประมวญ

ប្រមូល / ប្រមូល (ប្រមូល)

ក. រួមរួម, ប្រមូល

ประมวล

ប្រមូល / ប្រមូល (ប្រមូល)

ក. រួមរួម, ប្រមូល

ประเมิน

ប្រមើល / ប្រមើល (ប្រមើល)

ក. គិតចិត្តពីក្រៅ, មើលឬ
គិតចិត្តពីខាងក្នុង

ประเมิล

ប្រមើល / ប្រមើល (ប្រមើល)

ក. គិតចិត្តពីក្រៅ, មើលឬ
គិតចិត្តពីខាងក្នុង

ประยงค์

ប្រយង់ / ប្រយង់ (ប្រយង់)

ន. ដំណើរ

ประยูร

ប្រយួរ / ប្រយួរ (ប្រយួរ)

ន. រាជវង្ស

ประลอง

บฺรณ / บฺรลง (บฺรอลอง)

บฺรณ / บฺรฟง (บฺรอลอง)

ก. สอบ, สอบไล่, ประลอง,
แข่งขัน

ประโลม

บฺรณ / บฺรโลม (บฺรอลอม)

ก. เล้าโลม

ประสบ

บฺรส / บฺรสป (ช.โบ)

บฺรส / บฺรสพว (บฺรอซือบ)

ก. อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน,
บรรจบกัน

ประสม

บฺรส / บฺรสม (ช.โบ)

ก. รวมกลุ่ม, ร่วมกัน

ประสาน

ฝฺกร / ผฺสว (พฺซาร์)

ก. ประสาน, ผสาน, บัดกรี

ประเสริฐ

บฺเร / บฺเรี (บฺรอเซอร์)

ว. ประเสริฐ

ประหยัด

บฺรยฺ / บฺรยฺตฺน (บฺรอยฺต)

ก. ระวัง

ประหล

บฺรไ / บฺรหล (บฺรอแฮล)

ว. เหมือน, ประมาณ, เสมอ,
เท่ากัน, พอกัน, เหมือนกัน

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យខ្មែរក្នុងភាសាខ្មែរ

ประเทศ

ប្រទេស / ប្រទេស (ប្រទេស) ក. ទឹកដី, ប្រទេស

ประเทียบ

ប្រហែល / ប្រហែល (ប្រហែល) វ. ដូចគ្នា, ប្រហែល, ដូចគ្នា,
ដូចគ្នា, ដូចគ្នា, ដូចគ្នា

ประเภท

ផ្នែក / ផ្នែក (ផ្នែក) ក. ផ្នែក, ផ្នែក

ปรัก

ប្រក / ប្រក (ប្រ.ប្រ.)
ប្រក / ប្រក (ប្រ.ប្រ.)
ប្រក / ប្រក (ប្រ.ប្រ.) ឈ. ទឹក, ទឹក

ปรัง

ប្រង / ប្រង (ប្រ.ប្រ.)
ប្រង / ប្រង (ប្រ.ប្រ.)
ប្រង / ប្រង (ប្រ.ប្រ.) ឈ. ពុទ្ធសាសនា, ពុទ្ធសាសនា

ปรับ

ប្រប / ប្រប (ប្រ.ប្រ.)
ប្រប / ប្រប (ប្រ.ប្រ.)
ប្រប / ប្រប (ប្រ.ប្រ.) ក. ប្រប

ปราบ

ប្រប / ប្រប (ប្រ.ប្រ.) ក. ប្រប

ปราม

ปฺราม / ปฺราม (ปฺราม)

ก. ปราม, ห้ามปราม

ปราย

ปฺรាយ / ปฺราย (ปฺราย)

ก. ดีด อย่างมั่วดีด

ก. ชัด, สาด

น. ลูกกระสุนชนิดหนึ่ง

ปราศ

ปฺราศ / ปฺราศ (ข.โบ)

ปฺราศ / ปฺราศ (ปฺราศ)

ก. คลาดจาก, จากออก

ปรัง

ปฺริง / ปฺริง (เปฺริง)

ก. เบ่งกำลัง, พากเพียรพยายาม

ปรุง

ปฺรุง / ปฺรุง (ปฺรุง)

ก. ตระเตรียม, จัดแจง, ตั้งใจ,
จงใจ

ปล้น

ปฺลน / ปฺลน (พฺลื่อน)

ก. ปล้น

ปลอม

ปฺลอม / ปฺลอม (พฺลอม)

ก. ปลอม, แกล้ง

ปสาน

ปฺสาน / ปฺสาน (พฺซาร์)

น. ตลาด (รับมาจากภาษา
เปอร์เซีย)

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ

បក់

ប្រក់ / បុក (បុក)

ន. បក់

បោះ

ប្រទះ / បុក (បុក)

ក. បោះ

បង

ប្រង / បង (បង)

ន. បង

បិទ

បិទ / បិទ (បិទ)

ក. បិទ, បិទបិទ

បិទ / បិទ (បិទ)

ក. បិទ, បិទ

ប្រេ

ប្រេ / ប្រេ (ប្រេ)

ប្រេ / ប្រេ (ប្រេ)

ក. ប្រេ, ប្រេ

ប្រើ

ប្រើ / ប្រើ (ប្រើ)

ប្រើ / ប្រើ (ប្រើ)

ប្រើ / ប្រើ (ប្រើ)

ន. ប្រើ, ប្រើ

ប្រើ

ប្រើ / ប្រើ (ប្រើ)

ក. ប្រើ

ប្រើ / ប្រើ (ប្រើ)

ក. ប្រើ, ប្រើ

เปรี๊ยะ

เปรู๊บ / ปู๊ยะ (ข.โป)

เปรู๊บ / เปรี๊ยะ (เปรี๊ยะ)

ก. เปรี๊ยะ, เปรี๊ยะเทียบ

แปร

เป๊ว / แปร (แปร)

ก. แปร, แปด

แปลก

บดเค / ปดเค (ข.โป)

เป๊ก / แปลก (แปลก)

ว. แปลก

แปลง

เป๊ง / แปลง (แปลง)

ก. แปลง

โปรด

เปรุส / โปรส (ข.โป)

เปรุส / โปรส (โปร๊ะ)

ก. โปรด

ผจญ, ผจญ

ผจญ / ผจญ (พฺย)

ก. ทำให้แพ้

ผจาน

ผจาน / ผจาน (พฺจาน)

ก. ทำให้เซ็ดหลาบ

ผชุม

ผชุม / ผชุม (พฺชุม)

ก. รวมกลุ่ม, ชุมนุม, ประชุม

ผทม

ผทม / ผทม (ช.โป)

ผทม / ผทม (พฺทม)

ก. บรรทม

ผนวช

ผนวช / ผนวช (ช.โป)

ผนวช / ผนวช (ช.โป)

ผนวช / ผนวช (พฺนวะ)

น. การบวช

ก. ผนวช

ผลัด

ผลัด / ผลัด (ช.โป)

ผลัด / ผลัด (ช.โป)

ผลัด / ผลัด (พฺลัด)

ก. เปลี่ยน, ผลัด

ผลา

ผลา / ผลา (พฺลา)

ว. คม, กล้า

វចនានុក្រមពាក្យភូមិភាសាខ្មែរភ្នំពេញភាសាខ្មែរ

ផលាណូ

ផ្លាញ / ផុលាណូ (ផុលាណូ)

ក. ផលាណូ, ធ្វើអាយ, ធ្វើអាយវិណាស

ផល្ល

ផ្លូ / ផ្លូ (ឃ.ប្រ)

ផ្លុ / ផ្លុ (ឃ.ប្រ)

ផ្លូ / ផ្លូ (ឃ.ប្រ)

ផ្លូវ / ផ្លូវ (ផ្លូវ)

ន. ផ្លូវ, ផ្លូវ

ផសប

ផ្សប / ផ្សប (ឃ.ប្រ)

ក. ផ្សប

ផសម

ផ្ស / ផ្ស (ឃ.ប្រ)

ផ្ស / ផ្ស (ផ្ស)

ក. ផ្ស, ផ្ស

ផសាន

ផ្សរ / ផ្សរ (ផ្សរ)

ក. ផ្សរ, ផ្សរ, ផ្សរ

ផសាយ

ផ្សយ / ផ្សយ (ផ្សយ)

ក. ផ្សយ, ផ្សយ

ផសារ

ផ្សរ / ផ្សរ (ផ្សរ)

ក. ផ្សរ, ផ្សរ, ផ្សរ

ផស

ផ្ស / ផ្ស (ឃ.ប្រ)

ផ្ស / ផ្ស (ផ្ស)

វ. ផ្ស, ផ្ស

ผอบ

บุรหฺบ / ปุรหฺบ (ข.โป)

บุรหฺบ / ปุรหฺบ (ปุรหฺบ)

น. ผอบ

ผวน

บฺฮฺน / ปฮฺน (ข.โป)

ฮฺน / ผวน (ข.โป)

ฮฺน / ผวน (ผวน)

น. น่อง

ผะเทว

บุรหฺต / ปุรหฺต (ข.โป)

ก. ร่วมกัน, พบกัน, ต่อกัน

ผัด

ผัด / ผัด (ผัด)

ก. ตัด, ผัด, ทำให้ขาด

ผัด

ผัด / ผัด (ผัด)

ก. ประเดิม, เริ่ม

ผัด

ผัด / ผัด (ข.โป)

ผัด / ผัด (ผัด)

ก. ทำให้รู้, นิมนต์

ผัด

ผัด / ผัด (ข.โป)

ผัด / ผัด (ข.โป)

ผัด / ผัด (ผัด)

น. ผน

វិបលាទុក្រមការកម្មវិធីសាខាសាច់ប្រាក់

ដេឡិឡូ

ផ្អែល / ផ្អើល (ផ្អើល)

ก. ตื่น, แตกตื่น

แผนก

ផ្នែក / ដេប៉ូឡូ (ឧ.ប្រ)

ផ្នែក / ដេប៉ូឡូ (ដេប៉ូឡូ)

น. กลุ่ม, ฝ่าย, พวก, ส่วน

ແປລິງ

ផ្លែ / ផ្កា (ផ្កា)

ก. ยิง, แผลง (ราชาศัพท์)

โผนอน

ບຊີຣ / ປໂອນ (ໜ.ໂບ)

ជំរឿន / ដោយ (ខ.ប)

ជួន / ដុន (ដៃខ្នង)

น. น้อง

ໄຜທ

ใบ / ใบตม (ข.ใบ)

ផែ / ផែត (ឧ.បៃ)

ផ្ទៃ / ផ្ទៃត (ផ្ទៃត)

น. ฟัน, ดินแดน, ฝัน

๒. ไผ่ตง

ផ្ទៃក្រោម / ឆែតក្រុម (ឆែតក្រុម) ន. ផ្ទៃដី, ទ្រព្យដី, ទ្រព្យ

พ

พนม

ภู / วุน (ข.โป)

ภู / ภูน (พูนม)

น. ภูเขา

พนังกงาน

ภูักงาร / วุนากงาร (ข.โป)

ภูักงาร / ภูนากงาร (เพนียะเจียร์) น. พนังกงาน, ผู้ช่วยอธิบดี หรือ
รองอธิบดีในกระทรวง

พนั่ง

ภู่ง / วุนง (ข.โป)

น. ที่กั้น, ทำนบ

พนัน

ภูน / ภูนาล (พุนัล)

น. การพนัน

พเยีย

ภู / ภูญี (พญี)

น. พวงดอกไม้, ลวดลาย
พวงดอกไม้ที่เขียน
ให้เกี่ยวพันกัน

พรม

ภู / ภูริ (ปรุรม)

ก. ประพรม

น. พรม, พรมแดน

พริ้อม

ภู / ภูรม (โปรม)

ก. พริ้อม

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យខ្មែរក្នុងភាសាខ្មែរ

พระลบ

ព្រលប / ពុលប (ប្រែលប) ន. ពលប

พระลือ

ភ្លឺ / ភ្លឺ (ពុលឺ) ន. ភ្លឺ

พรว้า

ព្រា / ព្រា (ប្រើរា) ន. ព្រា

พราก

ព្រាក / ព្រាក (ប្រើរាក) ក. ព្រាក, ព្រាក

พรวาน

ព្រាន / ព្រាន (ប្រើរាន) ន. ព្រាន

พราย

ព្រាយ / ព្រាយ (ប្រើរាយ) ន. ព្រាយ

พระลบ

ព្រលប / ពុលប (ប្រែលប) ន. ពលប

พลอง

ភ្លង់ / ភ្លង់ (ពុលង់) ន. ភ្លង់

พลั้ง

ភ្លាំង / ភ្លាំង (ពុលឡាំង) ក. ភ្លាំង, ភ្លាំង

พลัด

ភ្លាត់ / ภาลัด (พลัด)

ก. พลัด, พลัดพราก

พลับพลา

វត្ត / วณฺลา (ข.โป)

ព្រះ / พนฺลา (ปนฺเลีย)

น. พลับพลา

พล่า

ភ្លា / ภาลา (เพฺเลีย)

ก. พร่า

พลาจ

ភ្លាង / ภาลาจ (เพฺเลียจ)

สัน. พลาจ

พลุก

ភ្លុក / วฺลุก (ข.โป)

ភ្លុក / วฺลวก (ข.โป)

ភ្លុក / ภาลุก (พฺลุก)

น. งาช้าง

พลู

ម្លូ / มฺลู (มฺลู)

น. พลู

พวก

ពួក / พวก (ปฺวัก)

น. พวก

พะงา

ភ្លា / ภางา (เพฺงีย)

ว. พะงา

ธชฉานุภฏทศภูษณสวโธฏฐณสวโธ

พะเนิน

เกื้อน / เกื้อน (เพ็น)

น. พะเนิน

พะเนงเชิง

เกื้อนเชิง / เกื้อนเชิง (เพ็นเชิง) ก. นั่งพับขา, นั่งขัดสมาธิ

พัก

วก / วก (ข.โป)

วก / วาก (ข.โป)

ก. เกี้ยว, สวมใส่, วาง, พักอาศัย,
พักแรม

ตก / พาก (เปี้ยะก)

ก. ใส่, สวม, แหวน, พาด

พันเลิศ

ตื้น / พันเลิศ (เปี้ยนเลิศ)

ก. ทำให้เลิศ, ทำให้เกิน

พันฤ

ฐ / ฤ (พุลือ)

ส. สว่าง

พาน

ภ / วน (ข.โป)

พาน / พาน (เปี้ยน)

น. พาน

พำนั

ตำน / พำน (ปุมเนี้ยะก)

น. ที่พักอาศัย, ที่พัก

พิกุล

ฤ / พุก (พุก)

น. พิกุล

พิโดร

ติเฆาะ / พิโฆว (ปิโดร์)

ก. ฟุ้งไป

พิสา

ติสา / พิสา (ปิซา)

ก. รับประทาน

พุทไธ

ฌ่าย / ฌุทาย (ช.โบ)

บฐาย / บนุทาย (บ็อนเตีย)

น. ป้อม, ค่าย

เพ็ญ

เตញ / เพญ (ป็ญ)

ว. เต็ม

เพรง

เฎង / เพรง (เปฺรง)

ว. เก่า, โบราณ

เพราะ

เฎาะ / เพราะ (ปรัวะ)

สัน. เพื่อ, ด้วย, เหตุ

เพลง

เบฺง / เบฺลง (ช.โบ)

เบฺง / เบฺลง (เพลง)

น. ดนตรี, คนเล่นดนตรี

น. เพลง, วงดนตรี

เพลา

เฎ้า / เฎลา (เพฺลา)

น. เพลา

เพลาะ

เฎาะ / เฎาะ (พุลัวะ)

ก. เพลาะ

វិធានការក្រុមការងារកម្មវិធីសាច់ប្រាក់សាច់ប្រាក់

เพลง

រៀង / រៀង (ខ.ប្រ)

ភ្លើង / ភ្លើង (ភ្លើង)

น. ๒๗

เพลง

ຕ່າ / ເພາ (ປີ້ວ)

๖. งาน

แฟนก

វ៉ែក / វ៉េណក

น. ดวงตา, ช่องทาง, อนาคต

ไ้ก้ก / แ่กนกก (แ่พูนกก)

น. ตา, ดวงตา

แพนงเชิง

ไทร่สเฟิง / แขนงนเซิง (แพนงนเจิง) ก. นั้งพับขา, นั้งซัดสมาธิ

แพรร่า

ស្រៀក / ទ្រោម

ព្រែក / ប្រេក (ប្រេក)

น. คลอง, แพรก

แพทย์

๖๕ / ภาณุ (พณฺ)

น. พวงดอกไม้

ไพโร

ໂຮງ / ໂຮງ (ໝ.ໂມ)

โถ่ / โพร (เปรี้ยว)

น. ป่า

ไพบระ

ពីរោះ / ឋីរោះ (ឋីរ៉ោះ)

ว. ไพอเราะ, เพเราะ

ภ

ภัก

ตกั / พากั (เปี้ยะกั)

ก. สวมใส่

ภุช

ตฺฐ / พุช (ปฺจ)

น. พืชพันธุ์, เผ่าพันธุ์

ภากงา

เตกฺฐา / เพากงา (ปิวเพงีย)

น. น้องผู้ดงาม

ม

มดาย

มดาย / มดาย (มดาย) น. แม่

มนีมนา

มนีมนา / มนีมนา (มนีมนา) ว. ว่องไว, รวดเร็ว, รีบด่วน

มวน

มวน / มวน (มวน) ก. มวน, ม้วน

มหาละลาย

มหาละลาย / มหาละลาย น. ต้นมหาละลาย
(มหาละลาย)

มอง (๒)

มอง / มอง (มอง) น. เครื่องมือจับปลา

มะดัน

มะดัน / มะดัน (มะดัน) น. ต้นมะดัน

มะเม็ย

มะเม็ย / มะเม็ย (มะเม็ย) น. ปีมะเม็ย

มะแม

มะแม / มะแม (มะแม) น. ปีมะแม

มะโรง

រោង / โรง (ข.โป)

រោង / โรง (โรง)

น. ปีมะโรง

มะเส็ง

មសញ្ច / มสญ (ข.โป)

ម្សាញ់ / มฺสาญ (มฺชฺญ)

น. ปีมะเส็ง

มังคุด

មង្គុត / มงฺขุต (มังขุด)

น. มังคุด

มาน

មាស / มาน (ข.โป)

មាស / มาน (เมียน)

ก. มี

มีก

ជីក / ผิก (ข.โป)

ជីក / ผีก (ผีก)

ก. ดี่ม

มุด

មុច្ច / มุจ (มุจ)

ก. ดำ, ชำแวก

มุ่ม

មុំ / มุม (ข.โป)

មុម / มุม (มุ่ม)

น. มุ่ม

มู่ทู่

មូតូ / มูทู (มูตู)

ว. มู่ทู่

ธชฉลจฎฐณทศฤศทศสวไสยเอศธสสวไสย

เมาะ

มฺ / มะ (ข.โป)

มฺ / มห (ข.โป)

เมาะ / เมาะ (มัวะ)

สัน. คือ, คือว่า, คือเป็น, ที่เป็น,
คำใช้อธิบายศัพท์หรือ
อธิบายความ

เมิล

เมธ / เมล (ข.โป)

เมธ / เมิล (เมล)

ก. ดู, มอง, อ่าน

แม่มด

เมษัต / เมมต (เมมด)

น. แม่มด, หมอผี

แมก

เมก / เมก (ข.โป)

เมก / แมก (แมก)

น. กิ่ง

แม่น

เมธ / เมน (ข.โป)

เมธ / แมน (แมน)

น. ไซ้, แม่น

โมก

เมก / โมก (โมก)

น. ต้นโมก

โมง

เมฆ / โมง (โมง)

น. ชั่วโมง, โมง

โมงครุ่ม

มฺ / มฺ (มฺ)

น. โมงครุ่ม

ย

ยก

เขาก / โยก (ช.โบ)

ยัก / ยก (โยก)

ก. เอา

ยล

ยล / ยล (ช.โบ)

เขาล / โยล (ช.โบ)

ยล / ยล (ยั่ว)

ก. เข้าใจ, คิดเห็นชัดแจ้ง

ยอ

ยอ / ยอ (ญอ)

น. ต้นยอ

ย้ง

ย้ง / ย้ง (ย้ง)

ก. ย้ง

ยาน

ยาร / ยาร (เยียร์)

ว. ยาน, หย่อนลง

ยาม

ยาร / ยาม (เยียม)

น. หางยาม, หางไถ, ยาม, เวลา

ยาย

ยาร / ยาร (ช.โบ)

ยาร / ยาย (เยีย)

น. ยาย, ย่า

ยัย

ยาร / ยัย (เยีย)

ก. หลอก, เปียดยัย, ย้าย

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យក្នុងភាសាខ្មែរ

ឃឹ

ញឹ / ឆឹ (ឆឹ)

ក. ឃឹ, ឃឹ

ឃឹ

ឃឹ / ឃឹ (ឃឹ)

ក. ឃឹ, ឃឹ

ឃឹ

ឃឹ / ឃឹ (ឃឹ)

ក. ឃឹ, ឃឹ, ឃឹ

ឃឹ

ឃឹ / ឃឹ (ឃឹ)

ក. ឃឹ, ឃឹ

ឃឹ

ឃឹ / ឃឹ (ឃឹ)

ក. ឃឹ, ឃឹ

ឃឹ

ឃឹ / ឃឹ (ឃឹ)

ក. ឃឹ, ឃឹ, ឃឹ

ឃឹ / ឃឹ (ឃឹ)

ក. ឃឹ, ឃឹ, ឃឹ, ឃឹ

ឃឹ

ឃឹ / ឃឹ (ឃឹ)

ឃឹ / ឃឹ (ឃឹ)

ក. ឃឹ, ឃឹ, ឃឹ

ឃឹ

ឃឹ / ឃឹ (ឃឹ)

ក. ឃឹ

ร

รณสาย

รณาย / รณาย (รณาย)

ก. ปลดเปลื้อง

รนาบ

รนาบ / รนาบ (โรเนียบ)

น. ฟาก

รบศ

รบศ / รบศ (โรบอะส)

น. ของ, สิ่งของ

รบา

รบา / รบา (โรบา)

น. ระเบียบ, ลำดับ, การพรรณนา

รวน

รวน / รวน (รวน)

ก. รวน ต้มปลาให้สุกเพียงเดือดเล็กน้อย

รวบ

รวบ / รวบ (รวบ)

ก. รวบ

รวบรวม

รวบรวบ / รวบรวม (รวบรวม)

ก. รวบรวม, รวม

รวม

รวม / รวม (รวม)

ก. รวม, ร่วม

รสาย

รสาย / รสาย (โรซาย)

ก. แก้ว, ขยาย

စဉ်းစားပုံစံများကိုသုံးသပ်ခြင်း

ရဝဂ

ရက / ရက (ရဝဂ)

န. ရဝဂ

ရကာ

ရက / ရကာ (ခ.ပိ)

န. ပိရကာ

ရက / ရကာ (ရဝဂ)

န. ပိရကာ

န. တံင်္ဂိ

ရကံ

ရကံ / ရကံ (ရဝဂ)

န. တံင်္ဂိ

ဂ. ကိရိယာ

ရကံ

ရကံ / ရကံ (ရဝဂ)

န. ရကံ

ရကံ

ရကံ / ရကံ (ရဝဂ)

ဂ. ကိရိယာ, ကိရိယာ

ရကံ

ရကံ / ရကံ (ရဝဂ)

ဂ. ရကံ, ကိရိယာ

ရကံ

ရကံ / ရကံ (ရဝဂ)

န. ကိရိယာ
ကိရိယာ

ရကံ

ရကံ / ရကံ (ခ.ပိ)

ရကံ / ရကံ (ခ.ပိ)

ရကံ / ရကံ (ရဝဂ)

န. ကိရိယာ, ရကံ

ระนาด

รนาด / รนาด (โรเนียด) น. ระนาด

รนาม

รนาช / รนาม (โรเนียม) น. ป่าระนาม

ระแนง

รเณง / รแนง (โรแนง) น. ไม้ระแนง

ระบอบ

รบบ / รบบ (โรบบ) น. ระบอบ

ระบับ (รบบบ)

รบบ / รบบ (โรบบ) (ข. กลาง) ก. การนับ

ระบาย

รบาย / รบาย (โรบาย) ก. ระบาย

ระบำ

รบ / รบ (ข. โบ)

บิช / รบม (ข. โบ),

รบ / รบ (โรบ) น. การรำ, ระบำ, นาฏศิลป์

ระเบียง

รเบียง / รเบียง (โรเบียง) น. ระเบียง

ธชฉานุภษณการศุภคสุทธาสวโรรสสุทธาสวโรรส

ระเบียน

รเบฺยฺส / รเบียน (โรเบียน)

น. วิชาความรู้, ความรู้ที่ได้จากการเรียน

ระเบียบ

รเบฺยฺบ / รเบียน (โรเบียน)

น. ระเบียบ, แบบ, แบบแผน, แบบอย่าง

ระมาด

รมาส / รมาส (โรเมียะ)

น. แรด

ระเมียร

รมิด / รมิล

รมิด / รมิล (โรมิล)

ก. เมี่ยงมอง, ขำเลื่องดู, เหลียวมอง

ระยะ

รยะ / รยะ (โรเยียะ)

น. ระยะ, จังหวะ, ชั้้น, ชั้้น

ระย้า

รยา / รยา (โรยา)

น. ระย้า

ระยาง

รยางคฺ / รยางคฺ (โรเยียง)

น. สัปคับ, เชือกที่ใช้ผูกให้มั่นคง

ระโยง

รยาง / รโยง (โรโยง)

ว. โตงเตง

ระลอก

รลอก / รลก (โรลอก)

น. คลื่น, ระลอก

ก. กระฉอก, กระเพื่อม

ระลึก

รลือก / รลิก (ข.โป)

รลือก / รลือก

รฎก / รฎก (โรลือก)

ก. ระลือก

ระวัง

ร่าง / รวาง

ก. เดินรอบๆ, ระวัง

น. ยาม

ร่าง / รว่าง (โรเวียง)

ก. ระวัง, ทะนุถนอม

ระวาง

ร่าง / ล่าง (ข.โป)

ร่าง / รวาง (โรเวียง)

น. ระวาง, ระหว่าง

ระวึง

รึง / รวึง (ร้วงวึง)

น. ระวึงปั่นด้าย

ระส่ำระสาย

รสบ่รสบาย / รสบ่รสบาย
(โรซ้บโรซาย)

ก. ระส่ำระสาย

ระหง

รหง / รหง (โรฮ็อง)

ว. ที่เป็นระเบียบเรียบร้อย,
ดูไม่ขัดตา

ธชฉานุภษณการศุภคัมภีรสาสนาในอุเทศภาษาใต้

ระหัด

รบาท / รหัด (โรฮัด)

น. เครื่องใช้ในการปั้น คว้านและ
สุม มีหลายแบบ

ระเหิด

รเบ็ด / ระเหิด (โรเอ็ด)

ว. ที่รีบร้อน, ที่รีบด่วน

ระอา

รหา / ระอา (โรอา)

ก. ระอา, เช็ด, เปื้อ

รัก

รกก / ราก (เรยะก)

น. ต้นรัก

รัง

ร่ง / ร้าง (เรียง)

น. ต้นรัง

รังเกียจ

ร่งเฎ / รุงเกียส (ร้วงเกียส)

ก. ตรอมใจ, แหนงใจ, เป็นทุกข์ใจ,
เป็นทุกข์ใจภายหลัง

รัญจวน

รญ / รัญจวน (รุมจิว)

ก. ปั่นป่วน, สะเทือน, กระเพื่อม

รา

ร / รา (เรีย)

ก. ห้าม, ถอยหลัง, ทำให้ถอย,
หลบเลี่ยง

ร่าง

ร่ง / ร่าง (เรียง)

น. รูปร่าง, ร่าง

ร้าน

ภส / ราน (เรียน)

น. ร้าน

ราบ

ภบ / ราบ (ข.โบ)

ภบ / ราบ (เรียน)

ก. ราบ, เรียบ

ราย

ภย / ราย (ข.โบ)

ภย / ราย (เรียน)

ก. เรียงราย

รำ

ร / ร (ข.โบ)

ภ / รำ (ข.โบ)

ภ / รำ (รวม)

ก. รำ, ร่ายรำ

รำคาญ

รอส / รังาน (รวมคาน)

ก. เปื้อน, หนำย, เศร้าใจ,
เดือดร้อน

รำงับ

รฆบ / รังป (ข.โบ)

รฆบ / รังบ (รวมเงือบ)

ก. ระงับ

รำดวร

รฐธ / รัดวล (ข.โบ)

รฐธ / รัดวล (รวมดวล)

น. ต้นลำดวน

รุกราน

รุกราน / รุกราน (รุกราน)

ก. รุกราน, บุกรุก

รูน

รูน / รูน (รูน)

ก. รูน, ดัน, ผลักดัน

รูด

รูด / รูด (รูด)

ก. รูด

เร่

เร่ / เร่ (เร่)

ก. เร่, ส่าย

เริม

เริม / เริม (เริม)

น. โรคเริม

เรียง

เรียง / รุ่ยเรียง (ข.โบ)

เรียง / เรียง (เรียง)

ก. เรียงให้เป็นแถว, เป็นลำดับ

เรียน

เรียน / รุ่ยเรียน (ข.โบ)

เรียน / เรียน (เรียน)

ก. เรียน

ก. เรียน, ฝึก, หัด

เรียบ

เรียบ / รุ่ยเรียบ (ข.โบ)

เรียบ / เรียบ (เรียบ)

ก. จัด, จัดให้เป็นระเบียบ, แต่ง,
ตกแต่ง

រឿបរឿង

រៀបរៀង / រឿបរឿង (រឿបរឿង) ក. រឿបរឿង

រឿម

រៀម / ឱរិម (ឱ.ប៊ូ)

រៀម / ឱរិម (ឱ.ប៊ូ)

រៀម / រឿម (រឿម)

ន. រឿ (រាជាគ័យ)

រឿវ

រៀវ / រឿវ (រឿវ)

វ. រឿវ

រឿង

រឿង / រឿង (រឿង)

ន. រឿង, គុណ, ហេតុ

រឿយ

រឿយ / រឿយ (រឿយ)

វ. រឿយ

រឿ

រឿ / រឿ (ឱ.ប៊ូ)

រឿ / រឿ (រឿ)

ន. រឿ, ឱកាស

រឿ

រឿ / រឿ (រឿ)

ក. រឿ, រឿ

រឿ

រឿ / រឿ (រឿ)

ក. រឿរឿ

ន. រឿរឿ, រឿរឿ

ถ

ถั่น

ถรณ์ / ถ่น (ถ้วน)

ว. เหลือถั่น, อย่างยั้ง

ลบ

ถប់ / ลบ (ลูป)

ก. ลบ

ลบอง

ถบง / ลบง (ลูปอง)

ก. ทดลอง, ประลองฝีมือ

ลบัด

ถบาส / ลุบาส (ลูปะส)

น. ใบ่อนที่เพิ่งจะผลิ

ลบินลบัน

ถบิถบฏ / ลูบิลูบาญ
(เลบียลบัญญัติ)

ว. เลื่องลือ

ลัม

ถร / รล (โรลุม)

ก. ลัม

ลวด

ถว / ลวส (ลัวะส)

น. ลวด, เส้นลวด

ล่วม

ถษ / ลม (โลม)

น. ล่วม, ซองหรือกระเป๋ใส่เงิน

ลก

ถก / ลก (โลก)

ก. ขุดลอก

ธชฉานุภษณการศุภคสุภาษิตไฉน

ลอบ

ลอบ / ลง (โลง)

ก. ลอบ, หลอก

น. มอดกินไม้

ลอบ

ลอบ / ลบ (โลบ)

ก. ลอบ, แอบ, ย่อง

น. ลอบดักปลา

ลอบ

ลอบ / ลอ (ลอบ)

ว. สวय, งาม, ดี, ลอ

ละ

ละ / ละ (เลี่ยะห์)

ก. ลิด, ตัด, ขาด, ละ, สละ

ว. ที่ชัดเจน

ละคร

ละคร / โลก (โลก)

น. ละคร

ละงาด

ละงาด / ละงา (ข.โป)

ละงาด / ละงา (เลี่ยะ)

น. เวลาเย็น

ละม่อม

ละม่อม / ละม่อม (โลก)

ว. พอ, พอดี, พอเหมาะ

ละม่อมละไม

ละม่อมละไม / ละม่อมละไม (โลก)

ว. เหมาะเจาะ, อ่อนช้อย

ละมั่ง

រ្យង់ / รุมาง (ข.โบ)

រ្យង់ / ร่ม่าง (โรม้าง)

น. ละมั่ง

ละเมอ

មមើ / มเมี่ (โมเมอ)

ก. ละเมอ

ละเมียด

ល្ហេស / เลุมส (ข.โบ)

ល្ហេស / เลมีส (เลุมอะส)

ก. ละเมียด, ล้วงเกิน, ฝ่าฝืน,
ทำโดยพลการ

ละโมบ

ល្ហោក / โลุมก (โลุมก)

ว. โลภมาก

ละไม

ល្ហៃ / โล้ม (โล้ม)

ว. สวยงาม, ผุดผ่อง

ละลอก

រលក / รลก (โรลอก)

น. คลื่น, ระลอก

ก. กระฉอก, กระพือม

ละลาย

រលាយ / รลาย (โรเลี่ยย)

ก. ละลาย

ละแวก

លវែក / ลเวก (ข.โบ)

น. ซ่องทาง, ลู่ทาง, ซ่อง

លវែក / ลงแวก (ล้วงแวก)

น. ละแวก

ลำเค็ญ

ลัมเตญ / ลัมเคญ (ลุมเก็ญ)

ว. ถีบ

ลางาจ

ญาจ / ลางาจ (เล็งยัจ)

น. เวลาเย็น

ลำเจียก

รฺจฺยฺก / รฺจฺยฺก (ข.โป)

รฺเชก / รฺเจก (รุมเจก)

น. ต้นลำเจียก

ลำดวน

รฺดฺวณ / รฺดฺวณ (ข.โป)

รฺดฺวณ / รฺดฺวณ (รุมดวน)

น. ต้นลำดวน

ลำดับ

ลัมตาบ / ลัมตาบ (ข.โป)

ลัมดាប់ / ลัมดាប់ (ลุมดับ)

น. ลำดับ

ลำบาก

ลัมบาค / ลำบาก (ลุมบาก)

ก. ยาก, ลำบาก

ลำพัง

ลัมตัง / ลัมพัง (ลุมเปียง)

ว. ลำพัง

ลำแพง

ลัมตัง / ลัมแพง (ลุมแปง)

น. หอก

ลำเล็ก

รฺเล็ก / รฺเล็ก (รุมเล็ก)

ก. ลำเล็ก

ธชฉานุภษณการศุภคัมภีร์ภาษาอีสาน

ลำเลียง

รฺดฺยฺง / รฺลฺยฺง (ข.โบ)

รฺดฺยฺง / รฺลฺยฺง (รฺมเลียง)

ก. ลำเลียง

ลำเอียง

ลฺมฺเหฺยฺง / ลฺมฺเอียง (ลฺมเอียง)

ก. ลำเอียง

ลินจง

ลฺมฺจฺง / ลฺมฺจฺง (ลฺมจฺง)

น. ดอกบัวชนิดหนึ่ง, ลินจง

ลือ

ลฺ / ภา (ข.โบ)

ลฺ / ภา (ลือ)

ก. ลือ, ได้ยิน, ดัง

ลือชา

ลฺชา / ภาชา (ลือเจีย)

ว. ที่เลื่องลือ, ชาญชัย, ่องอาจ,
ห้าวหาญ

ลือสาย

ลฺสาย / ภาสาย (ลือช่าย)

ว. มีชื่อเสียงเลื่องลือ

น. พระภาสาย หมายถึง
พระมหากษัตริย์

ลู

ลฺ / โละ (ข.โบ)

ลฺ / ลฺวะ (ข.โบ)

ลฺ / ลฺ (ลฺหฺ)

ก. ลู, ลงด้วย, ่องอาจ, บรรลุ,
ล่ำเร้า, ครั้น

ลุย

ลุย / ลุย (ลุย)

ก. ลุย, บุก, ฝ่า

น. เงิน

เลบง

ไฉ่บง / แลบง (แลบง)

น. การเล่น

เลย

เลย / เลย (ข.โบ)

เฮีย / เพีย (เลย)

สัน. เลย, เกินไป, ที่เดียว

เลอ

เล / เล (ข.โบ)

เลี / เลี (เลอ)

ว. บน

บ. เหนือ, ที่

เล็ก

เล็ก / เลก (ข.โบ)

เล็ก / เล็ก (เล็ก)

ก. ยก, เล็ก

เล็ศ

เล็ศ / เล็ส (เลอะส)

ว. เกิน, ยิ่งกว่า

เลื่องลือ

เลื่องลือ / เลื่องๆ (เลื่องลือ)

ว. เลื่องลือ

ธชฉานุภษการศุภคूसुतासाइकुतासाई

แลง

หฺรณง / อเลง (ข.โป)

น. ศีลาแลง

ไล้

เฒา / โล (ไล)

ก. ไล้, โยกตัวไปข้างหน้า,
ปราดเข้าไป

ไลด

เฒาต / โลต (ไลด)

ก. กระโดด, กระโจน, เต็มแรง

โลม

เฒาษ / โลม (โลม)

ก. ปลอบโยน

โลมา

เฒาษา / โลมา (โลเมีย)

น. ปลาโลมา

ว

วง

វង់ / วง (ข.โป)

វាំង / วาง (ข.โป)

វង់ / วง (วิวง)

ก. วง

วน

វល់ / วล (วิวล)

ก. วน

วอก

វក់ / วก (ไวก)

น. ปิวอก

ว่องไว

វង់វៃ / วางไว (เวียงวีย)

ว. ฉลาดปราดเปรื่อง, ว่องไว

วัง

វាំង / ว้าง (เวียง)

ก. กั้น, บัง, ล้อม

น. วัง

วังเวง

វង្វេង / วุงเวง (วิวงเวง)

ก. หลง, หลงทาง

วัด

វត្ត / วาต (วิวต)

ก. วัด, ตวัด, หวด, เหวียง

วัด

វាស់ / วาส (เวือะส)

ก. วัด, วัดขนาด

ឧទាហរណ៍ក្នុងភាសាខ្មែរ

វាច

វាស / វាស (វ៉េស)

ក. វាច, ដា, ដោះ

វាយ

វាយ / វាយ (វ៉ាយ)

ក. ទី

វើន

វើន / វើន (វ៉ើន)

ក. ឃ, វើន

វោង

វោង / វោង (វ៉ោង)

វោង / វោង (វ៉ោង)

ក. យា

ส

สกด

สฺกัต / สุกาต (ซุกัด)

ก. สกด, ดัก

สงบ

สฺบ / สงบ (ซง็อบ)

ก. สงบ

สงวน

สฺวน / สงวน (ข.โบ)

ก. รัก, รักมาก

สฺวน / สงวน (ซงวน)

ก. สงวน

สจัด

สฺต / สุต (ข.โบ)

สฺกัต / สุกาต (ซุจัด)

ก. ทำให้เสียบ, ปิดเสียบ,
ไม่เอ่ยปาก

สด

สฺร / สร (เซวาะ)

ว. สด

สดับ

สฺต / สุต (ข.โบ)

สฺต / สุต (ข.โบ)

สฺต / สุต (ซุดับ)

ก. ฟัง, สดับ

สดำ

สฺ / ส (ซุดำ)

น. ขวา

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យស្រដៀងគ្នា

ស្វិត, ស្វិត

ស្វិត / ឡូត (ខ.ប្រ.)

ស្វិត / ឡូត (ខ.ប្រ.)

ន. ម៉ែន្ទាសាយរង

ស្វិត / ស្វិត (ឡូត)

ន. ម៉ែន្ទា, ឡូត, ឡូត

ស្វិត

ស្វិត / ស្វិត (ឡូត)

ន. ត្រីស្វិត

ស្វិត

ស្វិត / ស្វិត (ឡូត)

ន. ស្វិត

ស្វិត

ស្វិត / ស្វិត (ខ.ប្រ.)

ស្វិត / ស្វិត (ខ.ប្រ.)

ស្វិត / ស្វិត (ឡូត)

ក. ចាប់ចាប់, ចាប់ចាប់

ស្វិត

ស្វិត / ស្វិត (ខ.ប្រ.)

ស្វិត / ស្វិត (ខ.ប្រ.)

ន. គ្រឿងស្វិត, គ្រឿងស្វិត, គ្រឿងស្វិត

ស្វិត / ស្វិត (ឡូត)

ន. ស្វិត

ស្វិត

ស្វិត / ស្វិត (ខ.ប្រ.)

ស្វិត / ស្វិត (ឡូត)

ន. គ្រឿងប្រដាប់កាយ

ស្វិត

ស្វិត / ស្វិត (ឡូត)

ក. ស្វិត

เสนง

ស្ដែង / แสฺนง (แซฺนง)

น. เขาสัดวิ

สบ

សព្វ / สฺพว (ซ็อบ)

ว. ทั้หฺมด, ทั้ปวฺง, สรรพ,
ทั้วไปทุกอย่่าง

สบง

ស្បង់ / สฺบง (ซุบ็อง)

น. ผ้าสบง

สบาย

សប្បាយ / สฺบบาย (ซ็อบบาย)

ก. น. ว. สบาย

สม

សម / สม (ซอม)

ว. สม, เหมาะสม

สมเด็จ

សំព័ត្ត / สัมเตจ (ซ.โป)

សំព័ត្ត / สัมตจ (ซ.โป)

น. ใช้น้ำหน้าพระนามพระมหา-
กษัตริย์และเจ้านายชั้นสูง

សម្តេច / สมฺญจ (ซ็อมญัจ)

น. สมเด็จ, คำน่าน้ำฐานันดร
กษัตริย์ หรือขุนนางชั้นสูง

สมปัก

សម្បត្ត / สมฺพต (ซ็อมปัด)

น. ผ้า, ผ้าสมปัก

สมอ

ស្នូ / สฺม (ซุมอ)

น. ต้นสมอ

វចនានុក្រមពាក្យកម្មវិស័យភាសាខ្មែរ

ស្នេហា

ថ្មី / ពុម្ព (ពុម្ព)

ន. អ៊ិន

ស្នេហា

ស្នេហា / ស្នេហា (ស្នេហា)

ន. ឈ្នួលស្នេហា

ស្នេហា

ស្នេហា / ស្នេហា (ស្នេហា)

ក. ស្នេហា, ស្នេហាដោយចិត្ត
ក្នុងការ

ស្នេហា

ស្នេហា / ស្នេហា (ស.ប)

ស្នេហា / ស្នេហា (ស្នេហា)

ក. ស្នេហា, ស្នេហា

ស្នេហា

ស្នេហា / ស្នេហា (ស.ប)

ស្នេហា / ស្នេហា (ស.ប)

ស្នេហា / ស្នេហា (ស្នេហា)

ន. ឈ្នួលស្នេហា

ន. ឈ្នួល, ឈ្នួល ឈ្នួលដែលបាន
មកពីភាព ឈ្នួលដែលបាន
បង្កើតឡើងដោយ
ឈ្នួលស្នេហា

ស្នេហា

ស្នេហា / ស្នេហា (ស្នេហា)

ក. ស្នេហា, ឈ្នួល

ស្នេហា

ស្នេហា / ស្នេហា (ស.ប)

ស្នេហា / ស្នេហា (ស.ប)

ស្នេហា / ស្នេហា (ស្នេហា)

ក. ឈ្នួល

สรวล

สฺรฺวล / สรวล (ซฺรฺวล)

ก. สะดวกสบาย

สร้าง

សង / สง (ข.โป)

សាង / สาง (ข.โป)

សាង / สาง (ซาง)

ก. สร้าง

น. ฉมวกมี ๕ - ๖ ง่ามสำหรับ
แทงปลา, ไม้เสียบอ้อย

สลบ

សន្លប់ / สนฺลប់ (ซ็อนล็อบ)

ก. สลบ

สลัก

ធ្លាក់ / จุลก (ข.โป)

ធ្លាក់ / จุลก (ซลัก)

ก. สลัก, จลัก

สลา

ស្លា / สฺลา (ซฺลา)

น. หมากร

สลาบ

ស្លាប / สฺลาบ (ซฺลาบ)

น. ปีก

สลาด

ស្លាត / สฺลาด (ซฺลาด)

น. ปลาสด

สลิก

ស្លឹក / สฺลิก (เซฺลิก)

น. ใบไม้, ใบ

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យស្រដៀងគ្នា

ស្ទឹង

ស្ទឹង / ស្ទឹង (ឃ. ប្រ)

ន. មាត្រាវិជ្ជាណ័យ

ស្ទឹង / ស្ទឹង (ឃ. ប្រ)

ន. អើយធម្មតា ២០ ឆ្នាំ

ប្រាកដថា ៤ ស្ទឹងប្រហែលជា

ស្វា

ស្វា / ស្វា (ឃ. ប្រ)

ក. ស្វា

ស្វា / ស្វា (ឃ. ប្រ)

ក. ស្វា

ស្វា (ពាក្យ)

ស្វា / ស្វា (ឃ. ប្រ)

ក. ស្វា

ស្វា

ស្វា / ស្វា (ឃ. ប្រ)

ន. ប្រាកដ, ធម្ម, ជីវិត

ស្វា

ស្វា / ស្វា (ឃ. ប្រ)

ន. ស្វា

ស្វា

ស្វា / ស្វា (ឃ. ប្រ)

ន. ស្វា

ស្វា

ស្វា / ស្វា (ឃ. ប្រ)

ន. មេធាវី

ស្វា

ស / ស (ឃ. ប្រ)

ក. ស្វា

ส่อเสียด

สกัสนฺยัต / สกัเสียด (ซ้อกเซียด) ก. ส่อเสียด

ส้อม

สม / สม (ซ้อม) น. ส้อม

สะกด

สญฺกตฺ / สญฺกตฺ (ซ้องก้อด) ก. กด, สะกด

สะแก

สญฺเฏ / สญฺเฏ (ข.โป)

สญฺเฏ / สญฺเฏ (ซ้องแก) น. ต้นสะแก

สะเดา

สญฺเฏ / สญฺเฏ (ข.โป)

สญฺเฏ / สญฺเฏ (เซดา) น. ต้นสะเดา

สะเดาะ

สญฺเฏ / สญฺเฏ (ซุดอะห์) ก. สะเดาะ, บ้วน, ถ่ม

สะพาน

สญฺส / สญฺส (ข.โป),

สญฺส / สญฺส (เซปียน) น. สะพาน

สะพาย

สญฺย / สญฺย (เซปียน) ก. สะพาย

ธชฉานุภษณการศุภคสุทธสวโธฏฐะถาสวโธ

สะอาด

ภกัต / อาต (ข.โป)

น. ความสะอาด

สฺญัต / สุอาด (ซุอาด)

ว. สะอาด, สวย, งาม

สะอ่าน

สฺญาส / สุอ่าน (ซุอ่าน)

ว. สะอาดสะอ้าน

สังกะสี

สํางคฺคิ / สํางคฺสี (ซ็องกะเสีย)

น. สังกะสี

สังกัด

สณฺถัต / สงฺกต (ข.โป)

น. ส่วน, ฝ่าย, หมวดหมู่

สณฺถัต / สงฺกาท (ซ็องกัต)

น. แผนก, หมู่, หมวด, ส่วน, จำกัด

สังวาล

สยฺยาร / สมฺวาร (ข.โป)

สยฺยาร / สงฺวาร (ซ็องวาล)

น. สังวาลสำหรับสะพายเฉียงเป็น
เครื่องประดับ

สังเวย

สยฺยเวย / สงฺเวย (ข.โป)

สยฺยเวย / สงฺโวย (ซ็องโวย)

ก. สังเวย

สันทัด

สฺนัต / สฺทาท (ซุต๊วด)

ว. สันทัด, คล่อง, แม่นยำ

สัปน

สยฺยณฺ / สยฺยณ (ซ็อบปะจ๊วน)

น. สัปน

สาเก

សាក / สาเก (ซาเก)

น. ต้นสาเก

สาธุ

សាត្វ / สาธุ (ซาฏ)

น. สาธุ

สาด

សាច / สาด (ซาจ)

ก. สาด

สาบาน

សាបាស / สาบาน (ซาบาน)

ก. สาบาน

น. คำสาบาน

สาละวน

សល់វល់ / สล่วล (ซ็อลว็อล)

ก. ปนเป, ปะปน, เละเทะ,
วนเวียน, เอาแน่เอานอนไม่ได้

สาธิกา

សាទិកា / สาธิกา (ซาเรกะกา)

សាទិកា / สาธิกา (ซาเลกะกา)

น. นักสาธิกา

สาว

ស្រាវ / สุรว (ซุรว)

ก. สาว, ดึง

สาหร่าย

សារាយ / สาราย (ซา رای)

น. สาหร่าย

สาแหรก

សំប្រែក / สุ่มแรก (ซ็องแรก)

น. สาแหรก

ឧទាហរណ៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យស្រដៀងគ្នា

សំគាល់

សម្គាល់ / សម្គាល់ (ឆ្នាំកំណើត)

សំគាល់ / សំគាល់ (ឆ្នាំកំណើត)

ក. អោយទាំង កំណត់, ទាំង
សំគាល់

សំគាល់

សំគាល់ / សំគាល់ (ឆ្នាំកំណើត)

ក. សំគាល់

សំគាល់

សំគាល់ / សំគាល់ (ឆ្នាំកំណើត)

សំគាល់ / សំគាល់ (ឆ្នាំកំណើត)

ក. ទាំង, សំគាល់

សំគាល់

សំគាល់ / សំគាល់ (ឆ្នាំកំណើត)

សំគាល់ / សំគាល់ (ឆ្នាំកំណើត)

ក. ទាំង

សំគាល់

សំគាល់ / សំគាល់ (ឆ្នាំកំណើត)

សំគាល់ / សំគាល់ (ឆ្នាំកំណើត)

ក. ទាំង, ទាំង

ក. ទាំង, ទាំង

សំគាល់

សំគាល់ / សំគាល់ (ឆ្នាំកំណើត)

ក. សំគាល់

សំគាល់

សំគាល់ / សំគាល់ (ឆ្នាំកំណើត)

ក. សំគាល់

สำเภา

สำเภา / สัมเภา (ชื่อมปัว)

น. สำเภา

สำรวม

สำรวม / สงรวม (ชื่อรวม)

ก. สำรวม, รวบก้น

สำรอก

สำรอก / สมรอก (ชื่อมรอก)

สำรอก / สัมรอก (ชื่อมรอก)

ก. สำรอก

สำรับ

สำรับ / สมรับ (ชื่อมรับ)

ว. สำหรับ

น. สำรับ

สำราญ

สำราญ / สัมราญ (ชื่อมราญ)

ก. พัก, พักผ่อน

สำริด

สำริด / สัมริด (ข.โป)

สำริด / สัมริด

สำริด / สัมริด (ชื่อมริด)

น. ความสำเร็จ, สำริด

สำเร็จ

สำเร็จ / สมรจ (ข.โป)

สำเร็จ / สมรจ (ชื่อมรจ)

ก. ทำให้เสร็จ, ทำให้แล้วเสร็จ

สำโรง

สำโรง / สัมโรง (ข.โป)

สำโรง / สัมโรง (ชื่อมโรง)

น. ต้นสำโรง

เสเจียม

สฺยฺย / เสเจียม (เซเจียม)

ก. เสเจียม, เฉย, ไม่พูดไม่จา

เสด็จ

สฺยฺย / เสด็จ (ข.โป)

สฺยฺย / สุตาจ (ข.โป)

สฺยฺย / สุตจ (ข.โป)

สฺยฺย / เสฎจ (ชุดัจ)

ก. เสด็จ

น. กษัตริย์, ผู้เกิดในวงศ์กษัตริย์

เสน่ง

สฺยฺย / แสน่ง (แซน่ง)

น. เสน่ง

เสนอ

สฺยฺย / เสนี่ (เซฺนอ)

ก. เสนอ

เสนียด

สฺยฺย / เสนียด (เซฺนียด)

น. เสนียด

เสบาย

สฺยฺย / เสบาย (เซฺบาย)

ว. เสบาย, สบาย

เสบียง

สฺยฺย / เสบียง (เซฺบียง)

น. เสบียง

เสมอ

สฺยฺย / เสม (ข.โป)

สฺยฺย / เสมี่ (เซฺมอ)

ว. เสมอ

ธชฉานุภษณการศุภคหุสสาโงอศุภคหุสสาโงอ

เสมียน

สฺย / สุมีย (ข.โป)

น. เสมียน, ผู้เขียน

เสริจ

สฺย / สริจ (ข.โป)

สฺย / สริจ (ข.โป)

ก. เสริจ, จบ, สำเร็จ

สฺย / เสริจ (ข.โป)

ก. จบ, หมดธุระแล้ว

เสวย

สฺย / เสวย (ข.โป)

ก. กิน, ใช้เป็นราชาศัพท์หมายความว่า
ได้รับ ก็ได้

สฺย / โสย (ข.โป)

ก. กิน (ราชาศัพท์)

เสียด

สฺย / เสียด (ข.โป)

ก. ทัด, เหน็บ, เสียด

แสดง

สฺย / แสดง (ข.โป)

ก. แสดง, ชัดเจน

สแปก

สฺย / สแปก (ข.โป)

น. หนึ่ง

สแปกม

สฺย / สแปกม (ข.โป)

น. หนึ่งใหญ่

สแม

สฺย / สแม (ข.โป)

น. ไม้สแม

เสียง

ស្ទែង / แสญง (แซญง)

ก. แสยง, หวาดกลัว

แสรก

ស្រែក / แสรก (แซรูก)

ก. ร้อง

แสลง

ស្លែង / แสลง (แซลง)

ว. แสลง, โดยปริยายว่า มีโทษ
ทำให้ขัดข้อง แสลงโรค

แสวง

ស្ទេង / แสวง (ข.โป)

ស្ទែង / แสวง (แซวง)

ก. แสวง, หา

แสะะ

អៀន / แะสะ (ข.โป)

សេះ / แะสะ (เซะ)

น. ม้า

โสด

សោត / โสด (ข.โป)

សោត / โสด (โซต)

น. ส่วน, แผนก, อีกด้วย

โสน

ស្នោ / โสน

ស្នោ / โสน (โซน)

น. ต้นโสน

โสรจ

ស្រោច / โสรจ (ข.โป)

ស្រោច / โสรจ (โซรจ)

ก. อาบน้ำ, โสรจสง

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

ແ່

ไ้บ / แห (แฮ)

ก. แห่

ແກ

ไ้บก / แหก (แฮก)

ก. แหก, ฉีก

ໄຫ

เบท / ไห (ไฮ)

ก. ให้

১

ข้อเท็จจริง

អង្គអាច / ខង់ខាច (ខីខង់ខាច)

ว. องอาจ, กล้าหาญ,
ไม่กลัวเกรง

๒๑

អត់ / ខត់ (ខ័ត្ត)

ก. อด, ไม้

จบ

អប់ / ប់ (ឱ្យ)

ก. ขบ

อบรม

หบฺว์ / อบฺว์ (อ้อบรม)

ก. อบรม

๑๖๓

អតិ / ខាត (ខាត)

ก. ขวด

อวน

หฺน / อวน (อวน)

น. อวน

อวษ

ឱ / ឱយ (ឧ.ប)

ก. ให้

ឱ្យ / ខែ (ខែ)

ก. ให้, อวย

องค์กร

អង្គរ / ខ្សុករ (ខ័ខ្សកខ័រ)

น. ข่าวสาร

อังกาส

អង្គាស / อังกาส (ข.โป)

ก. จัดเตรียมไว้ถวายศาสนา

អង្គាស / อังกาส (อ็องเกียะส์)

ก. ถวาย, อังกาส

อัญขยม

អញ្ជ្រូង / อัญขญุม (ข.โป)

អញ្ជ្រូង / อัญขญุม (อัญคฺญุม)

ส. บุรุษที่ ๑, ญ, ข้ำ, ตูข้ำ

อัญเชิญ

អញ្ជើញ / อญเชญ (ข.โป)

អញ្ជើញ / อญเชิญ (อ็อญเจิญ)

ก. อัญเชิญ, เชิญ

อันดับ

អណ្តប់ / อนญฺวាប់ (อ็อนดับ)

น. ลำดับ, อันดับ

อ่าง

អាង / อาง (ข.โป)

น. ถังน้ำ, อ่างทำจากดินเหนียว

អាង / อาง (อาง)

น. อ่างสำหรับใส่น้ำ

อาจ

អាច / อาจ (ข.โป)

ก. อาจ, ต้องการ, กล้า, สามารถ

น. กำลังความสามารถ

អាច / อาจ (อาจ)

ก. สามารถ, อาจ

อ่าน

អាន / อาน (อาน)

ก. อ่าน

ธชฉานุภษณการศุภคสุทธาสวโรรสสุทธาสวโรรส

อาสุร

หฺมาสุร / อาสุร (อาโซร์)

ก. สงสาร, เอ็นดู

อำแดง

หฺมฺเตง / อังแดง (ข.โป)

น. คำนำหน้าชื่อสตรี

อำนด

หฺมฺนด / อังนด (อ้อมน้อด)

น. ความอดทน, การอด

อำนวย

หฺมฺนวย / อังนวย (ข.โป)

น. การให้, ของถวาย

หฺมฺญวย / อังญวย (อ้อมนวย)

น. อำนวย

อำนาจ

หฺมฺนัจ / อังนัจ (อ้อมนัจ)

น. อำนาจ

อำพล

หฺมฺตพล / อังพล (อ้อมป้อล)

น. ความกังวลใจ

อำภอ

หฺมฺเว / อังเว (ข.โป)

น. การกระทำ, การทำ

หฺมฺเท / อังเพ (อ้อมเปอ)

น. การกระทำ, สิ่งที่ต้องกระทำ

เอม

หฺมฺเย / แอม (แอม)

ว. หวาน

เอียง

หฺมฺยง / เอียง (เอียง)

ก. เอียง

โอด

ฮฺยฺ / โอด (โอด)

ก. ร้องไห้

โอน

ฮฺน / โอน (โอน)

ก. โอน

โอบ

ฮฺบ / เอบ (ข.โอบ)

ก. ล้อมรอบ, เอาไว้ในวงแขน,
โอบ, ห้อมล้อม

ฮฺบ / โอบ (โอบ)

ก. โอบ, กอด

โอย

ฮฺยฺ / โอย (ข.โอย)

ก. ให้

ฮฺยฺ / โอย (โอย)

ก. ให้, อวย

บรรณานุกรม

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๑.

_____. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓.** พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘.

_____. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๔.** พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๓.

_____. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๕.** พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๕.

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๗ ประมวลจารึกที่พบในประเทศไทยและต่างประเทศ.** กรุงเทพฯ: ศักดิโสภณการพิมพ์, ๒๕๓๔.

จิตร ภูมิศักดิ์. **สังคมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไม้งาม, ๒๕๒๖.

_____. **โองการแช่งน้ำ และข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล จำกัด, ๒๕๒๔.

บรรจบ พันธุเมธา. **พจนานุกรมเขมร - ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชธน เล่ม ๑ ก-ด.** กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๑๗.

_____. **พจนานุกรมเขมร - ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชธน เล่ม ๒ ฉ-ผ.** กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๒๑.

_____. **พจนานุกรมเขมร - ไทย ฉบับทุนพระยาอนุमानราชธน เล่ม ๓ พ-ร.** กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๒๓.

_____. **พจนานุกรมเขมร - ไทย ฉบับทุนพระยาอนุमानราชธน เล่ม ๔ รา-สม.** กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๒๖.

_____. **พจนานุกรมเขมร - ไทย ฉบับทุนพระยาอนุमानราชธน เล่ม ๕ สร-อ.** กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๒๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๓.

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑๔ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๑๗.

_____. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. ฉบับ

พิมพ์ครั้งที่ ๔ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๑.

ศิลปากร, กรม. จารึกสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๖.

_____. ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๒ จารึก ทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, ๒๕๐๔.

อุไรศรี วรตะริน. จาริกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนคร ค.ศ. ๑๕๖๖ -

ค.ศ. ๑๗๔๗. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๔๒.

_____. ประชุมอรรถบทเขมร รวมบทความวิชาการ ของ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อุไรศรี วรตะริน. กรุงเทพฯ:

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๕.

_____. พจนานุกรมศัพท์จาริกนครวัดสมัยหลังพระนคร.

กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ฤๅษาสรรณฤๅญ ธธณฤๅญ. ภัๅเตๅญ: ฤๅษาสรรณฤๅญ, ๒๕๑๑.

Antelme, Michel. La Réappropriation en Khmer: de motes

empruntés la langue Siamoise au Vieux Khmer.

Thailand: Prince of Songkla University, 1996.

Jenner, Philip N., and POU, Saveros. A Lexicon of Khmer Morphology,

Mon - Khmer Studies IX - X, Hawaii: The University Press

of Hawaii, 1980 - 1981.

LONG SEAM. DICTIONNAIRE DU KHMER ANCIEN (D'après

les inscriptions du Cambodge de VIe.-VIIIe. siècles).

Phnom Penh: Phnom Penh Printing House, 2000.

POU, Saveros. Dictionnaire Vieux Khmer-Français-Anglais. Paris:

Cedoreck, 1992.

VARASARIN, Uraisi. Les elements khmer dans la formation de la

lauge siamoise, Paris: Société d'études linguistiques et

anthropologiques de France, 1984.

๕. สมัยหลังพระนคร ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๔ คือ
เริ่มตั้งแต่กัมพูช้าย้ายราชธานีลงไปอยู่ที่บาสาณ พนมเปญ ละเวก และ
อุดงค์ ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม หากจัดแบ่งตามลำดับยุคสมัยทางภาษา อาจจัด
แบ่งตามแนวการกำหนดอายุจารึกของ ยอร์ช เซเดส์ (G. Coedès) และ
สวารอส เพา (Saveros POU) ได้เป็น ๔ สมัย^๒ คือ

๑. **สมัยก่อนพระนคร** ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๓
๒. **สมัยพระนคร** ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๒๐
๓. **สมัยหลังพระนคร** ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๔
๔. **สมัยปัจจุบัน** ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๕ - ปัจจุบัน

ภาษาที่ถือว่าเป็นภาษาเขมรโบราณคือสมัยที่ ๑, ๒ และ ๓
กล่าวคือได้แก่ สมัยก่อนพระนคร สมัยพระนคร และสมัยหลังพระนคร
อย่างไรก็ตาม การศึกษาภาษาทั้งสามไม่สามารถศึกษาโดยอาศัยเสียง
ที่แท้จริงได้ เนื่องจากภาษาทั้งสามสมัยมิได้มีผู้ใช้แล้วในปัจจุบัน

การศึกษาภาษาเขมรโบราณจึงต้องสืบสร้าง (Reconstruct)
ระบบเสียงภาษาเขมรโบราณขึ้นใหม่โดยอาศัยวิธีการทางภาษาศาสตร์
เชิงประวัติ (Historical and Comparative Linguistic) ระบบเสียงภาษาเขมร
โบราณที่ได้จึงเป็นระบบเสียงที่สืบสร้างขึ้นใหม่ด้วยวิธีการทางภาษาศาสตร์
เชิงประวัติ

การศึกษาระบบเสียงภาษาเขมรโบราณในที่นี้จะแบ่งตามลำดับ
ยุคสมัย การศึกษาระบบเสียงภาษาเขมรโบราณจะจำแนกเป็นส่วนต่างๆ
ดังนี้

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

ธชฉฉศษศษศษศษศษศษศษศษ

๑. ระบบเสียงพยัญชนะ
๒. ระบบเสียงสระ
๓. โครงสร้างของคำ

๑. ระบบเสียงภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร^๓

ระบบเสียงภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครอาจแบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๑.๑ การศึกษาระบบเสียงพยัญชนะของภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร

ระบบเสียงพยัญชนะของภาษาเขมรโบราณแบ่งออกเป็น

๑.๑.๑ ระบบเสียงพยัญชนะที่เกิดต้นคำ (Initial consonants) ระบบเสียงพยัญชนะภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครเป็นระบบเสียงที่สืบทอดมาจากรากฐานสันสกฤตได้ดังนี้^๔ (ในวงเล็บเป็นรูปเขียน (ถ่ายถอดเป็นตัวโรมัน) ที่ปรากฏในศิลาจารึกเขมรโบราณสมัยก่อนพระนคร)

จะเห็นว่าแม้รูปเขียนจะมีมากแต่เมื่อเปรียบเทียบกับระบบเสียงที่สืบทอดมาจากรากฐานสันสกฤตจะเห็นว่า หน่วยเสียงพยัญชนะบางหน่วยเสียงเกิดขึ้นกับรูปตัวเขียนได้หลายรูป เช่น หน่วยเสียงสืบทอดมาจากรากฐานสันสกฤต /s/ ที่เป็นหน่วยเสียงของรูปพยัญชนะ sa, sa และ sa เป็นต้น

^๓ ในที่นี้อธิบายตามแนวการศึกษาของ Judith M. Jacob ในงานเรื่อง “The Structure of The Word in Old Khmer” โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Judith M. Jacob, “The Structure of The Word in Old Khmer”, *Cambodian Linguistics, Literature and History* (London: SOAS, 1993), p. 2.

^๔ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับรูปเขียนในศิลาจารึกแล้วมีรูปพยัญชนะบางตัวที่ Judith M. Jacob ไม่ได้ลงไว้ เช่น ข (kha), ฆ (gha), ภ (bha) และ ศ (śa), ษ (ṣa), ส (sa) ซึ่งก็น่าจะมีหน่วยเสียงเป็น /k/, /gh/, /b/ และ /s/ ตามลำดับ เป็นต้น

ฐานกรณ์

เพดานอ่อน (Velaer)	k (ka, kha)	g (ga, gha)	ŋ (งั)
เพดานแข็ง (Palatal)	c (ca, cha)	j (ja, jha)	ჭ (กั)
ฟัน (Dental)	t (ta, tha)	d (dha, da, dha)	n (na, na)
ริมฝีปาก (Labial)	p (pa, pha)	b (va, ba)	m (ma)
กึ่งสระ (Semi-vowel)	y (ya)	r (ra)	l (la) v (va, hva)
กักเกิดที่ช่องคอ (Glottal Stop)		q (qa)	
เสียดแทรก (Spirant)	s (sa, sa, sa)	h (ha)	

กลุ่มพยัญชนะดังกล่าวข้างต้นสามารถเกิดเป็นพยัญชนะเดี่ยวที่เกิดที่ต้นคำได้

หน่วยเสียงพยัญชนะควบ (Initial Clusters) จากรูปเขียนที่ปรากฏแล้วอาจแบ่งออกได้ดังนี้

/k/ สามารถเกิดควบเป็น kc-, kj-, kñ-, kt-, kd-, kn-, kp-, km-, kr-, kl-, ks-

/g/ สามารถเกิดควบเป็น gñ-, gn-, gr-, gl-

/ŋ/ สามารถเกิดควบเป็น ŋŋ-

/c/ สามารถเกิดควบเป็น ck-, cg-, cd-, cn-, cp-, cm-, cr-, cr-

/j/ สามารถเกิดควบเป็น jn-, jm-, jl-

/t/ สามารถเกิดควบเป็น tk-, tg-, tj-, td-, tn-, tp-, tm-, tr-, tl-

/d/ สามารถเกิดควบเป็น dñ-, dm-, dr-

/n/ สามารถเกิดควบเป็น nñ-, nr-

/p/ สามารถเกิดควบเป็น pk-, pc-, pj-, pt-, pd-, pn-, pr-, pl-, ps-

/m/ สามารถเกิดควบเป็น mr-

/r/ สามารถเกิดควบเป็น rt-

/l/ สามารถเกิดควบเป็น lk-

/v/ สามารถเกิดควบเป็น vŋ-, vñ-, vn-, vr-, vl-

/s/ สามารถเกิดควบเป็น st-, sn-, sp-, sr-, sl-

វិធានការក្រុមការងារកម្មវិធីសាច់ប្រាក់សាច់ប្រាក់

นอกจากนี้หากพิจารณาจากรูปเขียนก็อาจมีหน่วยเสียงควบ ๓ ตัวได้ คือ rdd- และ rmm-

๑.๑.๒ ระบบเสียงพยัญชนะที่เกิดท้ายคำ (final consonants) หน่วยเสียงต่อไปนี้เป็น หน่วยเสียงพยัญชนะที่สามารถเกิดในตำแหน่งท้ายคำได้ การเรียงจะจัดเรียงตามฐานกรณ์เช่นเดียวกับพยัญชนะต้น^๕ คือ

ฐานกรณ์

เพดานอ่อน (Velaer)	k (ka)	ŋ (ŋa)
เพดานแข็ง (Palatal)	c (ca)	č (ča)
ฟัน (Dental)	t (ta)	n (na)
ริมฝีปาก (Labial)	p (pa)	m (ma)
กึ่งสระ (Semi-vowel)	y (ya)	r (ra) l (la) v (va)
เสียดแทรก (Spirant)	s (sa)	h (ha) และ Ø ในพยางค์ปิด

๑.๒ การศึกษาระบบเสียงสระของภาษาเขมรสมัยก่อน
พระนคร

ระบบเสียงสระของภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครตามการศึกษาของ Jacob ได้จัดว่าระบบเสียงสระของภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครเป็นระบบเสียงภาษาย่อยในภาษาเขมรโบราณ โดยเรียกว่า Pre-Angkokrian Dialect^๖ ระบบเสียงสระของภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครแบ่งออกได้ดังนี้

⁴⁶ Judith M. Jacob, “The Structure of The Word in Old Khmer”, *Cambodian Linguistics, Literature and History*, p. 9.

⁵ Ibid., p. 5.

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

ระบบเสียง		รูปตัวเขียน	
a	ā	a	ā
i	e	i, ī	e
u	o	u, ū	o
	īə	ya, yā, ye	
	ūə	va, vā, vo	

รูปเขียนของสระเสียงสั้น a และสระเสียงยาว ā มีการใช้ที่ค่อนข้างสับสน เพราะบางครั้งสระในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครก็ไม่ได้มีการแบ่งแยกอย่างเด็ดขาดระหว่างสระเสียงสั้นกับสระเสียงยาว^๗ เช่น

jav	กับ	jāhv	“การแลกเปลี่ยน”
ay	กับ	āy	“ที่, ยัง”
travan	กับ	travān	“ตระพัง”

อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ก็สามารถสังเกตเห็นความแตกต่างระหว่างสระที่มีเสียงสั้นยาวทั้งสองได้ ดังตัวอย่าง

tan	“ตั้ง”	tān	“ค่าน้ำหน้าชื่อ”
man	“ซึ่ง”	mān	“มี”
cam	“แบ่งให้”	cām	“ปกป้อง”

สระ /i/ มีการกระจายอย่างหลากหลายในลักษณะพยางค์ปิดและพยางค์เปิด^๘ ดังตัวอย่างเช่น

dik	“น้ำ”	pin	“บึง”
si	“ค่าน้ำหน้าชื่อทาสชาย”		

^๗ Ibid., p. 5.

^๘ Ibid., p. 5.

ธดาจุฑาภพการศุภคัมภีร์ภาษาเขมรโบราณ

สระ /u/ มีการใช้ในพยัญชนะต้นทุกเสียงและพยัญชนะท้ายทุกตัว ยกเว้น /v/ ตัวอย่างเช่น

ku	“ค่านำหน้าชื่อทาสหญิง”	duk	“ไว้”
run	“กว้าง”	duñ	“ซื้อ”

สระ /e/ มีใช้ในคำต่อไปนี้

ket	“ข้างขึ้น”	tel	“ที่, ซึ่ง, อัน”
tem	“ต้นไม้, เดิม”	jen	“เท่า, เชิง”
ge	“คน, บุคคล”		

สำหรับหน่วยเสียงสระประสมนั้น Judith M. Jacob วิเคราะห์ให้ y และ v เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ไม่ใช่หน่วยเสียงสระอีกหน่วยเสียงมาประสมกัน คือ

ai	=	/a/ + /y/
au	=	/a/ + /v/

๒. ระบบเสียงภาษาเขมรสมัยพระนคร^๙

ระบบเสียงภาษาเขมรสมัยพระนครอาจแบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๒.๑ การศึกษาระบบเสียงพยัญชนะของภาษาเขมรสมัยพระนคร

^๙ ตามแนวการศึกษาของ Judith M. Jacob ในงานเรื่อง “The Structure of The Word in Old Khmer” ได้อภิปรายเรื่องระบบเสียงพยัญชนะภาษาเขมรสมัยเมืองพระนครรวมกับระบบเสียงพยัญชนะเขมรสมัยก่อนเมืองพระนคร ในที่นี้ผู้เขียนได้แยกเป็น ๒ ส่วน เพื่อการอธิบายและเปรียบเทียบกับรูปเขียนได้ชัดเจนมากขึ้น โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Judith M. Jacob, “The Structure of The Word in Old Khmer”, *Cambodian Linguistics, Literature and History* (London: SOAS, 1993), p. 2.

ระบบเสียงพยัญชนะของภาษาเขมรโบราณสมัยพระนครสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

๒.๑.๑ ระบบเสียงพยัญชนะที่เกิดต้นคำ (initial consonants) ระบบเสียงพยัญชนะภาษาเขมรสมัยพระนครเป็นระบบเสียงที่สืบสร้างขึ้น อันอาจจำแนกตามฐานกรณ์ได้ดังนี้^{๑๐} (ในวงเล็บเป็นรูปเขียน (ถ่ายถอดเป็นตัวโรมัน) ที่ปรากฏในศิลาจารึกเขมรโบราณสมัยพระนคร)

ฐานกรณ์

เพดานอ่อน (Velaer)	k (ka, kha)	g (ga, gha)	ŋ (ŋá)
เพดานแข็ง (Palatal)	c (ca, cha)	j (ja, jha)	č (čá)
ฟัน (Dental)	t (ta, tha)	d (da, dha)	n (na, na)
ริมฝีปาก (Labial)	p (pa, pha)	b (ba, ba)	m (ma)
กึ่งสระ (Semi-vowel)	y (ya)	r (ra)	l (la) v (va, hva)
กักเกิดที่ช่องคอ (Glottal Stop)		q (qa)	
เสียดแทรก (Spirant)	s (sa, sa, sa)	h (ha)	

กลุ่มพยัญชนะดังกล่าวข้างต้นสามารถเกิดเป็นพยัญชนะเดี่ยวที่เกิดที่ต้นคำได้

หน่วยเสียงพยัญชนะควบ (Initial Clusters) ซึ่งหากพิจารณาจากรูปเขียนที่ปรากฏแล้วอาจแบ่งออกได้ดังนี้ (ที่อยู่ในวงเล็บคือเขียนตามรูปเขียนในจารึก)

^{๑๐} รูปพยัญชนะบางตัวที่ Judith M. Jacob ไม่ได้ลงไว้ ในที่นี้ผู้เขียนได้เพิ่มลงไปตามรูปอักษรที่ปรากฏ อันอาจทำให้เกิดความสับสนมากขึ้น เช่น ข (kha), ฆ (gha), ภ (bha) และ ศ (sa), ษ (sa), ส (sa) ซึ่งกันจะมีหน่วยเสียงเป็น /k/, /gh/, /b/ และ /s/ ตามลำดับ เป็นต้น

វិធានការក្រុមការងារកម្មវិធីសាច់ប្រាក់សាច់ប្រាក់

/k/ สามารถเกิดควบเป็น kñ- (khñ), kd- (khd), kn- (khn), km- (khn),
kr- (kr), kl- (khl), ks- (khs)

/g/ สามารถเกิดควบเป็น gn- (gn), gr- (gr), gl- (gl)

/c/ สามารถเกิดควบเป็น cd- (chd), cn- (chn), cp- (cp), cm- (chm),
cl- (chl)

/j/ สามารถเกิดควบเป็น jn- (jn), jm- (jm), jr- (jr)

/t/ สามารถเกิดควบเป็น tm- (thm), tr- (tr), tl- (tl), tv- (thv)

/d/ สามารถเกิดควบเป็น dr- (dr), dl- (dl)

/p/ สามารถเกิดควบเป็น pk- (phk), pd- (phd), pn- (pn), pr- (pr), pl- (phi), ps- (ps, phs)

/m/ สามารถเกิดควบเป็น mr-(mr)

/r/ สามารถเกิดควบเป็น rl- (rl)

/v/ สามารถเกิดควบเป็น vd- (vd), vr- (vr)

/s/ สามารถเกิดความเป็น st- (st, sth), sn- (sn), sp- (sp), sm- (sm),
sr- (śr, sr), sl- (sl), ss- (śś)

๒.๑.๒ ระบบเสียงพยัญชนะที่เกิดท้ายคำ (final

consonants) หน่วยเสียงต่อไปนี้เป็น หน่วยเสียงพยัญชนะที่สามารถเกิดในตำแหน่งท้ายคำได้ การเรียงจะจัดเรียงตามฐานกรณ์เช่นเดียวกับพยัญชนะต้น^๑คือ

ฐานกรณ์

เพดานอ่อน (Velaer) k (ka) ŋ (n̄)

เพดานแข็ง (Palatal) c (ca) ñ (ña)

⁹⁹ Judith M. Jacob, “The Structure of The Word in Old Khmer”, *Cambodian Linguistics, Literature and History*, p. 9.

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

ฟัน (Dental)	t (ta)	n (na)
ริมฝีปาก (Labial)	p (pa)	m (ma, ṃ)
กึ่งสระ (Semi-vowel)	y (ya)	r (ra) l (la) v (va, hva)
เสียดแทรก (Spirant)	s (sa)	h (ha) และ Ø ในพยางค์ปิด

๒.๒ การศึกษาระบบเสียงสระของภาษาเขมรสมัยพระนคร

ระบบเสียงสระของภาษาเขมรสมัยพระนครตามการศึกษาของ Jacob ได้อธิบายว่าหน่วยเสียงสระของภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครเป็นหน่วยเสียงสระของภาษาเขมรสมัยพระนคร ความซับซ้อนและสับสนก็มีน้อยลง^{๑๒}

ระบบเสียงสระของภาษาเขมรสมัยพระนครแบ่งออกได้ดังนี้

ระบบเสียง		รูปตัวเขียน	
a	ā	a	ā
i	e	i, ī	e
u	o	u, ū	o
ie	īe	ya, yya	yā, ya, yya
uo	ūo	va	va, vā, vo

ความแตกต่างระหว่างหน่วยเสียงสระสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนครอยู่ที่สระประสมที่เพิ่มเข้ามาจำนวน ๒ ตัว กล่าวคือ

๑. สระที่เขียนด้วยรูป ya, yya แต่ไม่เคยปรากฏ yā (แตกต่างจาก īe ซึ่งเขียนด้วย ya, yya และ yā ในสมัยพระนคร)

^{๑๒} Ibid., p. 8.

ธตฺตานุสฺสเรศฺสวาทานํ

๒. สระที่เขียนด้วยรูป va แต่ไม่ปรากฏ vā หรือ vo (แตกต่างจาก ūe ที่เขียนด้วย va, vā และ vo ในสมัยพระนคร

ตัวอย่างการเปรียบเทียบระหว่างสมัยก่อนพระนครกับสมัยพระนคร

dnem	dnyam	เทียม, คู่
ber	vyar	สอง
tamre	tamrya, tamryya	ช้าง
kon	kvan	เด็ก
jon	jvan	มอบให้
paon	pha ^a van	น้อง

ตัวอย่างหน่วยเสียงสระต่างๆ ในภาษาเขมรสมัยพระนคร^{๑๓}

	/a/		/ā/
ta	“ถึง”	jā	“เป็น”
rat	“วิ่ง”	slāp	“ตาย”
vnam	“ภูเขา”	prāk	“เงิน”
	/i/		/e/
gi	“นั่นคือ, กล่าวได้ว่า”	ge	“คน”
lih	“จำนวนเล็กๆ”	neh	“นี้”
damrin	“แปลงปลูกต้นไม้เล็กๆ”	khnet	“ช้างขึ้น”
	/u/		/o/
nu	“ที่”	lno	“งา”
run	“กว้าง”	noh	“นั้น”
kamlun	“กลาง”	raŋko	“ข้าวเปลือก”

^{๑๓} Ibid., p. 8 - 9.

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

	/iə/		/iə/
jyaŋ	“มาตราวัดน้ำหนัก”	dyān	“เทียน”
am̥pyal	“เกลือ”	canyak, canyāk	“เสื้อผ้า”
paryyaŋ	“น้ำมัน”		
	/uə/		/ūə/
vvaṃ	“ไม่”	dvot	“ทวด, เหลน”
pandval	“บอก, บั่นทูล”	mvay, mvāy	“หนึ่ง”
tvan	“คนแก่, ยายแก่, ใช้เป็นคำยกย่องก็ได้ในคำว่า kamtvan”		

โครงสร้างของคำในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนคร^{๑๔}

โครงสร้างของคำภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนครอาจแบ่งออกตามลักษณะของพยางค์ได้ดังนี้

๑. คำพยางค์เดียว (Monosyllables) คำพยางค์เดียวในภาษาเขมรโบราณแบ่งออกได้เป็นโครงสร้างต่างๆ ดังนี้

๑.๑. CV(C) คำพยางค์เดียวเป็นโครงสร้างพยางค์ที่ง่ายที่สุดของคำ พยัญชนะต้นทุกตัวสามารถเกิดในโครงสร้างพยางค์ประเภทนี้ได้ เพราะประกอบไปด้วย พยัญชนะต้น สระ และอาจมีพยัญชนะท้ายหรือไม่ก็ได้ ดังตัวอย่าง

vā, vā	“คำนำหน้าชื่อทาสชาย”	cāp, cāp	“จับ”
hau, hav	“เรียก”	oy, ?oy	“ให้”

^{๑๔} เนื้อหาในส่วนนี้สรุปแนวความคิดของ Judith M. Jacob, “The Structure of The Word in Old Khmer”, *Cambodian Linguistics, Literature and History*, p. 10 - 17.

វិចិត្រកម្មក្រុមការកម្មវិធីសាស្ត្រខ្មែរក្នុងភាសាថៃ

๑.๒ CCV(C) พยางค์ประเภทนี้ประกอบด้วยพยัญชนะต้น
๒ ตัว อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ลักษณะดังนี้

๑.๒.๑ คำที่มีพยัญชนะต้น ๒ ส่วน มีลักษณะเป็น
พยัญชนะต้นควบ เช่น

<i>cdin̄, cdiṇ</i>	“ล้าธาร”	<i>tmāt, tmāt</i>	“อีแรง”
<i>jhe, jhe</i>	“ตันไม้”	<i>lvā, lvā</i>	“มะเดื่อ”

๑.๒.๒ คำที่มีลักษณะพ่นลมเป็นเสียงเชื่อมพบมากใน ภาษาเขมรสมัยพระนคร มีการใช้ในพยางค์ต้นที่เป็นเสียงกัก อย่างไรก็ตาม ในการถ่ายทอดเป็นสัทอักษรจะไม่ปรากฏเสียงพ่นลมดังกล่าว อยู่ในคำแต่อย่างใด เช่น

<i>thpvañ</i> , tpuəñ	“ไต้”	<i>chmām</i> , cmām	“ผู้เฝ้า”
<i>phlū</i> , plū	“ถนน”	<i>khloñ</i> , kloñ	“โหลญ”

๑.๒.๓ คำที่มีรูปคำเป็นสองพยางค์ โดยมีเสียงสระ
แผ่วในพยางค์แรก มีหลายกรณีที่คำเหล่านี้ถูกเขียนในรูปของคำพยางค์
เดี่ยว ลักษณะเสียงสระแผ่ว (inherent) จะเป็นสระเสียงสั้นที่แทรกอยู่
ระหว่างพยัญชนะต้นสองตัวแรก โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเสียง
พยัญชนะ กล่าวคืออาจเกิดในระหว่างเสียงพยัญชนะกักสองตัวหรือ
ในกรณีที่มิมีเสียงสั้นรัว (r) มาเกี่ยวข้องก็ได้ เช่น

វ៉េ	vave “ແພະ”	ករ៉ា ក្រោ	karom “ລ່ាង”
រមាញ់	ramañ “มอญ”	ចកេ ច្ចេ	cake “เค้ก”

ลักษณะดังกล่าวจะปรากฏให้เห็นทั้งที่มีตัวแสดงบอกให้รูปและที่อยู่ในลักษณะโครงสร้างที่ไม่ปรากฏให้เห็นสระเชื่อมได้ อย่างไรก็ตามลักษณะดังกล่าวถูกจำกัดอยู่ด้วยการที่พยัญชนะตัวหลังที่ตามมาจะต้องไม่เป็นเสียงดังนี้คือ h, v, y, และ ก

นอกจากนี้ยังรวมถึงลักษณะของเสียง glottal stop (ซึ่งอาจแสดงให้เห็นในรูปของสระลอย) เมื่อเสียงนี้อยู่ในตำแหน่งตัวแรกสุดของคำอีกด้วย

๑.๓ CCCV(C) โครงสร้างพยางค์ประเภทนี้มีลักษณะเหมือนกับคำประเภทที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวคือในรูปตัวเขียนของคำสองพยางค์จะมีลักษณะของสระแฝว (inherent) แทรกอยู่ในพยางค์แรกเป็นความแตกต่างที่มีในพยัญชนะ ๓ ตัวก่อนจะถึงหน่วยเสียงสระที่เป็นหลักของพยางค์ ลักษณะดังกล่าวนี้อาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือ

๑.๓.๑ CNCV(C) เป็นกลุ่มที่มีเสียงนาสิกตามเสียงสระแฝว (inherent) ลักษณะโครงสร้างพยางค์แบบนี้ เสียงนาสิกจะเป็นพยัญชนะตัวที่ ๒ ของพยางค์ มีแนวโน้มเป็นไปได้ที่พยัญชนะตัวที่อยู่ติดกันจะมีฐานกรณร่วมกันและเป็นเสียงระเบิด เช่น

laŋgav, ɿŋgav “ทองแดง” *kaŋje, kŋje* “กระเชอ”
pandval, pnduəl “บันทูล” *cam̥pɔk, cm̥pɔk* “จมูก”

เมื่อพยัญชนะตัวที่ ๓ ซึ่งตามมามีใช้พยัญชนะระเบิด การบันทึกการเขียนของนาสิกจะเป็นไปในลักษณะนี้

นาสิก-เพดานแข็ง	ŋ	ก่อน	v
นาสิก-ฟัน	n	ก่อน	m
นาสิก-ริมฝีปาก	m	ก่อน	ŋ หรือ n

หรือมีการเกิดสลับระหว่าง n หรือ m ก่อน y, r, l, s, h และสระลอย

๑.๓.๒ Cr/ICV(C) ตัวอย่างคำที่มี l มีพบน้อย อย่างไรก็ตาม ลักษณะโครงสร้างพยางค์แบบนี้มีการสะกดที่สม่ำเสมอด้วย l ไม่ใช่ r เช่น

kalmon, klmon “ขี้ผึ้ง” *kalpau, klpav* “กะเพรา”
klamum, klmum “หญิงสาว” *dalmāk, dlmāk* “ควาญ”

ธรรมาภิบาลทางภาษาศาสตร์

สำหรับคำที่มี *r* อยู่ในตำแหน่งพยัญชนะตัวที่ ๒ มีดังนี้
krapas, krpas “ฝ้าย” *krapi, krpi* “กระป๋อง”
prahven, prven “ความยาว”

๑.๔ CCCC(C) ลักษณะพยางค์ที่มีพยัญชนะต้น ๔ หน่วยเสียงก็มีปรากฏในลักษณะพยางค์ของภาษาเขมรโบราณเช่นเดียวกัน แต่มีอยู่ในปริมาณน้อยและจำกัด อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าหน่วยเสียงที่ปรากฏในโครงสร้างพยางค์ประเภทนี้มักมี *h* และ *r* อยู่ด้วยเสมอ

นอกจากนี้เขมรยังมีวิธีการสร้างคำใหม่ประเภทหนึ่งซึ่งมีผลต่อระบบโครงสร้างพยางค์ของภาษาเขมรโบราณอย่างยิ่งด้วย คือวิธีการที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า การแผลงคำ (Affication)

การแผลงคำ (Affication)

การแผลงคำเป็นวิธีการสร้างคำใหม่ของเขมรที่มีมาตั้งแต่ภาษาเขมรโบราณ กล่าวคือเป็นการหน่วยเสียงเดิมกลาง (อาคม หรือ infixed) *m* และ *n* รวมทั้งหน่วยคำเติมหน้า (prefixed) *pr* และ *pN*^{๑๔} ซึ่งมีความหมายในทางไวยากรณ์ ในที่นี้จะกล่าวถึงอย่างสังเขป^{๑๕}

๑. หน่วยคำเติมกลาง *m* เพื่อทำให้เป็นคำกริยา เช่น ในคำว่า *son*, *son* “ตอบแทน” เมื่อเติมหน่วยคำเติมกลาง *m* เข้าไปความหมายทางไวยากรณ์เปลี่ยนเป็นคำนามและโครงสร้างพยางค์ก็เปลี่ยนไปด้วย กลายเป็น *smoñ, smoñ* “ผู้ตอบแทน” กลายเป็นคำที่มีพยัญชนะต้นควบ ๒ ตัว หรือ *pre, pre* “ใช้” เมื่อเติมหน่วยคำเติมกลาง *m* ลงไป กลายเป็นคำที่มีพยัญชนะต้นควบ ๓ พยางค์ *pamre, pmre* “ผู้รับใช้”

^{๑๔} สรุปตามผลงานการศึกษาของ Judith M. Jacob, “The Structure of The Word in Old Khmer”, *Cambodian Linguistics, Literature and History*, p. 10 - 17.

๒. หน่วยคำเติมกลาง *n* เพื่อทำให้เป็นคำที่แสดงอุปสรรณ หรือวิธีการ เช่นในคำว่า *vās, vās* “วัด” กลายเป็นคำพยัญชนะต้นควบ ๒ ตัว คือ *vnās, vnās* “เครื่องวัด” หรือในคำว่า *sre, sre* “นา” กลายเป็นพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นควบ ๓ ตัว คือ *sanre, snre* “ที่ทำนา” เป็นต้น

๓. หน่วยคำเติมกลาง *mn* เป็นหน่วยคำที่เติมเพื่อให้เป็นคำนาม โดยทำให้กลายเป็นคำที่มีพยัญชนะต้นควบ ๓ ตัว โดยไม่มีสระเชื่อมระหว่างเสียงนาสิกทั้ง ๒ หน่วยเสียง เช่นในคำว่า *pos, pos* “บวช” กลายเป็นพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นควบ ๓ ตัว คือ *pamnos, pmnos* “นักบวช” เป็นต้น

๔. หน่วยคำเติมหน้า *pr* เพื่อทำให้กลายเป็นคำนาม และกลายเป็นคำที่มีพยัญชนะต้นควบ ๓ ตัว เช่น *ven, ven* “ยาว” ทำให้เป็น *prahven, prven* “ความยาว” เป็นต้น

๕. หน่วยคำเติมหน้า *pN* เช่นในคำว่า *jāhv, jāv* “แลกเปลี่ยน” กลายเป็น *pañjāhv, pñjāv* “สิ่งที่ได้มาจากการแลกเปลี่ยน”

๒. คำหลายพยางค์ คำหลายพยางค์ในที่นี้เกิดจากการนำเอาคำพยางค์เดี่ยวหลายๆ คำมาเรียงต่อกัน โดยมีรูปแบบที่อิสระ ไม่ตายตัว อย่างไรก็ตาม โครงสร้างพยางค์ประเภทที่ ๒ นี้ก็มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคำพยางค์เดี่ยว โครงสร้างของคำหลายพยางค์ที่พบในภาษาเขมรโบราณคือ (C)(C)(C)CV(C) - (C)(C)(C)CV(C)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแล้วอาจนำมาจัดได้เป็น ๓ โครงสร้างคือ

๒.๑ (C)CV(C) - CV(C) เช่น *ulik, ?u-lik* “แดง” เป็นต้น

๒.๒ CV(C) - CV(C) ลักษณะโครงสร้างดังกล่าวพยางค์ที่ ๑ กับพยางค์ที่ ๒ เป็นพยัญชนะตัวเดียวกัน (การซ้ำพยางค์ - reduplicated) เช่น *kapkep, kap-kep* เป็นต้น

វិធានការក្រុមការងារកម្មវិធីសាច់ប្រាក់សាច់ប្រាក់

๒.๓ CCCV(C) - CCCV(C) เช่นในตัวอย่างคำว่า *gralingralon*,
grlin-grlon เป็นต้น

๓. ระบบเสียงภาษาเขมรสมัยหลังพระนคร^{๑๖}

ระบบเสียงภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครอาจแบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วนดังนี้

๑.๑ การศึกษาระบบเสียงพยัญชนะของภาษาเขมรสมัย
หลังพระนคร

ระบบเสียงพยัญชนะของภาษาเขมรโบราณแบ่งออกเป็น

๑.๑.๑ ระบบเสียงพยัญชนะที่เกิดต้นคำ (initial consonants) ระบบเสียงพยัญชนะภาษาเขมรสมัยหลังพระนครเป็นระบบเสียงที่สืบสร้างขึ้น อันอาจจำแนกตามฐานกรณ์ได้ดังนี้

ฐานกรณ์

เพดานอ่อน (Velaer)	k (ka, kha)	g (ga, gha)	ŋ (ŋá)
เพดานแข็ง (Palatal)	c (ca, cha)	j (ja, jha)	č (čá)
ฟัน (Dental)	t (ṭa, ta, tha)	d (ḍha, da, dha)	n (ṇa, na)
ริมฝีปาก (Labial)	p (pa, pha)	b (va, ba)	m (ma)
กึ่งสระ (Semi-vowel)	y (ya)	r (ra)	l (la) w (va, hva)
กักเกิดที่ช่องคอ (Glottal Stop)		q (qa)	
เสียดแทรก (Spirant)	s (śa, sa, sa)	h (ha)	

๑๖ ในที่นี้อธิบายตามแนวการศึกษาของ คมขำ ศิลปชัย ในงาน “การศึกษาระบบเสียง ภาษาเขมรโบราณสมัยกลาง (ยุคหลังพระนคร)” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา จารึกภาษาตะวันออก ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๙, หน้า ๓๖.

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

กลุ่มพยัญชนะดังกล่าวข้างต้นสามารถเกิดเป็นพยัญชนะเดี่ยวที่เกิดที่ต้นคำได้

หน่วยเสียงพยัญชนะควบ (Initial Clusters) หน่วยเสียงพยัญชนะต้น-ควบ ตามการศึกษาของ คมขำ ศิลปชัย ได้ทำการศึกษาแล้ว แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

๑. กลุ่มเสียงกักที่ควบกับพยัญชนะรัว ได้แก่ pr-, br-, tr-, dr-, cr-, jr-, kr-, gr-

๒. กลุ่มเสียงกักควบกับพยัญชนะข้างลิ้น ได้แก่ pl-, bl-, tl-, dl-, cl-, kl-, gl-

๓. กลุ่มเสียงพยัญชนะกักที่เป็นพยัญชนะควบกับเสียงพยัญชนะอื่น อันแบ่งย่อยได้ดังนี้

- ๓.๑ กลุ่มที่เกิดร่วมกับพยัญชนะกัก แบ่งย่อยได้ ๔ กลุ่มคือ
- กลุ่มที่เกิดร่วมกับพยัญชนะกัก-ไม่ก้อง เกิดที่ริมฝีปาก ได้แก่ tp-, db-, cp-, cb-
 - กลุ่มที่เกิดร่วมกับพยัญชนะกัก เกิดที่ปุ่มเหงือก ได้แก่ pt-, pd-, kt-, kd-
 - กลุ่มที่เกิดร่วมกับพยัญชนะกัก-ไม่ก้อง เกิดที่เพดานแข็ง ได้แก่ pk-, pg-, tk-, cg-
 - กลุ่มที่เกิดร่วมกับพยัญชนะกักไม่ก้อง เกิดที่เพดานอ่อน ได้แก่ pc-, pj- kc-, kj-

๓.๒ ชุดของพยัญชนะกักที่เกิดร่วมกับพยัญชนะนาสิก ได้แก่ pn-, pn-, bn-n-, bn-, bŋ-, tm-, tŋ-, dm-, cm-, cn-, cŋ-, km-, kn-, kn-

๓.๓ กลุ่มของพยัญชนะกักที่เกิดร่วมกับพยัญชนะอื่น ได้แก่ tw-, cw-, kw-, ky-, ps-, ks-

ธนาจุรเทศาศาสตร์ภาษาเขมรสมัยหลัง

๓.๔ กลุ่มเสียงพยัญชนะควบกล้ำของเสียงเสียดแทรกกับ
พยัญชนะอื่น ได้แก่ sp-, st-, sd-, sk-, sg-, sm-, sn-, sq-, sr-, sl-, sw-

๓.๕ กลุ่มเสียงพยัญชนะควบกล้ำอื่นๆ ส่วนใหญ่เสียงควบกล้ำ
ในกลุ่มนี้จะเกิดจากการลดพยางค์จากคำสองพยางค์เป็นพยางค์เดียว^{๑๗}
ได้แก่ mt-, mn-, ml-, lp-, lt-, lm-, lq-, lh

๑.๑.๒ ระบบเสียงพยัญชนะที่เกิดท้ายคำ (final conso-
nants) หน่วยเสียงต่อไปนี้เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะที่สามารถเกิด
ในตำแหน่งท้ายคำได้ การเรียงจะจัดเรียงตามฐานกรณ์เช่นเดียวกับ
พยัญชนะต้น^{๑๘}คือ

ฐานกรณ์

เพดานอ่อน (Velaer)	k (ka)	ŋ (ง)
เพดานแข็ง (Palatal)	c (ca)	ç (ชา)
ฟัน (Dental)	t (ta)	n (นา)
ริมฝีปาก (Labial)	p (pa)	m (มา)
กึ่งสระ (Semi-vowel)	y (ยา)	r (รา) l (ลา) w (วา)
เสียดแทรก (Spirant)	s (สา)	h (ฮา)

๑.๒ การศึกษาระบบเสียงสระของภาษาเขมรสมัยหลัง พระนคร

ตามการศึกษาของ คมขำ ศิลปชัย ได้จัดแบ่งระบบเสียงของ
ภาษาเขมรสมัยหลังพระนครแบ่งออกได้ดังนี้

^{๑๗} คมขำ ศิลปชัย, “การศึกษาระบบเสียงภาษาเขมรโบราณสมัยกลาง (ยุคหลังพระนคร)”,
หน้า ๕๕.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

ระบบเสียง		รูปตัวเขียน	
a	ā	a	ā
i	e	i, ī, yi, ya, ei, j	e, ei, ae
u	ū	u, ū, uo	ū
	o		o, u, au
ie		e, ei, ae, ye, yie	
uo		uo,	

วิวัฒนาการของภาษาเขมรโบราณเป็นภาษาเขมรปัจจุบัน

การศึกษาวิวัฒนาการภาษาเขมรโบราณเป็นภาษาเขมรปัจจุบัน เป็นเรื่องที่ควรทราบนอกเหนือจากลักษณะทั่วไปของระบบเสียงภาษาเขมรโบราณดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะนอกจากจะทำให้เข้าใจวิวัฒนาการความเปลี่ยนแปลงในภาษาเขมรแล้ว ยังช่วยในการศึกษาภาษาเขมรโบราณมากขึ้น คือสามารถนำวิธีการเปรียบเทียบนี้มาใช้ในการศึกษาความหมายและช่วยให้เกิดความเข้าใจภาษาเขมรโบราณดีขึ้นด้วย

ความเปลี่ยนแปลงของภาษาเขมรโบราณมาเป็นภาษาเขมรปัจจุบันสามารถแสดงด้วยวิธีการเปรียบเทียบลักษณะของระบบเสียง โดยเทียบเคียงกับรูปอักษรที่ถ่ายทอดเป็นอักษรโรมันแล้ว อันแบ่งออกตามลักษณะของระบบเสียงได้ดังนี้

ธชฉลฤทศฤศฐสวไสยฤศฐสวไสย

๑. การเปรียบเทียบอักษรวิธีและพยัญชนะต้นของภาษา
เขมรโบราณ ภาษาเขมรสมัยหลังพระนครและภาษาเขมรปัจจุบัน

รูปอักษร	ภาษาเขมร โบราณ	ภาษาเขมร หลังพระนคร	ภาษาเขมร ปัจจุบัน
ka	k	k	k
kha	kh	*kh	kh
ga	g	g	k
gha	gh	*gh	kh
ṅa	ṅ	ṅ	ṅ
ṇa	-	-	ṅ
ca	c	c	c
cha	ch	*ch	ch
ja	j	j	c
jha	jh	*jh	ch
ṭa	ṭ	ṭ	ṭ
ṭha	-	-	ṭ
ṭa	t		d
ṭha	th		th
ḍa	d		d
ḍha	dh		th
ṇa	n		na
ta	t	t	t
tha	th	*th	th
da	d	d	t

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

รูปอักษร	ภาษาเขมร โบราณ	ภาษาเขมร หลังพระนคร	ภาษาเขมร ปัจจุบัน
dha	dh	*dh	th
na	n	n	n
pa	p	p	b
pa	-	-	p
pha	ph	*ph	ph
ba	b	b	p
bha	bh	*bh	ph
ma	m	m	m
ya	y	y	y
ya	-	-	y
ra	r	r	r
ra	-	-	r
la	l	l	l
va	v	v	v
va	-	-	v
sa	s	s	s
sa	-	-	s
ha	h	h	h
ha	-	-	h
ḷa	-	-	l
a	-	q	q
a	-	-	q

ธณานุกรมการศรัทธาในศาสนาอิสลาม

๒. การเปรียบเทียบอักขรวิธีและเสียงพยัญชนะท้ายของ
ภาษาเขมรโบราณ ภาษาเขมรสมัยหลังพระนคร ภาษาเขมรปัจจุบัน

รูปอักษร	ภาษาเขมร โบราณ	ภาษาเขมร หลังพระนคร	ภาษาเขมร ปัจจุบัน
ka	k	k	k
ña	ŋ	ŋ	ŋ
ca	c	c	c
ña	ñ	ñ	ñ
ṇa	n	n	n
ta	t	t	t
na	n	n	n
pa	p	p	p
ma	m	m	m
ya	y	y	y
ra	r	r	Ø
la	l	l	la
sa	s	s	h
ha	h	h	
va	v	w	w

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

๓. การเปรียบเทียบอักษรวิธีและเสียงของสระเสียงเดี่ยว

รูปอักษร	ภาษาเขมร โบราณ	ภาษาเขมร หลังพระนคร	ภาษาเขมร ปัจจุบัน
a	a	a	
ā	ā	ā	aa iə
i	i	i	eq iq
ī	ī		əy ii
!			əq iq
ī.			əi ii
u	u	ū	oq uq
ū	ū	ū	ou uu
e	e	e	ei ee
oh			oh uh, uəh
o	o	o	ao oo

๓๓

๔.

รูปอักษร	ภาษาเขมร โบราณ	ภาษาเขมร หลังพระนคร	ภาษาเขมร ปัจจุบัน
uo			uo uo
ae			ae ee
oe			ao oo
ie	ie ĩe	ia	ie ie
ioe			ie ie
ai			ay iy
au			aw iw

ร่องรอยภาษาเขมรโบราณในจารึกสุโขทัย*

บทนำ

โดยมากหากเราศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย เรามักนำภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย - อยุธยา - รัตนโกสินทร์ ไปเปรียบเทียบกับภาษาเขมรปัจจุบัน การศึกษาในลักษณะเช่นนี้อาจถือได้ว่าเป็นการศึกษาที่ผิดพลาดอย่างมาก อาจเนื่องมาจากเราไม่ได้คำนึงกันว่าภาษาเขมรย่อมมีวิวัฒนาการเช่นเดียวกับภาษาไทย

ดังนั้นหากเราจะศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยในแต่ละยุคสมัย เราก็ควรนำมาศึกษาในแนวนาน กล่าวคือ เมื่อศึกษาภาษาเขมรในจารึกสุโขทัยก็ควรนำไปเปรียบเทียบกับคำเขมรในช่วงสมัยเดียวกัน นั่นแสดงว่าเราต้องนำคำในจารึกสุโขทัยมาเปรียบเทียบกับภาษาเขมรโบราณสมัยเมืองพระนคร

เมื่อศึกษาภาษาเขมรในภาษาไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาเราก็ต้องนำมาเปรียบเทียบกับภาษาเขมรโบราณสมัยเมืองพระนครและภาษาเขมรสมัยกลาง และแน่นอนว่าเราไม่สามารถศึกษาคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์โดยการนำไปเปรียบเทียบกับภาษาเขมรปัจจุบันได้เลย เพราะภาษาเขมรแบบที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เพิ่งมีรูปร่างอย่างที่เห็นเมื่อประมาณร้อยปีมานี้เอง

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง, ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือสำนักงานศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย, โบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย ความรู้เรื่องสุโขทัย ใน ๔ ทศวรรษ (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓๙ - ๑๔๖.

ธรรมาจริยธรรมศึกษาในพระพุทธศาสนา

การศึกษาในลักษณะเช่นนี้มีผู้ศึกษาในประเทศไทยไม่มากนัก และผู้เริ่มการศึกษาด้วยวิธีนี้ในประเทศไทยที่น่ายกย่องได้แก่ จิตร ภูมิศักดิ์ และศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อุไรศรี วรสระริน ท่านทั้งสองได้พยายามสืบค้นและเปรียบเทียบคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยกับภาษาเขมรโบราณไว้มาก แต่น่าเสียดายที่การศึกษาในลักษณะดังกล่าวไม่เป็นที่แพร่หลายแม้ในปัจจุบัน เพราะตำราและรายงานทางวิชาการที่พิมพ์เผยแพร่ในปัจจุบันก็ยังคงศึกษาโดยใช้ภาษาเขมรปัจจุบันเป็นแนวเทียบ บทความเรื่องนี้จึงเป็นความพยายามของผู้เขียนที่จะนำเสนอการศึกษาในลักษณะดังกล่าวสืบเนื่องต่อจากอาจารย์ที่ผู้เขียนเคารพพียงคือ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อุไรศรี วรสระริน และอาจารย์ณัณนา โปร่งธรร

ร่องรอยภาษาเขมรโบราณในจารึกสุโขทัย

จารึกสุโขทัยทั้งหมดที่พบในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นจารึกที่จารขึ้นในสมัยที่สุโขทัยมีอำนาจปกครองแคว้นสุโขทัยอยู่ และจารึกอีกส่วนหนึ่งเป็นจารึกที่จารขึ้นหลังจากสุโขทัยถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา (หรือชื่ออย่างเป็นทางการในสมัยนั้นว่า “กรุงศรีอยุธยา”) แล้ว

อย่างไรก็ดีปัจจุบันยังไม่มีผู้ศึกษาถึงความแตกต่างของภาษาไทยที่ใช้ในจารึกทั้งสองกลุ่มนี้ บทความนี้จึงอนุมานว่าเป็นจารึกของสุโขทัยทั้งหมด (อย่างน้อยที่สุดภาษาไทยที่ปรากฏย่อมเป็นภาษาของกลุ่มชนเดียวกันแม้จะมีความแตกต่างกันไปบ้างก็ตาม)

ร่องรอยความสัมพันธ์ระหว่างภาษาเขมรโบราณสมัยพระนครกับจารึกสุโขทัยอาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท

๑. ร่องรอยอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครในจารึกสุโขทัย
๒. ร่องรอยภาษาเขมรโบราณสมัยพระนครในจารึกสุโขทัย

๑. ร่องรอยอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครในจารึกสุโขทัย

อักษรเขมรโบราณสมัยพระนคร (The Angkorian) เป็นอักษรและอักษรวิธีที่ชาวเขมรสมัยพระนครใช้บันทึกเรื่องราวต่างๆ ลงในจารึกของตน รูปลักษณะของตัวอักษรที่ใช้เป็นรูปลักษณะอักษรที่พัฒนามาจากอักษรเขมรสมัยก่อนพระนคร

อักษรเขมรโบราณสมัยพระนครมีวิวัฒนาการเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือการเปลี่ยนแปลง “**บ่าอักษร**” ในอักษรหลังปัลลวะเป็น “**ศก**” หรือ “**หนามเตย**” ส่วนอักษรวิธีไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักยังคงใช้ตามวิธีดั้งเดิมของอินเดีย “**ศก**” หรือ “**หนามเตย**” ที่พบในอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครมีหลายแบบ แต่ละแบบสามารถนำมาใช้ในการกำหนดอายุรูปแบบตัวอักษรได้

ความแพร่หลายของอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครเท่าที่พบในปัจจุบันครอบคลุมทั้งบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยากับลุ่มแม่น้ำโขง ตั้งแต่เขตเวียงจันทน์ในลาวและภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย จนถึงภาคใต้ของเวียดนาม

เฉพาะบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยามีหลักฐานคือ**ศิลาจารึกที่เมืองลพบุรี** แสดงให้เห็นอิทธิพลอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครที่เข้ามาแทนอักษรทวารวดีที่มีใช้มาก่อน ตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๒ เช่น จารึกเสาแปดเหลี่ยม ภาษามอญโบราณ และจารึกฐานพระยืนวัดมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี เป็นต้น

ทั้งนี้เพราะอิทธิพลเขมรสมัยพระนครแผ่ขยายเข้ามาจึงใช้อักษรเขมรโบราณด้วย เช่น จารึกที่ศาลสูง (หลักที่ ๑ - ๒) เมืองละโว้ (ลพบุรี) เป็นต้น ด้วยเหตุนี้อิทธิพลและความนิยมใช้อักษรเขมรโบราณในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก็มีมากและเป็นรูปอักษรประเภทหนึ่งที่มีใช้ในรัฐสุโขทัย

ธรรมาภิบาลทางศิลปวัฒนธรรมและศาสนา

หลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นความนิยมใช้อักษรเขมรโบราณสมัยพระนครจารึกในดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน คือ อักษรเขมรโบราณสมัยพระนครที่ใช้ในจารึกดงแม่นางเมือง ซึ่งพบที่ดงแม่นางเมือง ตำบลบางตาหงาย อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จารึกหลักนี้จารด้วยอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ด้วยภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณ

จารึกดงแม่นางเมืองน่าจะถือได้ว่ามีความเก่าแก่ที่สุด (เท่าที่มีหลักฐานปรากฏ) ของบรรดาจารึกอักษรเขมรโบราณสมัยพระนคร ภาษาบาลี เพราะกว่าประเทศกัมพูชาจะจารึกอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครด้วยภาษาบาลีก็จำต้องรอมาอีกกว่าหนึ่งศตวรรษจึงพบในศิลาจารึกวัดนคร จังหวัดกำแพงเพชร พุทธศตวรรษที่ ๑๙

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๙ อักษรเขมรโบราณสมัยพระนครที่ใช้ในอาณาจักรกัมพูชาสมัยพระนครได้มีวิวัฒนาการลักษณะรูปอักษรค่อนข้างมาก เส้นศกที่เดิมมักเขียนแยกเป็นสองเส้นได้กลับมาติดเข้าเป็นเส้นเดียว คือ “ ” เช่นที่พบในจารึกปราสาทบันทายศรีของพระเจ้าศรีนทรวรมันซึ่งมีความใกล้เคียงกับเส้นศกในจารึกดงแม่นางเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และจารึกอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครที่ใช้ในอาณาจักรสุโขทัยที่ร่วมสมัยกัน

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าในปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ อักษรเขมรโบราณสมัยพระนครที่ใช้ในอาณาจักรกัมพูชาสมัยพระนครได้แบ่งสายวิวัฒนาการเป็นสองสายวิวัฒนาการคือ **อักษรเขมรโบราณสมัยพระนครในประเทศไทย** (บันทึกทั้งภาษาไทย ภาษาบาลีและภาษาเขมร) และ**อักษรเขมรโบราณสมัยพระนครในประเทศกัมพูชา** (อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **อักษรเขมรสมัยหลังพระนคร**) ซึ่งจะมีวิวัฒนาการเป็นอักษรเขมรปัจจุบัน คือ **อักษรมูล** และ **อักษรเขรียง** ตามลำดับ

อักษรเขมรโบราณสมัยพระนครที่ใช้ในแคว้นสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๑)

อักษรเขมรโบราณสมัยพระนครที่ใช้ในแคว้นสุโขทัยอาจจัดอยู่ในกลุ่มอักษรเขมรสมัยพระนคร หรือที่นิยมเรียกว่า “อักษรขอม” ใช้บันทึกเอกสารภาษา บาลี - เขมร

อักษรขอมสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๑) นี้มีวิวัฒนาการมาจากอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครที่ใช้ในอาณาจักรกัมพูชาสมัยพระนครมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๙ เพราะมีรูปแบบตัวอักษรและอักษรวิจิตรคล้ายคลึงกับอักษรเขมรโบราณสมัยพระนคร โดยเฉพาะรูปอักษรที่ปรากฏในจารึกดงแม่นางเมือง

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าอักษรขอมที่ใช้ในแคว้นสุโขทัยน่าจะวิวัฒนาการมาจากอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครที่มีความนิยมใช้ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน อย่างเช่น จารึกดงแม่นางเมือง จังหวัดนครสวรรค์ นั่นเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาประกอบกับรูปอักษรที่มีใช้ในจารึกเขมรพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งร่วมสมัยกับสุโขทัยแล้ว พบว่ามีลักษณะคลี่คลายไปในทิศทางเดียวกัน

เหตุผลหนึ่งที่แคว้นสุโขทัยนำอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครมาใช้บันทึกภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณนั้น อาจเนื่องมาจากในเวลานั้นสุโขทัยประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้แล้ว ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องนำอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครมาใช้บันทึกภาษาไทย เพราะอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครมีลักษณะหลายประการที่ไม่เหมาะสมกับการบันทึกภาษาไทย

อย่างไรก็ตาม มีจารึกสุโขทัยภาษาไทยบางหลักที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนายังคงใช้อักษรเขมรโบราณสมัยพระนคร เช่น จารึก

ธรรมาภิบาลทางวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา

วัดป่าแดง ภาษาไทย ซึ่งอาจเกี่ยวเนื่องกับความคิดที่ว่าอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์จึงใช้ในการจารึกเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาไม่ว่าจะบันทึกด้วยภาษาใด

สาเหตุที่ต้องนำอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครมาใช้ในการบันทึกภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณนั้น อาจเนื่องมาจากอักษรและอักษรวิธียุคใหม่ที่คิดขึ้นใหม่ไม่เหมาะสมกับการบันทึกภาษาบาลี ซึ่งมีระบบของการใช้ตัวขึ้นและระบบของการใช้ตัวสะกดและตัวตาม อันไม่สามารถแสดงได้อย่างชัดเจนเท่าระบบอักษรวิธียุคของอักษรเขมรโบราณสมัยพระนคร เช่นเดียวกับภาษาเขมรโบราณที่ใช้อักษรและอักษรวิธียุคของอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครเขียนได้สะดวกกว่าอักษรไทย

เหตุผลอีกประการหนึ่งคือในเวลานั้นไทยอาจนับถือว่าภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ จึงยังไม่สามารถลบล้างขนบนิยมในการบันทึกภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณด้วยอักษรเขมรโบราณสมัยพระนคร ซึ่งนับถือกันว่าเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์สำหรับพิธีกรรมและศาสนาไปได้ ดังนั้นในสมัยสุโขทัยจึงยังคงปรากฏการใช้อักษรเขมรโบราณสมัยพระนครในการบันทึกภาษาบาลีและเขมร

ร่องรอยอักษรเขมรโบราณสมัยพระนครที่ปรากฏการใช้ในแคว้นสุโขทัย อาจแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มตามภาษาที่ใช้บันทึกคือ

๑. จารึกภาษาไทยที่ใช้อักษรเขมรโบราณสมัยพระนคร เช่น จารึกวัดป่าแดง

๒. จารึกภาษาเขมรโบราณที่ใช้อักษรเขมรโบราณสมัยพระนคร จารึกกลุ่มนี้ได้แก่ จารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาเขมร ของพระมหาธรรมราชาลิไท

๓. ภาษาบาลีที่ใช้อักษรเขมรโบราณสมัยพระนคร เช่น จารึกวัดบูรพาราม จารึกวัดป่าแดง เป็นต้น

๒. ร่องรอยภาษาเขมรโบราณสมัยพระนครในจารึกสุโขทัย

ภาษาเขมรโบราณเป็นภาษาที่ใช้ในราชอาณาจักรกัมพูชาโบราณ ตั้งแต่สมัยก่อนพระนคร หรือเจนล่ำ (ซึ่งอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๓) อันเป็นเวลาที่ยกมพูชายังมีได้ย้ายราชธานีมาตั้งอยู่ที่พระนคร หรือบริเวณจังหวัดเสียมเรียบในปัจจุบัน จนถึงสมัยพระนคร (พุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๒๐) ซึ่งเป็นเวลาที่ยกมพูชาตั้งราชธานีอยู่บริเวณพระนครศรีอยุธยา ครอบคลุมถึงภาษาเขมรที่ใช้ยุคหลังพระนครด้วย

หากแบ่งยุคประวัติศาสตร์ยกมพูชาตามลำดับระยะเวลา ประวัติศาสตร์และโบราณคดีสามารถแบ่งเป็น ๕ สมัยด้วยกัน^{๑๙} คือ

๑. สมัยฝูหนาน (ฟูนัน) เริ่มตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๖

๒. สมัยก่อนพระนคร (เจนล่ำ หรือ เจนละ) ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๑๐๘๓ - พ.ศ. ๑๓๔๓

๓. สมัยหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างสมัยก่อนพระนครและสมัยพระนคร พ.ศ. ๑๓๔๕ - พ.ศ. ๑๓๙๓ ตรงกับรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒

๔. สมัยพระนคร ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๓๙๓ - พ.ศ. ๑๗๖๑ ตั้งแต่เขมรตั้งราชธานีอยู่บริเวณเมืองพระนคร (รวมถึงตั้งแต่เมืองหริหรัลย์ เกาะแกร์ และพระนครศรีอยุธยา)

^{๑๙} การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์นี้ยึดถือตามการแบ่งของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อุไรศรี วรตะริน โปรดดูเพิ่มเติมใน อุไรศรี วรตะริน, **จารึกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนคร ค.ศ. ๑๕๖๖ - ค.ศ. ๑๗๔๗** (กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๗ - ๘.

ธนาจุรเทศการศุภวิธีภาษานี้ในศุภวิธี

๕. สมัยหลังพระนคร ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๔ คือเริ่มตั้งแต่กัมพูชาย้ายราชธานีลงไปอยู่ที่บาसान พนมเปญ ละแวก และอุดงค์ ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม หากจัดแบ่งตามลำดับยุคสมัยทางภาษา อาจจัดแบ่งตามแนวการกำหนดอายุจารึกของ ยอร์ช เซเดส์ (G. Coedès) และ สวรรส เพา (Saveros POU) ได้เป็น ๔ สมัย^{๒๐} คือ

๑. **สมัยก่อนพระนคร** ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๓

๒. **สมัยพระนคร** ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๒๐

๓. **สมัยหลังพระนคร** ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๔

๔. **สมัยปัจจุบัน**

ดังนั้น “ภาษาเขมรโบราณ” คือภาษาเขมรที่ใช้อยู่ในอาณาจักรเขมรสมัยก่อนพระนคร สมัยพระนคร และหลังพระนครที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง

ลักษณะคำยืมภาษาเขมรในสมัยสุโขทัย อาจแบ่งออกได้เป็นหลายประการตามแต่การแบ่งนั้นๆ ในที่นี้จะพิจารณาเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. พิจารณาจากภาษาเขมรที่นำมาใช้ว่าเป็นภาษาเขมรสมัยใด

๒. พิจารณาจากวิธีการนำภาษาเขมรมาใช้ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย

จากการวิเคราะห์พบว่าภาษาเขมรที่มีการใช้ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยส่วนมากเป็นภาษาเขมรโบราณ เหตุผลประการหนึ่งซึ่งยากแก่การปฏิเสธคือ สุโขทัยมีระยะเวลาร่วมสมัยกับเขมรสมัยพระนครตอนปลาย ภาษาไทยที่ใช้จึงมีความเกี่ยวข้องกับภาษาเขมรโบราณที่ร่วมสมัยกันจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบจารึกภาษาเขมรโบราณในสุโขทัยด้วย

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

แม้จะแค่เพียงหลักเดียวก็ตาม จารึกหลักนี้คือ ศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาเขมร ของพระมหารัชมราชาที่ ๑ (พระญากุไทย)

ดังนั้นจึงพบว่าในจารึกภาษาไทยของสุโขทัยมีคำยืมภาษาเขมรโบราณปะปนอยู่เป็นจำนวนมาก ลักษณะคำยืมภาษาเขมรโบราณที่มีการใช้ในจารึกภาษาไทยสมัยสุโขทัยสามารถแบ่งออกได้ตามลักษณะการยืมคำได้ดังนี้

๑. การลดพยางค์

การลดพยางค์ของคำเขมรโบราณเมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยเท่าที่พบคือ มีการลดพยางค์ด้วยการที่ลดเสียงสระ กรณีนี้มักจะเกิดขึ้นกับพยางค์แรกของคำ เช่น คำว่า อเลง (alen) ในภาษาเขมรโบราณเมื่อไทยสมัยสุโขทัยนำมาใช้เสียง /a/ หายไปเหลือเพียงคำว่า แลง หมายถึง ศิลาแลง เป็นต้น

๒. การเปลี่ยนเสียง

การเปลี่ยนเสียงของคำเขมรโบราณ ที่ปรากฏในศิลาจารึกภาษาไทยสมัยสุโขทัย มีอยู่หลายประเภทคือ

๑. การแยกพยัญชนะกล้ำออกเป็นพยัญชนะอิสระ เนื่องจากในภาษาเขมรโบราณมีพยัญชนะควบกล้ำที่ไม่เหมือนกับพยัญชนะกล้ำของไทย พยัญชนะควบกล้ำดังกล่าวจะแยกออกจากกัน การแยกพยัญชนะกล้ำออกจากกันนี้เห็นได้ชัดจากคำไทยที่ยืมจากภาษาเขมรในภาษาปัจจุบัน โดยพิจารณาได้จากลักษณะการออกเสียงของคำนั้น ๆ

แต่การศึกษาแยกพยัญชนะกล้ำในภาษาสุโขทัยค่อนข้างลำบาก เพราะไม่สามารถใช้การออกเสียงเป็นเกณฑ์ได้ ต้องศึกษาจากการสะกดซึ่งมีร่องรอยให้เราเห็น คือ คำว่า ฉลอง ซึ่งเป็นคำยืมมาจากภาษาเขมร

វិធានការកម្រិតទី១

โบราณในคำว่า ชุลง (clan) หรือ โฉลุง ซึ่งในภาษาไทยสุโขทัยจะเขียนว่า
สระหลง แสดงว่า เสียงกล้ำ cl [chl] แยกออกเป็น c^h+L และต่อมา ch
เปลี่ยนเป็น s การเติมรูป ะ เป็นเครื่องหมายได้ว่าพยัญชนะควบกล้ำได้
แยกเสียงออกจากกัน

๒. การเปลี่ยนพยัญชนะสะกด เนื่องจากในภาษาไทย พยัญชนะสะกดมีเพียง ๙ หน่วยเสียง คือ /ʔ/ อะ /k/ ก /t/ ต /p/ บ /ŋ/ ง /n/ น /m/ ม /y/ ย และ /w/ ว เพราะฉะนั้นคำยืมภาษาเขมรโบราณที่ลงท้ายด้วยพยัญชนะตัวสะกดนอกเหนือไปจากพยัญชนะสะกดของไทยทั้ง ๙ เสียงนี้จะเปลี่ยนไปเป็นพยัญชนะสะกดตัวอื่นที่ใกล้เคียง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้ เช่น

ภาษาเขมรโบราณ	ภาษาไทยสุโขทัย
คัมภีร์ gaṃnvar	คัมภีร์
ตัมปัล tamṭpal	ตำบล
กราล krāl	กราน
สัเตจ samṭec	ลำเตจ
กูร์ gūr	คูน้ำ
เบญ beñ	เบญ

๓. การเปลี่ยนเสียงสระ การเปลี่ยนเสียงสระในภาษาเขมรโบราณนั้น เราพบว่ามีการเปลี่ยนเสียงสระตามด้วยนาสิก /n/ น เป็นเสียงสระ /a/ อะ เช่น

ภาษาเขมรโบราณ	ภาษาไทยสุโขทัย
ทณฺเฐ danle	ทเล
กนฺฑิิง kandin	กติง
รณทา randā	รทา

๓. ลักษณะการสะกดการันต์

ลักษณะการสะกดการันต์ของคำภาษาเขมรโบราณที่ปรากฏในจารึกภาษาไทยสุโขทัย อาจแบ่งออกได้ ๒ ประเภท

๑. การเขียนตามการสะกดการันต์ของศัพท์ภาษาเขมรโบราณ การเขียนแบบนี้ภาษาไทยสุโขทัยไม่ได้เปลี่ยนรูปแบบการเขียนมาเป็นแบบของตน ดังนั้นจึงมีความใกล้เคียงกับการเขียนภาษาเขมรโบราณ เช่น

ภาษาเขมรโบราณ	ภาษาไทยสุโขทัย
เกต ket	เกต
ขาล khāl	ขาล
ฉวตต chvatt	ฉวตต

๒. การเขียนตามเสียงในสมัยสุโขทัย การเขียนคำยืมภาษาเขมรโบราณแบบนี้ ได้มีการเปลี่ยนรูปไปตามเสียงที่พูดกันในสมัยสุโขทัย ทำให้เห็นความแตกต่างกันได้อย่างชัดเจน เช่น

ภาษาเขมรโบราณ	ภาษาไทยสุโขทัย
ตัมปัล tampal	ตัมบัล
ขาล khāl	ขาน
กุราล krāl	กราน

๔. ลักษณะความหมาย

ลักษณะความหมายของคำยืมภาษาเขมรโบราณที่ปรากฏในจารึกภาษาไทยสมัยสุโขทัยมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

๑. ความหมายไม่เปลี่ยนแปลง คำยืมภาษาเขมรโบราณที่มีการนำมาใช้โดยความหมายไม่เปลี่ยนไปนั้นมีเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๒. ความหมายกว้างขึ้น ภาษาเขมรโบราณ บางคำเมื่อมีการนำมาใช้ในจารึกภาษาไทยสมัยสุโขทัยแล้วทำให้ความหมายของคำกว้างขึ้น ได้แก่

ภาษาเขมร โบราณ	คำแปล	ภาษาไทย สุโขทัย	คำแปล
ทนฺเล danle	แหล่งน้ำ	ชเล	แหล่งน้ำ, ทะเล
ตรววง travāṅ	บ่อ, สระ	ตรพวง	บ่อ, สระ, ตระพัง
กัวิ kamvi	ตำรา, หนังสือ	กำพี	คัมภีร์, ตำรา
จัม/ จำ cam	เฝ้า, อยู่ประจำ	จำ	เฝ้า, อยู่ประจำ เช่น จำศีล
แผนก phnek	ส่วน	แผนก	ส่วนย่อย, พวก, หมู่
กูร gūr	วาด	คุน	วาด, คำนวณ
จัมเรน camren	เพิ่มพูนทำให้เจริญ	จัมเรอญ	ทำให้เจริญ, ยก ผลประโยชน์ให้, ทำให้เพิ่มขึ้น

๓. ความหมายแตกต่างออกไป คำเขมรโบราณที่นำมาใช้ในภาษาไทยสุโขทัยบางคำ ความหมายต่างไปจากเดิม เช่น

ภาษาเขมร โบราณ	คำแปล	ภาษาไทย สุโขทัย	คำแปล
คัมวร gamṇvar	การขีดเขียน	คัมวร	การคำนวณ
จรวตสฺวาย cruatsvāy	พุ่งสูงขึ้น	จรวตสฺวาย	ดอกไม้ไฟ รูปหนึ่ง
รณฺทา randā	เรือนไม้สำหรับป็น ขึ้นไปทำงาน	รทา	เรือนดอกไม้ไฟ
อัมเว amve	ที่แหล่ง	อัมเว	การกระทำ

บทสรุป

จากการศึกษาเราอาจแบ่งร่องรอยของภาษาเขมรโบราณในจารึกสุโขทัยออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ร่องรอยเกี่ยวกับอักษรเขมรโบราณในจารึกสุโขทัย กับร่องรอยที่เกี่ยวข้องกับภาษาเขมรโบราณในจารึกสุโขทัย

อักษรเขมรโบราณที่ปรากฏในจารึกสุโขทัยนั้นมีพัฒนาการมาจากอักษรเขมรโบราณที่ใช้กันมาก่อนในดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน อันได้แก่อักษรที่ปรากฏในจารึกดงแม่นางเมือง เป็นต้น สังเกตได้จากรูปแบบลักษณะของศก ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และแตกต่างจากอักษรเขมรโบราณสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ แต่คล้ายกับรูปอักษรในจารึกพระเจ้าศรีนทรวรมัน

ภาษาเขมรโบราณที่ปรากฏในจารึกสมัยสุโขทัยนั้นอาจแบ่งออกได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ มีการลดพยางค์ มีการเปลี่ยนเสียงทั้งในพยัญชนะและสระ นอกจากนี้การที่มีความแตกต่างในด้านการสะกดการันต์ก็ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด เช่นเดียวกับในด้านความหมายของคำเขมรโบราณที่ยืมมาใช้ ซึ่งปรากฏทั้งการรักษาความหมายเดิมไว้และเปลี่ยนแปลงความหมายไปจากเดิม

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าแม้สุโขทัยจะรับวัฒนธรรมทางภาษาเขมรโบราณมาใช้ แต่ก็มีการปรับเพื่อให้สอดคล้องกับภาษาไทย ทั้งในด้านรูปอักษรและในด้านภาษา อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ยังเป็นเพียงการสำรวจข้อมูลในเบื้องต้นซึ่งควรจะมีการศึกษาในระดับลึกกันต่อไป

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ วิลลเกษม. “อักษรและภาษาในจารึกสมัยทวารวดี,” เอกสาร
ประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่อง พัฒนาการทาง
โบราณคดี โดย ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ระหว่างวันที่ ๒๔ - ๒๕ สิงหาคม
๒๕๔๔.

_____. “พัฒนาการของอักษรโบราณในประเทศไทย,” สังคมและ
วัฒนธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดศูนย์มานุษย-
วิทยาสิรินธร วันอังคารที่ ๙ มีนาคม ๒๕๔๒.

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. ๗๐๐ ปี ลายสือไทย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร,
๒๕๒๖.

_____. “อักษรขอมของไทย,” สายธารแห่งความคิด ๒. กรุงเทพฯ:
รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๔๔.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. ประชุมศิลาจารึก
ภาคที่ ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี,
๒๕๒๑.

_____. ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓. พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก
ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘.

_____. ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๔. พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก
ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๓.

_____. ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๕. พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก
ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๕.

ธนาจุรุษกฤษฎีศาสนาอุลูลูฮิสลาม

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๗**

ประมวลจารึกที่พบในประเทศไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพฯ:

ศักดิ์โสภาคการพิมพ์, ๒๕๓๔.

คณินิจ จันทรระวี. “ลักษณะอักษรและอักษรวิธีไทยในพุทธศตวรรษที่ ๒๔

ตอนต้น,” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๓.

จิตร ภูมิศักดิ์. **สังคมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา.**

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม้งาม, ๒๕๒๖.

_____. **โครงการแข่งน้ำและข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทย.**

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล จำกัด, ๒๕๒๔.

ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร. **จารึกและอักษรวิธีโบราณ.** กรุงเทพฯ: ภาควิชา

ภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๗.

นพชัย แดงดีเลิศ. “จารึกทวารวดี: การศึกษาเชิงอักษรวิทยา,” วิทยานิพนธ์

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๒.

ประเสริฐ ณ นคร. **สารนิพนธ์ประเสริฐ ณ นคร.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

ยอร์ช เซเดส์. **ตำนานอักษรไทย ตำนานพระพิมพ์ การขุดค้นที่พังตึกฯ.**

พระนคร: คุรุสภา, ๒๕๐๗.

วันทนีย์ ม่วงบุญ, “คำเี่ยมในจารึกสุโขทัย,” วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒.

ศิลปากร, กรม. **จารึกสมัยสุโขทัย.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๖.

_____. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๒ จารึก ทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้.**

พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, ๒๕๐๔.

สายหยุด กระเวนกิจ. “อักษรขอมสมัยก่อนพระนคร,” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔.

สุนทรี่ พิรุณสาร. “อักษรขอมสมัยพระนคร,” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔.

สุนรี แก้วกลม. “อักษรขอมที่ใช้บันทึกภาษาไทย,” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔.

อนันต์ ทงวิทยา. “ลักษณะอักษรและอักษรวิไทยในจารึกสมัยสุโขทัย,”
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษา
ไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔.

อุไรศรี วรสระริน. **จารึกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนคร ค.ศ. ๑๕๖๖ -
ค.ศ. ๑๗๔๗.** กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๔๒.

_____. **ประชุมอรรถบทเขมร รวมบทความวิชาการ ของ
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อุไรศรี วรสระริน.** กรุงเทพฯ:
บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๕.

_____. **พจนานุกรมศัพท์จารึกนครวัดสมัยหลังพระนคร.**
กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๔๒.

Ahmad Hasan Dani. **Indian Palaeography.** London: Oxford, 1963.

POU, Saveros. **Dictionnaire Vieux Khmer-Français-Anglais.** Paris:
Cedoreck, 1992.

VARASARIN, Uraisi. **Les elements khmer dans la formation de la
lauge siamoise,** Paris: Société d'études linguistiques et
anthropologiques de France, 1984.

อักษรขอม : ความสัมพันธ์กับเอกสารตัวเขียนไทย*

บทนำ

อักษรขอม เป็นตัวอักษรประเภทหนึ่งที่บ้านทีกเอกสารตัวเขียนไทย อันได้แก่ ไปลาน และสมุดไทย หรือบนผืนผ้า อักษรขอมเป็นตัวอักษรที่มีพัฒนาการมาจากอักษรพราหมณ์ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในอินเดียได้ สมัยราชวงศ์ปัลลวะ ดังนั้นอักษรอินเดียได้ในสมัยราชวงศ์นี้จึงนิยมเรียกว่า “อักษรปัลลวะ” จากหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกที่พบในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แสดงให้เห็นว่าอักษรปัลลวะคงเริ่มเผยแพร่เข้ามาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๘ ดังพบในจารึกของพระเจ้าศรีมวระ (Śrīmāra) ที่เมืองโวกานห์ (Vo - Canh) (ในประเทศเวียดนาม) จารึกบนเหรียญตราที่เมืองอุทอง (อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี) จารึกบนดวงตราประทับที่เมืองออกแก้ว (ในประเทศเวียดนามตอนใต้) จารึกของศรีเกษตร (ในประเทศพม่า) เป็นต้น

ต่อมาอักษรปัลลวะที่ใช้ในอาณาจักรกัมพูชาสมัยก่อนพระนคร ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๒ ได้พัฒนาเป็นตัวอักษรที่นิยมเรียกว่า อักษรหลังปัลลวะในพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๕ แล้วจึงวิวัฒนาการเป็นอักษรท้องถิ่นของอาณาจักรกัมพูชาสมัยพระนคร ที่เรียกว่า อักษรเขมรโบราณในพุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๗

อักษรเขมรโบราณมีวิวัฒนาการเฉพาะตัว โดยเฉพาะลักษณะของตัวอักษรที่พัฒนา “ป้ออักษร” ในอักษรแบบปัลลวะและหลังปัลลวะ

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง

มาเป็น “ศก” หรือ “หนามเตย” ส่วนอักษรมอญโบราณได้ตัด “ป้าอักษร” เหล่านี้ทิ้งไป โดยยังคงใช้อักษรวิธีตามอักษรวิธีดั้งเดิมของอินเดียที่มีทั้ง ตัวเต็ม - ตัวเชิง และ สระจม - สระลอย เอาไว้อย่างครบถ้วน

ความแพร่หลายของอักษรเขมรโบราณเท่าที่พบในปัจจุบัน ครอบคลุมทั้งบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา กับลุ่มแม่น้ำโขงตั้งแต่เขต เวียงจันทน์ในประเทศลาวและภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย จนถึงประเทศกัมพูชาและภาคใต้ของประเทศเวียดนาม โดยเฉพาะ บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยามีหลักฐานคือ ศิลาจารึกที่เมืองลพบุรี แสดงให้เห็นอิทธิพลอักษรเขมรโบราณที่เข้ามาแทนอักษรปัลลวะใน วัฒนธรรมทวารวดีที่มีมาก่อน

“อักษรขอม” อักษรศักดิ์สิทธิ์แห่งลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ อาณาจักรกัมพูชาสมัยพระนคร แผ่ขยายขอบเขตเข้ามาในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จึงทำให้ดินแดนบริเวณนี้ เปลี่ยนมาใช้อักษรเขมรโบราณ เช่น จารึกที่ศาลสูง (หลักที่ ๑ - ๒) เมืองละโว้ (ลพบุรี) ซึ่งจารึกด้วยอักษรขอมโบราณ ภาษาเขมรโบราณ ในปี ม.ศ. ๙๔๔ พ.ศ. ๑๕๖๘^๑ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ความนิยมอักษรเขมรโบราณในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จึงมีมากและกลายเป็นอักษรของวัฒนธรรมเขมรซึ่งถือเป็นวัฒนธรรม ชั้นสูงของราชสำนัก ซึ่งเรียกกันในหมู่คนไทยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในสมัยหลังว่า “อักษรขอม” อันนำไปสู่การยกย่องว่าอักษรขอมเป็น อักษรศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย

^๑ กรมศิลปากร, *จารึกในประเทศไทย เล่ม ๓* (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๙), หน้า ๑๕๙.

ธรรมาภิบาลทางวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร

หลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นความนิยมใช้อักษรขอมจารึกในดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน คือ อักษรขอมที่ใช้ใน**จารึกดงแม่นางเมือง** ซึ่งพบที่ดงแม่นางเมือง ตำบลบางตาหงาย อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จารึกหลักนี้จารด้วยอักษรขอมสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ในปี พ.ศ. ๑๗๑๐ ด้วยภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณ^๒

จารึกดงแม่นางเมืองน่าจะถือได้ว่าเป็นความเก่าแก่ที่สุดของบรรดาจารึกอักษรขอมภาษาบาลี เพราะกว่าในประเทศกัมพูชาจะจารึกอักษรขอมด้วยภาษาบาลีก็จะต้องรอมาอีกกว่าหนึ่งศตวรรษจึงใช้อักษรขอมจารึกภาษาบาลีดังที่พบใน**ศิลาจารึกโคกสวายเจก** ในพุทธศตวรรษที่ ๑๙^๓

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๙ อักษรขอมที่ใช้ในอาณาจักรกัมพูชาสมัยพระนครได้มีวิวัฒนาการลักษณะรูปอักษรค่อนข้างมาก เส้นศกที่เดิมมักเขียนแยกเป็นสองเส้นได้กลับมาติดเข้าเป็นเส้นเดียว ดังที่พบในจารึกปราสาทบันทายศรีของพระเจ้าศรีนทรวรมัน ซึ่งมีความใกล้เคียงกับเส้นศกในจารึกดงแม่นางเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และจารึกอักษรขอมที่ใช้ในอาณาจักรสุโขทัยที่ร่วมสมัยกัน

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าในปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ อักษรขอมที่ใช้ในอาณาจักรกัมพูชาสมัยพระนครได้แบ่งสายวิวัฒนาการเป็นสองสายวิวัฒนาการคือ **อักษรขอมในประเทศไทย**

^๒ กรมศิลปากร, **จารึกในประเทศไทย เล่ม ๔** (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๙), หน้า ๑๐๙.

^๓ ชึง นุกที, **กฎหมายทูตในอนุสรศาสตรเขมร** (Paris: L'Harmattan, 1997), หน้า ๙.

(บันทึกทั้งภาษาไทย ภาษาบาลีและภาษาเขมรซึ่งจะวิวัฒนาการมาเป็น อักษรขอมหวัด อักษรขอมบรรจง และอักษรเฉียงขอม) และ**อักษรขอมในประเทศไทย** (อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **อักษรเขมรสมัยหลังพระนคร**) ซึ่งจะมีวิวัฒนาการเป็นอักษรเขมรปัจจุบัน คือ **อักษรมูล** และ **อักษรเฉียง** ตามลำดับ

อักษรขอมกับศิลาจารึกสุโขทัย

อักษรขอมที่ใช้ในแคว้นสุโขทัยอาจจัดอยู่ในกลุ่ม**อักษรเขมรสมัยหลังเมืองพระนคร** หรือที่นิยมเรียกว่า “**อักษรขอม**” ใช้บันทึกเอกสารภาษาไทยและภาษาบาลี - เขมร อักษรขอมสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๑) นี้มีวิวัฒนาการมาจากอักษรขอมที่ใช้ในอาณาจักรกัมพูชาสมัยพระนครมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๙ เพราะมีรูปแบบตัวอักษรและอักษรวิจิตรคล้ายคลึงกับอักษรขอมสมัยเมืองพระนคร โดยเฉพาะรูปอักษรที่ปรากฏในจารึกดงแม่นางเมือง

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าอักษรขอมที่ใช้ในแคว้นสุโขทัยน่าจะวิวัฒนาการมาจากอักษรขอมที่มีความนิยมใช้ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน อย่างเช่น จารึกดงแม่นางเมือง จังหวัดนครสวรรค์นั่นเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาประกอบกับรูปอักษรที่มีใช้ในจารึกเขมร พุทธศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งร่วมสมัยกับสุโขทัยแล้วพบว่ามีลักษณะคลี่คลายไปในทิศทางเดียวกัน

เหตุผลหนึ่งที่แคว้นสุโขทัยนำอักษรขอมมาใช้บันทึกภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณนั้น อาจเนื่องมาจากในเวลานั้นสุโขทัยประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้แล้ว ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องนำอักษรขอมมาใช้บันทึกภาษาไทย เพราะอักษรขอมมีลักษณะหลายประการที่ไม่เหมาะสมกับการบันทึกภาษาไทย

ธรรมาภิบาลการศึกษาศาสนาในประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม มีจารึกสมัยสุโขทัยภาษาไทยบางหลักที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ใช้อักษรขอมในการจารึก เช่น จารึกวัดป่าแดง ภาษาไทย พ.ศ. ๑๙๔๙^๑ ของพระบรมครูดีโลกดิลกศิริรัตนศีลคันทรวนาฬิธรรมกิตติสังฆราชมหาสวามีเจ้า เหตุที่ใช้อักษรขอมจารึกภาษาไทยอาจเกี่ยวกับความคิดที่ว่าอักษรขอมเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์จึงใช้ในการจารึกเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาไม่ว่าจะบันทึกด้วยภาษาใด

สาเหตุที่ต้องนำอักษรขอมมาใช้ในการบันทึกภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณนั้น อาจเนื่องมาจากอักษรและอักษรวิธีไทยที่คิดขึ้นใหม่ไม่เหมาะสมกับการบันทึกภาษาบาลีซึ่งมีระบบของการใช้ตัวซ้อนและระบบของการใช้ตัวสะกดและตัวตาม อันไม่สามารถแสดงได้อย่างชัดเจนเท่าระบบอักษรวิธีของอักษรขอม เช่นเดียวกับภาษาเขมรโบราณที่ใช้อักษรและอักษรวิธีอักษรขอมเขียนได้สะดวกกว่าอักษรไทย

เหตุผลอีกประการหนึ่งคือในเวลานั้นไทยอาจนับถือว่าภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ จึงยังไม่สามารถลบล้างขนบนิยมในการบันทึกภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณด้วยอักษรขอมซึ่งนับถือกันว่าเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์สำหรับพิธีกรรมและศาสนาไปได้ ดังนั้นในสมัยสุโขทัยจึงยังคงปรากฏการใช้อักษรขอมในการบันทึกภาษาบาลีและเขมร

อักษรขอมที่ปรากฏการใช้ในแคว้นสุโขทัยอาจแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มตามภาษาที่ใช้บันทึกคือ จารึกที่ใช้**อักษรขอมจารึกภาษาไทย** เช่น จารึกวัดป่าแดง **อักษรขอมจารึกภาษาเขมรโบราณ** จารึกกลุ่มนี้ได้แก่ จารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาเขมร ของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระยาภูไทย) และ**อักษรขอมที่ใช้บันทึกภาษาบาลี** เช่น จารึกวัดบูรพาราม จารึกวัดป่าแดง เป็นต้น

^๑ กรมศิลปากร, **จารึกสุโขทัย** (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๖), หน้า ๒๕๐.

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าอักษรขอมที่ใช้บันทึกในสมัยสุโขทัย ส่วนเท่าที่พบในปัจจุบันล้วนจารึกบนศิลาจารึก อาจจะมีการจารลงใบลาน ด้วยเช่นเดียวกันแต่ไม่พบหลักฐานเอกสารตัวเขียน

อักษรขอมกับเอกสารตัวเขียนสมัยกรุงศรีอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๓)

กรุงศรีอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๓) เป็นรัฐที่สถาปนาขึ้น ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ซึ่งเป็นขอบเขตของวัฒนธรรม กัมพูชาสมัยพระนครมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๗ จนถึงในราวพุทธศตวรรษ ที่ ๑๙ ละโว้จึงแยกตัวออกจากการปกครองของกัมพูชาสมัยพระนคร แล้วร่วมมือกับสุพรรณภูมิสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นในปี พ.ศ. ๑๘๙๓

ด้วยเหตุที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้รับอิทธิพลวัฒนธรรม เขมรโบราณสมัยพระนครค่อนข้างมาก จึงปรากฏการใช้อักษรขอมใน จารึกที่ละโว้ (ลพบุรี) ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗ จนถึงพุทธศตวรรษ ที่ ๑๘

จึงเป็นไปได้ค่อนข้างมากกว่ากรุงศรีอยุธยาจะได้รับรูปแบบ อักษรขอมจากเมืองพระนครโดยตรง หรืออาจเป็นอักษรที่ วิวัฒนาการจากอักษรขอมที่ใช้ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาโดยตรงก็ได้ และแม้แต่สุโขทัยเองก็อาจนำรูปแบบอักษรขอมในลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา (ตั้งแต่สมัยที่ยังไม่เกิดกรุงศรีอยุธยา) ขึ้นไปใช้ เพราะน่าจะ เป็นไปได้และสมเหตุสมผลมากกว่าสันนิษฐานว่ากรุงศรีอยุธยา ได้อักษรขอมมาจากสุโขทัย

จารึกอยุธยาที่พบในปัจจุบันจำนวนมากนิยมใช้อักษรขอมในการ บันทึกโดยเฉพาะจารึกที่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรือพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ เช่น จารึกลานเงินลานทองจำนวนมากที่พบในกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ

ธรรมาภิบาลการศึกษาศาสตร์และภาษา

บางครั้งมีการนำอักษรขอมหรือบางส่วนของอักษรขอมไปใช้ปะปนกับอักษรไทยด้วย

หลักฐานความแพร่กระจายของอักษรขอมอยุธยายังแพร่ไปถึงเมืองตะนาวศรีดังที่พบจารึกลานทองอักษรขอมภาษาเขมรที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงตั้งข้าราชการจากกรุงศรีอยุธยาไปเป็นเจ้าเมืองตะนาวศรี

อักษรขอมที่ใช้บันทึกในเอกสารตัวเขียนสมัยกรุงศรีอยุธยา
อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทคือ

๑. อักษรขอมบรรจง ใช้เขียนเป็นตัวปรกติในจารึก เช่น จารึกลานทอง (สุพรรณบุรี) หรือจารึกลานเงิน (หิรัญบุรี) แผ่นดินบุก แผ่นทองแดง ใช้เขียนภาษาไทย ภาษาบาลี และภาษาเขมร นอกจากนี้ยังใช้บันทึกในใบลานและสมุดไทยโดยทั่วไป โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ฉบับภาษาบาลี ฯลฯ และใช้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในส่วนที่เป็นภาษาไทย เช่น หนังสือเทศน์ คัมภีร์แปล และไตรภูมิภาษาไทย เป็นต้น

อักษรขอมบรรจงที่ใช้ในการบันทึกภาษาบาลีมีพยัญชนะ ๓๓ ตัว และมีสระ ๑๒ ตัว ดังนั้นเมื่อนำอักษรขอมมาเขียนภาษาไทยจะมีรูปพยัญชนะและรูปสระไม่เพียงพอต้องมีการเพิ่มพยัญชนะและสระหลายตัว เช่น ฝ ฟ ข ฮ เป็นต้น และยังต้องเพิ่มรูปวรรณยุกต์ตามระบบการเขียนแบบไทยด้วย

นอกจากในส่วนของเนื้อความที่เขียนด้วยอักษรขอมแล้ว ในกรณีที่เป็นเอกสารตัวเขียนประเภทใบลานหากเขียนข้อความด้วยอักษรขอมก็จำเป็นต้องเขียนเครื่องหมายอังกา สำหรับบอกหน้าคัมภีร์ด้วยอักษรขอมด้วย การจารเครื่องหมายอังกาในใบลานนิยมจารที่กึ่งกลางด้านซ้ายของใบลานด้านหลัง โดยเรียงลำดับตามอักษรในภาษาบาลี

จำนวน ๓๓ ตัว แต่ละอักษรจะมีสระ ๑๒ รูป เริ่มจาก “ก” ไปจนถึง “อ” เมื่อจบแล้ว หากความยังไม่จบสามารถเขียนอังกาต่อได้ด้วยการเขียนตัวซ้อนไปจนจบเนื้อความ^๑

๒. อักษรขอมหวัด เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ตัวเกเขียน” เป็นตัวอักษรที่นิยมใช้เขียนแทรกนอกบรรทัดของอักษร มีลักษณะที่ต่างไปจากอักษรขอมบรรจง เพราะมีขนาดเล็กและนิยมเขียนเฉียงขวาโดยไม่ต้องการความงดงามหากปรารถนาเขียนให้เร็วเท่านั้น ข้อความที่เขียนด้วยอักษรขอมหวัดมักเป็นข้อความสั้นๆ อธิบายข้อความที่เขียนด้วยตัวอักษรขอมบรรจง หรือเขียนภาษาไทยกำกับคำภาษาบาลีที่เขียนด้วยอักษรขอมบรรจง อักษรขอมหวัดมีความเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าอักษรขอมบรรจง

๓. อักษรขอมย่อ ปรากฏครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย (พุทธศตวรรษที่ ๒๓) เช่น พบในสมุดไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย เรื่อง **นันทโพนันทสูตรคำหลวง** พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร เป็นต้น มักใช้เขียนเฉพาะภาษาบาลี เป็นรูปแบบอักษรที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่มีรูปลักษณะต่างไปจากอักษรขอมบรรจง และอักษรขอมหวัด วิธีเขียนต่างไปจากอักษรขอมบรรจงเพราะใช้ปากกาเขียนสำหรับเขียนหนังสือสำหรับสวดบนกระดาน เช่น สมุดข่อย

อักษรขอมทั้งสามประเภทนี้มีการใช้ได้สืบทอดในการบันทึกเอกสารตัวเขียนสืบมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

^๑ ก่องแก้ว วีระประจักษ์, **การทำสมุดไทยและการเตรียมใบลาน** (กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๓๐), หน้า ๓๖ - ๓๗.

อักษรขอมกับเอกสารตัวเขียนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (พุทธศตวรรษที่ ๒๔)

อักษรขอมที่ใช้บันทึกเอกสารตัวเขียนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นรูปแบบอักษรขอมที่รับมาจากรูปแบบอักษรขอมอยุธยาโดยตรง ทั้งในด้านรูปแบบทั้ง ๓ ประเภท คือ อักษรขอมบรรจง อักษรขอมหวัด และอักษรขอมย่อ และในขณะการบันทึกเอกสารตัวเขียน

ลักษณะขอมบรรจงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีความเป็นอักษรตัวเหลี่ยมหักมุมอย่างชัดเจน หัวอักษรเล็กกลอง สำหรับอักษรขอมหวัดนั้น หัวอักษรมีขนาดเล็กกลอง นักวิชาการบางท่านเสนอว่าเขมรได้รับเอาอักษรขอมหวัด (ตัวเกเขียน) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นไปปรับใช้เป็นอักษรเขมรแบบใหม่ที่เรียกว่า อักษรเขรียง (คืออักษรเขมรปัจจุบัน) แต่มีรูปพยัญชนะแปลกจากอักษรขอมอื่น ๔ ตัว คือ ง ท น พ และใช้อักษร อ เป็นพุ่มแทนสระลอยในบางคำ

อักษรเขรียงนี้สมเด็จพระสุคนธาธิปัตติ (ปัญญาสโล ปาน) สมเด็จพระสังฆราชฝ่ายธรรมยุติกนิกาย วัดปทุมวดี กรุงเทพมหานคร เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ราว พ.ศ. ๒๔๓๐ ในรัชกาลสมเด็จพระนโรดม เพื่อใช้พิมพ์และเขียนภาษาเขมร^๑

ส่วนอักษรขอมที่ปรากฏหลักฐานแน่นอนว่าได้ส่งอิทธิพลต่อประเทศกัมพูชาคือกลุ่มอักษรขอมบรรจงที่เขมรเรียกว่า “อักษรขอม” เพราะต่างจากอักษรเขมรที่วิวัฒนาการจากอักษรขอมสมัยหลังพระนคร คือ “อักษรมูล” บางตัวเท่านั้น

^๑ ทองสืบ ศุภมรรค, ประวัติอักษรไทย (กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๓๐.

อักษรขอม : อักษรศักดิ์สิทธิ์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา อักษรขอมถูกนำมาใช้บันทึกภาษาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ เช่น จารึกดงแม่นางเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งจารึกภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณ จากนั้นในสมัยสุโขทัยจึงปรากฏการใช้อักษรขอมกับเรื่องราวทางศาสนาเท่านั้น ส่วนจารึกที่เกี่ยวกับทางโลกจะใช้อักษรไทยสุโขทัย

อักษรขอมอยุธยาก็ถูกนำมาใช้ในการบันทึกเรื่องราวทางศาสนาและพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกัน อาจเนื่องมาจากในเวลานั้นกรุงสุโขทัยและกรุงอยุธยาต่างมองว่ากัมพูชาสมัยพระนครมีวัฒนธรรมที่สูงส่งกว่า อีกทั้งชนบจารีตแต่เดิมมาอักษรขอมสมัยพระนครก็มักนำมาใช้ในการจารึกเรื่องราวทางศาสนาหรือพิธีกรรมอยู่เสมอ เพราะแม้จะเป็นเรื่องการสรรเสริญกษัตริย์แต่นั้นก็อาจนับได้ว่าเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏว่าตั้งแต่สมัยโบราณเวลาคนไทยเรียนหนังสือ ผู้เรียนก็ต้องเรียนทั้งอักษรขอมและอักษรไทย เพราะอักษรขอมใช้สำหรับไว้เรียนเขียนอ่านเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระศาสนาหรือคาถาอาคม ส่วนอักษรไทยเรียนสำหรับอ่านเขียนเรื่องราวทางโลก

หนังสือจินตามณีฉบับพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเป็นหลักฐานที่ดีอย่างหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยา นักเรียนจะต้องเรียนอักษรขอมและอักษรไทยควบคู่กัน อักษรขอมนั้นเรียนเพื่อจะอ่าน “พระบาลี” หรือ “คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา” ดังความว่า “...อีกหนึ่งผู้เขียนหนังสือ ขอม พระบาฬีปนขอม เนื้อความก็ปนขอม...”

ธรรมาจริยคุณศรัทธาในพระพุทธศาสนา

หลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มองว่า “อักษรขอม” เป็นของศักดิ์สิทธิ์ และต้องเรียนคู่กับอักษรไทยคือ ข้อความตอนหนึ่งในเสภาขุนช้างขุนแผนกล่าวถึงการเรียนวิชาของ พลายชุมพลว่า

“...เล่าเรียน ขอม ไทยว่องไวดี	แปลคัมภีร์เบื่องปราดออกจาดฉาน
เข้าเย็นเณรเอกราดไปกวาดลาน	แสนสำราญเป็นสุขทุกเวลา
วันหนึ่งเณรเอกราดกวาดมลทิน	ยังมี ขอม ดำดินเมืองหงสา
มือถือลานทองของวิชา	หมายจะถามปริศนาของรามัญ
ผูกขึ้นที่ระหว่างกลางบริเวณ	ถามปริศนาเณรชุมพลนั้น
ชุมพลแก้ไขได้จับพลัน	ลานนั้น ขอม ให้ก็ได้มา
เรียนวิชาในลานชำนาญใจ	ล่องหนหายตัวได้ดังปรารถนา
อยู่คงสารพัดศัสตรา	ดำพสุธาก็ได้ดังใจปอง...”

เห็นได้ว่าข้อความในเสภาขุนช้างขุนแผนแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับ “**ขอม**” ว่าเป็นผู้ที่มีวิชา (แม้จะกล่าวว่า**ขอม**คือพวกรามัญ) และการที่เณรชุมพลรู้**อักษรขอม**จึงสามารถอ่านและเรียนวิชาในลานของ**ขอม**ได้ อันแสดงให้เห็นนัยว่า “**อักษรขอม**” ย่อมไว้เขียนหรือบันทึกคาถาอันศักดิ์สิทธิ์ (ไม่ว่า “**ขอม**” จะเป็น “**เขมร**” หรือ “**มอญ**” ก็ตาม)

การเขียนภาษาบาลีด้วยอักษรไทยกับการเสื่อมขนบการบันทึกอักษรขอม

ความนิยมการใช้**อักษรขอม**บันทึกเอกสารตัวเขียนมีมาจนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐ์**อักษรขอม**ไว้เพื่อให้เขียนภาษาบาลีแทน**อักษรขอม**ในวัดบวรนิเวศ แต่ไม่ได้รับความนิยม ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงอาราธนาสมเด็จพระสังฆราชสา (สา ปุสฺสเทว) เมื่อยังดำรงสมณศักดิ์

เป็นพระศาสนโศภณ ให้ดัดแปลงรูปอักษรไทยเพื่อใช้เขียนภาษาบาลี แต่ยังไม่ทันสำเร็จก็สิ้นรัชกาล

ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอาราธนาพระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งทรงผนวช และพระราชาคณะฐานานุกรม เปรียญ ผู้รู้ปริยัติธรรม มีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) กำหนดวิธีการใช้อักษรไทยเขียนภาษาบาลี และได้นำมาใช้ในการพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ ด้วยเหตุนี้ความนิยมการบันทึกเอกสารตัวเขียนด้วยอักษรขอมจึงลดลง เพราะเมื่อพระภิกษุสงฆ์ไม่จำเป็นต้องเรียนอักษรขอมสำหรับอ่านภาษาบาลีในใบลานอีกต่อไป ความนิยมอักษรขอมก็เสื่อมลงและเลิกการบันทึกอักษรขอมในเอกสารตัวเขียนในที่สุด

บทสรุป

ดังได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่า “อักษรขอม” กับเอกสารตัวเขียนมีความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องมายาวนาน ตั้งแต่การใช้อักษรขอมจารึกบนศิลาจารึก และใช้สืบเนื่องต่อมาในการจารลงใบลานและเขียนลงบนสมุดไทย อักษรขอมสามารถบันทึกภาษาไทย ภาษาบาลี - สันสกฤต และภาษาเขมร ในลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน เช่น หากใช้อักษรขอมบันทึกภาษาไทยต้องมีการเพิ่มพยัญชนะบางตัวที่ไม่มีในอักษรขอมเดิม และเพิ่มรูปเขียนวรรณยุกต์ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทยอีกด้วย

อักษรขอมแต่ละประเภทจะนำมาใช้บันทึกเอกสารตัวเขียนด้วยชนบทที่ต่างกันไป เช่น อักษรขอมบรรจง จะใช้บันทึกข้อความหลักในใบลานหรือสมุดไทย ส่วนอักษรขอมหวัด จะใช้สำหรับเขียนข้อความ

ธรรมาภิบาลการศึกษาศาสนาในศาสนาอิสลาม

แทรกในใบลานและสมุดไทย เพื่อให้แตกต่างกัน อักษรขอมย่อ ใช้สำหรับเขียนอักษรประดิษฐ์เพื่อความสวยงาม

อักษรขอมที่นำมาใช้บันทึกเอกสารตัวเขียนมักใช้สำหรับเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นภาษาไทย ภาษาบาลี และภาษาเขมร เช่น การใช้อักษรขอมบันทึกพระมาลัย ในสมุดพระมาลัย หรือบันทึกพระไตรปิฎกภาษาบาลีในใบลาน เป็นต้น

ความนิยมเขียนภาษาบาลีด้วยอักษรขอม เป็นชนบสืบต่อมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย - อยุธยาจนถึงสมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ต่อมาเสื่อมความนิยมไปเมื่อปรับปรุงอักษรไทยให้สามารถเขียนภาษาบาลีได้สะดวกในสมัยรัชกาลที่ ๕ และนำอักษรวิธีดังกล่าวมาพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีด้วยอักษรไทยเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ ก็ทำให้ความนิยมบันทึกเอกสารตัวเขียนด้วยอักษรขอมเสื่อมความนิยมและยุติการใช้ไปในที่สุด

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ วัฒนเกษม. “อักษรและภาษาในจารึกสมัยทวารวดี,” เอกสาร
ประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง พัฒนาการทาง
โบราณคดี โดย ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ระหว่างวันที่ ๒๔-๒๕ สิงหาคม
๒๕๔๔.

_____. “พัฒนาการของอักษรโบราณในประเทศไทย,” สังคมและ
วัฒนธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดศูนย์มานุษย-
วิทยาสิรินธร วันอังคารที่ ๙ มีนาคม ๒๕๔๒.

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. ๗๐๐ ปี ลายสีไทย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร,
๒๕๒๖.

_____. การทำสมุดไทยและการเตรียมใบลาน. กรุงเทพฯ:
หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๓๐.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. ประชุมศิลาจารึก
ภาคที่ ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี,
๒๕๒๑.

_____. ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓. พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก
ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘.

_____. ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๔. พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก
ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๓.

_____. ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๕. พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก
ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๕.

ธนาจุรเทศาศาสตร์และอักษรศาสตร์

คณะกรรมการข้าราชการประวัติดิศาสตร์ไทยฯ. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๗**

ประมวลจารึกที่พบในประเทศไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพฯ:

ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๓๔.

คณินิจ จันทรระวี. “ลักษณะอักษรและอักษรวิธีไทยในพุทธศตวรรษที่ ๒๔

ตอนต้น,” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๓.

ซึง หุกทึ. **ทฤษฎภาพทูเทในอักษรศาสตร์.** Paris: L'Harmattan,

1997.

จิตร ภูมิศักดิ์. **สังคมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา.**

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไ่ม้งาม, ๒๕๒๖.

_____. **โครงการแข่งน้ำและข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทย.**

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล จำกัด, ๒๕๒๔.

ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร. **จารึกและอักษรวิธีโบราณ.** กรุงเทพฯ: ภาควิชา

ภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๗.

ทองสืบ ศุภะมาร์ค. **ประวัติอักษรไทย.** กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

นพชัย แดงดีเลิศ. “จารึกทวารวดี: การศึกษาเชิงอักษรวิทยา,” วิทยานิพนธ์

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๒.

ประเสริฐ ฐน นคร. **สารนิพนธ์ประเสริฐ ฐน นคร.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

ยอร์ช เซเดส์. **ตำนานอักษรไทย ตำนานพระพิมพ์ การขุดค้นที่พังดึก.**

พระนคร: คุรุสภา, ๒๕๐๗.

ศิลปากร, กรม. **จารึกในประเทศไทย เล่ม ๓.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร,

๒๕๒๙.

_____. **จารึกในประเทศไทย เล่ม ๔.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร,

๒๕๒๙.

ศิลปากร, กรม. **จารึกสมัยสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๖.

_____. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๒ จารึก ทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้**.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, ๒๕๐๔.

สายหยุด กระเวณกิจ. “อักษรขอมสมัยก่อนพระนคร,” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*, ๒๕๒๔.

สุนทรี พิธินสาร. “อักษรขอมสมัยพระนคร,” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*, ๒๕๒๔.

สุนัน แก้วกลม. “อักษรขอมที่ใช้บันทึกภาษาไทย,” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*, ๒๕๒๔.

อนันต์ ทองวิทยา. “ลักษณะอักษรและอักษรวิธีไทยในจารึกสมัยสุโขทัย,” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*, ๒๕๒๔.

Ahmad Hasan Dani. **Indian Palaeography**. London: Oxford, 1963.

ว่าด้วยชื่อแห่ง “นครวัด”^{*}

ว่าด้วยชื่อแห่ง “นครวัด (หฺนฺรวิฏ)”

หลักฐานเท่าที่พบในปัจจุบันไม่ปรากฏชื่อเดิมของปราสาทนครวัด บันทึกของโจวต้ากวานผู้เดินทางมาพร้อมกับคณะทูตจีนซึ่งตรงกับรัชกาลพระเจ้าศรีนทรวรมันแห่งกัมพูชา เรียก “ปราสาทนครวัด” ว่า “สุสานของหฺนฺรบัน”^๑

อย่างไรก็ตาม ที่ระบียงด้านทิศใต้มีภาพสลักรูปเหมือนของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ ผู้สร้างปราสาทนครวัดและมีจารึกพระนามหลังสวรรคตของพระองค์ว่า “ปรมวิษณุโลก”

หลักฐานหลังจากนั้นขาดหายไปจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง พ.ศ. ๒๑๐๖ (ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ) สมเด็จพระบรมราชาธิราช (พระองค์จันทร์) ได้ทรงเสด็จมายังปราสาทนครวัดโปรดให้ช่างสลักภาพที่ระบียงด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้และทิศใต้ขึ้นใหม่ เนื่องจากของเดิมแกะสลักไม่เสร็จ

ภาพสลักซึ่งพระบรมราชาธิราชโปรดให้สลักใหม่นั้นมีจารึกข้อความกล่าวถึงพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ ผู้สร้างปราสาทนครวัดว่า “พระบาทมหาวิษณุโลก”^๒ ดังนั้นในสมัยนั้นชาวเขมรยังรู้จักเมืองพระนครและยังจดจำพระนามหลังการสวรรคตของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ ได้

* ศานติ ภัคดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง

^๑ เฉลิม ยงบุญเกิด, บันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของเงินละ (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑.

^๒ คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๔ (พระนคร: คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, ๒๕๑๓), หน้า ๒๕๘.

ศิลาจารึกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนครที่จารึกขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๒๐ เป็นต้นมาเรียกปราสาทนครวัดว่า “พระพิฆณุโลก” หรือ “พระพิฆณุโลกปรากการ”^๑ ซึ่งสอดคล้องกับพระนามหลักการสวรรคตของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ แสดงว่าเมื่อถึงสมัยนี้พระนาม “บรมวิฆณุโลก” ได้กลายเป็นชื่อของปราสาทนครวัดโดยสมบูรณ์แล้ว

แม้ปราสาทนครวัดจะมีชื่อว่า “พระพิฆณุโลก” แต่ปราสาทแห่งนี้ได้กลายเป็นวัดทางพระพุทธศาสนาไปแล้ว เพราะจารึกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนครหลักที่ ๒ - ๓ (IMA 2 - 3) ซึ่งเรียกปราสาทนครวัดว่า “พระพิฆณุโลก” เป็นครั้งแรก (รัชกาลนั้กพระสัถธา) ก็กล่าวถึงพระมารดาของนั้กพระสัถธา และนั้กพระสัถธาเสด็จมาทำบุญทางพระพุทธศาสนาที่นครวัด

จารึกของสมเด็จพระราชมนูที่พระสงฆ์ชาวอยุธยาผู้เดินทางไปยังปราสาทนครวัดในราวปี พ.ศ. ๒๑๒๖ กล่าวถึงปราสาทแห่งนี้ว่า “พระเซตพน (หรือเซตไพร)”^๒ จึงอาจกล่าวได้ว่าบริเวณเมืองพระนครกลายเป็นนครศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนาไปแล้ว

อย่างไรก็ตาม จารึกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนครบางหลักกลับเรียกปราสาทนครวัดว่า “พระนครอินทรปฐวี”^๓

และเมื่อถึงปี พ.ศ. ๒๑๗๕ จารึกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนครหลักที่ ๑๗ ก็เรียกเมืองพระนครแห่งนี้ว่า “พระนครวัด” เป็นครั้งแรกควบคู่กับชื่อ “พระพิฆณุโลก” ซึ่งหมายถึงปราสาทนครวัด^๓

^๑ อุไรศรี วรตะริน, จารึกนครวัดสมัยหลังพระนคร ค.ศ. ๑๕๖๖ - ๑๗๔๗ (กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐ - ๔๒.

^๒ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ, ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๗ (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ, ๒๕๓๔), หน้า ๑๕๓.

^๓ อุไรศรี วรตะริน, จารึกนครวัดสมัยหลังพระนคร ค.ศ. ๑๕๖๖ - ๑๗๔๗, หน้า ๖๙ - ๗๔.

ในช่วงนี้ชื่อ “พระนครวัด” น่าจะหมายถึงเมืองพระนครทั้งเมือง มิได้มีความหมายเจาะจงเฉพาะ “ปราสาทนครวัด” เท่านั้น เพราะในข้อความเดียวกันมีกล่าวถึงปราสาทนครวัดในชื่อ “พระพิษณุโลก” อยู่แล้ว

จนถึงปี พ.ศ. ๒๒๑๔ (ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา) จารึกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนครหลักที่ ๒๗ จึงเปลี่ยนมาเรียก “ปราสาทนครวัด” ว่า “พระนครวัด”^๑ เพียงชื่อเดียว และชื่อที่เรียกปราสาทนครวัดว่า “พระพิษณุโลก” ได้สูญหายไป^๒

จากนี้เป็นต้นไปจารึกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนครจะเรียก ศาสนสถานแห่งนี้ว่า “พระนครวัด” เท่านั้น

การที่จารึกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนครเรียกเมืองพระนครว่า “พระนครวัด” ในระยะเวลาหนึ่ง มีความสอดคล้องกับพงศาวดาร กรุงกัมพูชา

เพราะคำว่า “พระนครวัด” ในราชพงศาวดารกรุงกัมพูชา หมายถึงบริเวณเมืองพระนครทั้งเมือง เช่น ราชพงศาวดารกรุงกัมพูชา ฉบับออกญาวงศสรรเพชญ (นง)^๓ ใช้ชื่อ “พระนครวัด” หมายถึง บริเวณเมืองพระนครทั้งเมืองโดยไม่มีการใช้ชื่อ “เสียมราบ (เสียมเรียบ)”^๔

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๓.

^๒ เมื่อชาวเขมรลืมนามชื่อ “พระพิษณุโลก” นั้น น่าจะยังมีร่องรอยความจำเกี่ยวกับผู้สร้าง ปราสาทนครวัดว่าเป็น “พระพิษณุโลก” อยู่ ชื่อนี้จึงถูกนำไปผูกโยงกับ “พระพิษณุกรรม” นายช่างสวรรค์จึงกลายเป็นว่าปราสาทนครวัดสร้างโดยพระพิษณุกรรมและถูกรวมเข้าในตำนาน เรื่องพระเกตุมาลาตั้งแต่นั้น.

^๓ ราชพงศาวดารฉบับนี้แปลเป็นภาษาไทยสมัยรัชกาลที่ ๔ เรียกชื่อว่า “พงศาวดารเขมร” พิมพ์รวมอยู่ในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑ โปรดดูเพิ่มเติมใน กรมศิลปากร, **ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๑** (พระนคร: ก้าวหน้า, ๒๕๐๖), หน้า ๑๖๕ - ๒๖๘.

^๔ ชื่อ “พระนครวัด” ในราชพงศาวดารกรุงกัมพูชาฉบับออกญาวงศสรรเพชญ (นง) ใช้ชื่อ “พระนครวัด” เรียก “เมืองเสียมราบ (เสียมเรียบ)” จนถึงรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดี (พระองค์เอง) ตรงกับรัชกาลที่ ๑ ของไทย, โปรดดูเรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๒.

เมื่อมีการตั้งเมืองเสียมเรียบในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๑ - ๓) บริเวณเมือง “เสียมราบ (เสียมเรียบ)”^๑ ในปัจจุบัน ชื่อเมือง “พระนครวัด” จึงเปลี่ยนเป็น “เมืองเสียมราบ (เสียมเรียบ)”

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา “พระนครวัด” จึงมีความหมายว่า “ปราสาทนครวัด” เพียงความหมายเดียวจนปัจจุบัน

^๑ ชื่อเมืองเสียมเรียบเพิ่งมาปรากฏเป็นครั้งแรกในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะเมื่อไทยมีสงครามกับเขมรสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้มีการสร้างกำแพงเมืองที่เมืองเสียมเรียบด้วยโปรดดู เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๓ (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๔๑), หน้า ๑๘๖ - ๑๘๗.

“ตะแลงแกง” คำนี้มาจากไหน ไหนจึงเป็น “แดนประหาร”*

เมื่อเอ่ยถึง “ตะแลงแกง” คนไทยทั่วไปมักนึกถึง “แดนประหาร” แท้จริงคำว่าตะแลงแกงในความหมายเดิมไม่ได้หมายถึง “แดนประหาร” แต่ประการใด ถ้าอย่างนั้น คำว่า “ตะแลงแกง” ในภาษาไทยมีที่มาจาก ภาษาใด มีความหมายดั้งเดิมในภาษานั้นอย่างไร?

“ตะแลงแกง” เป็นคำเขมรที่ไทยยืมมาใช้ มาจากคำ “ตฺรแพงแกง” ออกเสียง “ตฺรแลงแกง” พจนานุกรมภาษาเขมร ฉบับของพุทธศาสนา-บัณฑิตย กรุงเทพมหานคร (พุทธศาสนบัณฑิตย, ธรรมาจริยธรรม, ๒๕๑๑) ให้ความหมายว่า “ที่มี ๔ หน้า หรือที่แยกเป็นสี่ (ชื่อปราสาท, วิหาร, ถนน) เช่น “ปราสาทตฺรแพงแกง” แปลว่า “ปราสาทจัตุรมุขที่มีมุขสี่ด้าน” หรือในคำว่า “จุลตฺรแพงแกง” แปลว่า “ทางสี่แพร่ง”

ตัวอย่างที่เห็นได้ดีและชัดเจนที่สุดคือ “วัดตฺรแพงแกง”

“วัดตฺรแพงแกง” เป็นวัดโบราณตั้งอยู่กลางเมือง “ละแวก” เดิมวัดนี้น่าจะเป็นศาสนสถานของกัมพูชาตั้งแต่สมัยพระนคร ก่อนกัมพูชาจะย้ายมาตั้งเมืองหลวงอยู่ที่ละแวก เมื่อเจ้าพญาจันทราชา (พระองค์จันทร์) ย้ายเมืองหลวงกัมพูชามาตั้งอยู่ที่เมืองละแวก ก็โปรดให้สร้างวัดขึ้นบริเวณนี้ ด้วยเหตุที่สร้างเป็นวิหารมีมุขสี่ด้าน จึงให้ชื่อว่า “พระวิหารจัตุรมุขมหาปราสาท” ตรงกับชื่อที่เรียกกันทั่วไปแพร่หลายว่า “วัดตฺรแพงแกง” เนื่องจากมีวิหารสร้างเป็นมุขมีสี่ด้าน

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง

ราชพงษาวดารกรุงกัมพูชาบันทึกไว้ว่าในวิหารจัตุรมุขเป็นที่ประดิษฐานพระอัฐสุรัสสูง ๑๘ ศอก ถึง ๔ องค์ หันพระพักตร์ไปตามทิศต่างๆ พระบาทสร้างจากศิลา

ต่อมาเมื่อกรุงละแวกแตก วิหารหลังนี้ถูกทำลาย และน่าจะบูรณะขึ้นใหม่ในสมัยพนมเปญ พร้อมทั้งสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องปางห้ามสมุทรแทนพระอัฐสุรัสทั้ง ๔ องค์ ที่ถูกทำลาย อย่างไรก็ตามพระบาทศิลาของพระอัฐสุรัสยังคงหลงเหลืออยู่จนปัจจุบันรวมทั้งชื่อ “วัดตุรแพ่งแกง” ด้วย

จะเห็นได้ว่าความหมายของ “ตะแลงแกง” ในภาษาเขมรเป็นคำที่หมายถึง “สิ่งที่แยกเป็นสี่ หรือที่มี ๔ หน้า” ทัวไป ไม่เจาะจงว่าจะต้องเป็น “แดนประหาร” เท่านั้น

แสดงว่าการเลื่อนความหมายของคำว่า “ตุรแพ่งแกง” จาก “สิ่งที่แยกเป็นสี่หรือสี่หน้า” มาเป็น “แดนประหาร” ก็น่าจะเกิดในภาษาไทยนี้เอง

เมื่อไทยรับคำว่า “ตุรแพ่งแกง” (ตรอแลงแกง) มาใช้ ได้มีการเปลี่ยนรูปคำและการออกเสียงไปบ้าง เป็น “ตะแลงแกง” ความหมายในตอนแรกนำมาใช้น่าจะยังตรงกับความหมายในภาษาเขมร คือแปลว่า “ที่มีทางแยกไปสี่ทาง, ทางสี่แพร่ง” หรืออีกนัยหนึ่งคือ “สี่แยก”

หลักฐานของการใช้คำว่า “ตะแลงแกง” ในความหมายว่าสี่แพร่งนั้นพบได้ในกฎหมายตราสามดวง เช่น กฎหมายพระไอยการลักษณะผิดเมีย (พ.ศ. ๑๙๐๔) กล่าวว่าหากหญิงใดมีชู้ “...หญิงนั้นให้ไถนสี่ตะแลงแกง เอาขึ้นหาหย่างประจาน...” (กฎหมายตราสามดวง เล่ม ๒, หน้า ๒๐๗)

เหตุที่ต่อมาความหมายของ “ตะแลงแกง” เลื่อนไปเป็น “สถานที่ประหาร” นั้น น่าจะเนื่องมาจากในสมัยโบราณสถานที่สำหรับประหาร

ธรรมาภิบาลทางศาสนาในระบอบประชาธิปไตย

นักโทษประจักษ์คือ “สี่แยก” หรือ “ตะแลงแกง” เช่นความในกฎหมาย พระไอยการลักษณะโจรว่า “...ถ้าลักเส้นผักผักถั่วเปิดไก่อ...พิจารณาเปนสัง ทานว่าคือโจร ให้มัดประจานไปตะแลงแกง ตีด้วยไม้หวาย ๕๐ ที...” (กฎหมายตราสามดวง เล่ม ๓, หน้า ๒๗๗)

ดังนั้นต่อมาเมื่อใช้คำว่า “ตะแลงแกง” คนทั่วไปจึงเข้าใจว่า “ที่ประหารนักโทษ”

หรือไม่ “ตะแลงแกง” ก็เป็นที่ปักศิระเสียบประจาน เช่น กฎหมาย พระไอยการลักษณะโจร กล่าวถึงการลงโทษโจรปล้นบ้านว่า “...แล้วให้ฆ่า โจรแลพวกโจรซึ่งลงมือ ตัดศีรษะเสียบไว้หน้าตะแลงแกง...” (กฎหมาย ตราสามดวง เล่ม ๓, หน้า ๒๔๗)

หลักฐานที่ยืนยันว่าคำนี้เลื่อนความหมายมานานแล้วคือ พจนานุกรมของหมอบลัดเลย์ หรือ หนังสือ “อักขรภิธานศรับท์” ได้ให้ความหมายคำว่า “ตะแลงแกง” ไว้ว่า “เป็นชื่อที่สำหรับเป็นที่ฆ่าคน” และใช้ในความหมายนี้เพียงความหมายเดียว (ไม่อธิบายว่าหมายถึง ทางสี่แพร่ง)

แสดงว่าเมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ คำว่า “ตะแลงแกง” ได้เลื่อนความหมาย แล้วจึงใช้ในความหมายนี้ต่อมาจนปัจจุบันโดยมัก ลืมนึกไปว่าเดิม “ตะแลงแกง” หมายถึง “ทางสี่แพร่ง, สี่แยก” ธรรมดาๆ นี้เอง

บัตลี หรือ บัดศรี*

“บัตลี บัดเถลิง” เป็นสำนวนคำพูดติดปาก หากใครอยากว่าใครว่าทำอะไรไม่เหมาะสมไม่ควร ออกไปในการทำงานลามกอนาจาร เช่น อาจพูดว่า “นี่คุณ! ทำอะไรบัตลี บัดเถลิง”

“บัตลี บัดเถลิง” มีความหมายที่แท้จริงอย่างไร

ผู้เขียนเองก็ไม่ทราบกระทั่งได้มีโอกาสอ่าน “ศัพท์พจนานุกรมภาษาไทย พจนานุกรมของสังฆราชปัลเลอกัวซ์ บาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ ๓ โดยพำนักอยู่ที่โบสถ์คอนเซ็ปชัน หรือเรียกง่ายๆ ว่าโบสถ์บ้านเขมรสามเสนติด (แต่มีคลองคั่น) กับวัดราชาธิวาสซึ่งเป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจำพรรษาอยู่ระหว่างผนวช

พจนานุกรมเล่มนี้เขียนคำว่า “บัตลี” ด้วยตัวสะกดที่ต่างจากที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันคือเขียนว่า “บัดศรี” ด้วยรูปศัพท์เดิมเช่นนี้จึงทำให้ทราบคำว่าคำ (สำนวน) นี้เป็นคำประสมระหว่างภาษาเขมรกับสันสกฤต

คำว่า “บัด” เป็นภาษาเขมร เขมรเขียนว่า “บาต (บัท)” แต่ออกเสียงว่า “บัด” แปลว่า “หาย, สูญเสีย, หหมดสิ้น, ไม่มีอยู่”^๑ เช่น “บาตยล” (บัตยัล) แปลว่า “หมดยศ, เสื่อมยศ”^๒

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง

^๑ ฤๅษาสอบณัติฐ, **ธชฉาจุฑฐเฐ** (กรุงเทพฯ: ฤๅษาสอบณัติฐ, ๒๕๑๑), หน้า ๕๗๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

ธชฉานุภพคหคฤศุสวเฐฐคหคหคห

ส่วนคำว่า “ศรี” เป็นภาษาสันสกฤต เขียนว่า “ศรี (สรี)” หมายความว่า “ทรัพย์, ความงาม, ความรู้, ความเข้าใจ, เกียรติยศ, ความมีโชค, ความเป็นมงคล, พระนามชายาของพระวิษณุ (ผู้เป็นเทพแห่งโชคกลาง)”^๑

ประสมคำสองคำนี้เข้าด้วยกัน “บัดศรี” จึงน่าจะมีความหมายว่า “ทำให้เสียศรี” หรือ “ทำให้เสียความเป็นสิริมงคล” นั่นเอง

เมื่อทราบความหมายของคำว่า “บัดศรี (บัดสี)” แล้ว คำว่า “บัดเกลิง” จึงควรมีความหมายไปในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ คำว่า “บัด” หมายถึง “หาย, สูญเสีย, เสื่อม”

คำว่า “เกลิง” เป็นภาษาเขมรที่ไทยรับรูปคำแผลงมาใช้ คือเป็นคำที่เขมรแผลงจากคำว่า “เพิง (เงิง)” ซึ่งมีความหมายว่า “ขึ้น” เมื่อนำมาแผลงทำให้เกิดความหมายใหม่ว่า “ทำให้ขึ้น” เมื่อไทยนำมาใช้จึงใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการก้าวขึ้นสู่ที่สูง หรือในคำราชาศัพท์ เช่น “เกลิงถวัลยราชสมบัติ”

แต่ในภาษาเขมรปัจจุบันคำว่า “เกลิง (เงิง)” เปลี่ยนแปลงความหมายไปแล้ว โดยมีความหมายว่า “คนอึกเขม, ก้าวร้าว, ทะลึ่ง, ดึงดัน”^๒

ดังนั้นคำว่า “บัดเกลิง” จึงน่าจะมีความหมายในทำนองที่ว่า “เสื่อมจากการขึ้นสูง” “สูญเสียการทำให้ขึ้น” หรือหากจะพูดง่าย ๆ ว่า “ไต่ต่ำ” ก็คงไม่ผิด

รวมความทั้งสองคำ “บัดสี (ศรี) บัดเกลิง” จึงมีความหมายในทำนองที่ว่า “การทำให้เสื่อมศรี และเสื่อมจากการขึ้นสู่ที่สูง”

^๑ หลวงบวรบรรณรักษ์ (นิยม รักไทย), สันสกฤต-ไท-อังกฤษ-อภิธาน (พระนคร: คุรุสภา, ๒๕๑๑), หน้า ๑๑๕๖.

^๒ ฤทธสาสนสมบัติ, ธชฉานุภพคหคห, หน้า ๓๙๖.

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจากความหมายที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันก็มีความสอดคล้องกัน จึงเป็นไปได้ที่ “บัดสี” แต่เดิมจะเขียนว่า “บัดศรี” อย่างนี้

ยังมีอีกคำหนึ่งซึ่งภาษาไทยใช้ขึ้นต้นด้วยคำว่า “บัด” นำหน้า คือคำว่า “บัดขบ” คำนี้ในภาษาไทยใช้ในทำนองว่า “เลวบัดขบ” หรือ “ชีวิตบัดขบ” หมายถึง “ชีวิตที่ไม่มีอะไรเหลือ”

สำหรับคำว่า “บัด” ไม่มีปัญหาอะไรเพราะน่าจะหมายถึง “หาย, สูญเสีย, หหมดสิ้น” อย่างแน่นอน แต่คำที่ยังมีปัญหาคือคำว่า “ขบ” เนื่องจากในภาษาไทยคำว่า “ขบ” ไม่ได้มีความหมายเกี่ยวข้องกับการ สูญเสีย ฯลฯ ทั้งสิ้น

สำหรับคำว่า “ขบ” ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากการออกเสียงคำภาษาเขมร (ความจริงแล้วคำนี้เขมรก็ยืมมาจากภาษาบาลี อีกทอดหนึ่ง) ว่า “สพฺพ (สพฺพ)” ออกเสียงว่า “ซ็อบ” มีความหมายว่า “ทั้งหมด, ทั้งปวง, ทั่วๆ ไป, ทุก”^๒

หากคำว่า “ขบ” มาจากคำนี้ เมื่อประสมสองคำนี้เข้าด้วยกันก็จะมี ความหมายว่า “การเสื่อมไปทุกๆ อย่าง” หรือ “การเสื่อมทั้งหมดทั้งปวง” ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความหมายในภาษาไทยที่ใช้กัน เช่น “ชีวิตบัดขบ” คือ “ชีวิตที่หมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง”

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๖๙.

“ข่มขืน” กับ “ชำเรา” คำนี้มีที่มา*

พาดหัวข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ปัจจุบันมักหนีไม่พ้นข่าวเรื่อง การล่วงละเมิดทางเพศ คำคำหนึ่งที่ปัจจุบันกลายเป็นภาษากฎหมายคือ “ชำเรา” และ “กระทำชำเรา” แต่โดยมากเมื่อได้ยินคำคำนี้เราก็มักคิด ในทางไม่ดีและถือเป็นการล่วงละเมิดทางเพศที่ร้ายแรง

หากย้อนกลับไปที่ที่มาของคำนี้ เราจะพบว่ามีการใช้คำว่า “ชำเรา” ในภาษาไทยมาตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างน้อย เนื่องจาก เราพบข้อความที่กล่าวถึง “ชำเรา” ในพระไอยการลักษณะผิดเมีย ในกฎหมายตราสามดวง มีความตอนหนึ่งว่า

“...ชายใดข่มขืนหญิงมาถึงชำเรา ให้เอาเบี้ยในประณมผิดเมียทำ ๕ ส่วน ยกเสียส่วน ๑ เอา ๔ ส่วน ตั้งใหม่เป็นสินไหมกึ่งพิในกึ่ง ถ้าข่มขืนมิถึงชำเราให้ไหมกึ่งถึงชำเรา...” (กฎหมายตราสามดวง เล่ม ๒ ครุสภา, หน้า ๒๔๔)

หรือ “...มาตราหนึ่ง ชายใดมีเมียแล้วข่มขืนลูกสาวหลานสาวท่าน ถึงชำเรา ให้ไหมชายนั่นกึ่งประณมผิดเมีย ถ้าข่มขืนมิถึงชำเราให้ไหมกึ่ง ถึงชำเรา...” (กฎหมายตราสามดวงเล่ม ๒ ครุสภา, หน้า ๒๕๒)

จะเห็นได้ว่า ในกฎหมายตราสามดวงใช้คำว่า “ถึงชำเรา” เมื่ออ่านแล้วหลายท่านคงสงสัยว่า “ชำเรา” หมายถึงอะไร มีความหมาย ตามศัพท์ว่าอย่างไร

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษา ตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง

“ชำเรา” คำเขมรในภาษาไทย

คำว่า “ชำเรา” เป็นคำที่มีที่มาจากภาษาเขมร เป็นคำที่แผลงด้วยการเติมหน่วยคำเติมกลาง “ม” เข้าไปในคำว่า “เซฺรฺว” กลายเป็น “ชมฺรฺว”

คำว่า “เซฺรฺว” มีมาตั้งแต่ภาษาเขมรโบราณ เขียนว่า “jrau” หรือ “jrov” แปลว่า “เล็ก, เล็กซึ่ง, ความคิดอย่างเล็กซึ่ง” (Saveros POU, หน้า ๑๙๕) เช่น ข้อความในจารึก K ๕๖ มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ลฺวห ตฺรวว เซฺรฺว” แปลว่า “ลฺ (ถึง) ตระพัง (บ่อหรือสระที่คนขุดขึ้น) เล็ก”

ส่วนคำว่า “ชฺรฺว” ก็ปรากฏในภาษาเขมรโบราณด้วย พจนานุกรมภาษาเขมรโบราณของ สวรรธ เพา ให้ความหมายไว้ว่า “อะไรที่เล็ก, ความคิดเล็กซึ่ง, สิ่งทีเล็ก” (Saveros POU, หน้า ๑๘๑)

อย่างไรก็ตาม คำว่า “เซฺรฺว” และ “ชฺรฺว” ได้สืบทอดมาถึงภาษาเขมรสมัยปัจจุบันด้วยดังความหมายในพจนานุกรมเขมร ฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย (แปลได้ความ) ว่า

“...ชมฺรฺว (ชฺ - เรา) น. ที่ซึ่งเล็ก, สภาพที่เล็ก. คุณ. ที่ชมฺรฺว แปลว่า ทวารมรรคสตรี (อวัยวะเพศหญิง) เช่น ได้ประพฤติถึงที่ชำเรา...” (ฤๅสภสสบัณฑิตย, **ธธณฺจฺรฺว** (กรุงเทพฯ: ฤๅสภสสบัณฑิตย, ๒๕๑๑), หน้า ๒๕๐)

“ชำเรา” ในเอกสารไทย

คำว่า “เซฺรฺว” ปรากฏในวรรณคดีไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น แสดงถึงความสืบทอดภาษาเขมรโบราณมายังภาษาไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ดังเช่นในวรรณคดีเรื่อง “อนิรุทธคำฉันท์” ปรากฏคำว่า “เซฺรฺวชระ”

ธชฉานุภพการศุภศีลสารในอุคคาสาไร

นอกจากนี้ไทยยังนำคำว่า “เซฺรรา” มาใช้โดยเปลี่ยนรูปเป็น “เทรา” เช่น ในคำว่า “ฉะเชิงเทรา” ซึ่งเดิมน่าจะมาจากคำว่า “สุทฺธิงเซฺรรา” หมายถึงแม่น้ำลึก เป็นต้น รวมทั้งนำมาใช้ในภาษากฎหมาย เช่น กฎหมายตราสามดวง ดังได้ยกตัวอย่างมาแล้วข้างต้น

ทำไม “ทะเล” ต้อง “สาบ”*

“ทะเลสาบ” แม้ไม่บอกก็คงทราบกันอยู่โดยทั่วไปว่าหมายถึง “ทะเลน้ำจืด” แต่อาจมีบางท่านคิดไปว่าเหตุที่ “จืด” นั้นเพราะเป็นทะเลที่ถูก “สาบ” กระมังจึงได้ชื่อว่า “ทะเลสาบ” ที่หมายถึงทะเลน้ำจืด

“สาบ” ในคำว่า “ทะเลสาบ” เป็นคนละคำกับคำว่า “สาป” เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรกล่าวว่า “ทะเลสาบ” เป็น “ทะเลน้ำจืด” เพราะ “ถูกสาป” หากเป็นเช่นนั้น “สาบ” กับ “สาป” มีความหมายต่างกันอย่างไร

คำว่า “สาบ” ที่สะกดด้วย “บ” เป็นคำยืมภาษาเขมร มาจาก คำว่า “สาบ (សាប)” ออกเสียงตามภาษาเขมรรว่า “ซาบ” มีความหมายว่า “จืด” นอกจากนี้อาจหมายถึงว่า “เสื่อม, ไม่มีค่า” ก็ได้เช่นเดียวกัน^๖

ส่วนคำว่า “สาป” นั้นเป็นคำที่ไทยยืมมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า “สาป” ซึ่งมีความหมายว่า “การหรือคำสาป, การหรือคำด่า, อุปาท, ศบถ”^๒

ส่วนคำว่า “ทะเล” นั้นก็เป็นภาษาเขมรอีกเช่นเดียวกัน โดยมาจากคำว่า “ทนฺเล (ទន្លេ)” ออกเสียงในภาษาเขมรว่า “ตฺวันเล” มีความหมายว่า “แม่น้ำ” เช่น “ทนฺเลเมกุง (ទន្លេមេគង្គ)” ก็หมายถึง “แม่น้ำโขง”

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษา
ตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง

១ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, **វចនានុក្រមខ្មែរ** (ភ្នំពេញ: ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ២៥១១), หน้า ១៣៣២.

^๒ หลวงบวรบรรณรักษ์, **สังกฤต-ไท-อังกฤษ อภิธาน** (พระนคร: คุรุสภา, ๒๕๐๗), หน้า ๑๑๒๗.

ธตฺตานุสฺสทกคฺคหฺมฺมสํวาทสํวาทสํวาทสํวาท

แต่เมื่อไทยนำคำนี้มาใช้ได้เปลี่ยนความหมาย ดังนั้น “ทะเล” จึงหมายถึง “ทะเล” ไม่ใช่แม่น้ำตามที่เขมรใช้แต่เดิม

ดังนั้นเมื่อรวมคำว่า “ทนฺเล (อฺเร)” เข้ากับคำว่า “สาบ (สํวาท)” จึงกลายเป็นคำใหม่ว่า “ทนฺเลสาบ (อฺเรสํวาท)” ซึ่งแปลความตามศัพท์ว่า “ทะเลน้ำจืด” และคำนี้มีใช้มาตั้งแต่ในประเทศกัมพูชาแล้ว^๑ ดังที่วจนานุกรมเขมรให้ความหมายไว้ว่า

“อฺเรสํวาท น. ชื่อบึงใหญ่ มองไม่เห็นฝั่งตรงข้าม คล้ายกับทะเล แต่มีน้ำจืด, ในกัมพูชา มีทะเลสาบแห่งหนึ่งอยู่ทางทิศพายัพของกรุงพนมเปญ เป็นที่สมบูรณณ์มีจลาจล เป็นที่สดยิ่งกว่าบึงยิ่งกว่าแม่น้ำแห่งใดในโลก

หากค้นคว้าหาต้นกำเนิดของคำว่า **อฺเรสํวาท** นี้ควรเข้าใจว่า สยามเรียกสมุทร (ทะเล) ว่า ทะเล, สาบ เขมรว่า “ไม่เค็ม” สยามว่า “จืด”

สยามจึงควรเรียกบึงใหญ่คล้ายกับสมุทรว่า “ทะเลจืด” = “ทะเลสาบ”

สยามใช้คำว่าว่า “ทะเล” หมายถึง “สมุทร” เขมรใช้คำว่า **อฺเร** หมายถึง “แม่น้ำใหญ่”

อฺเรสํวาท หมายถึง “แม่น้ำไม่เค็ม” คือ แม่น้ำมีน้ำจืด หากเป็นเช่นนั้น แม่น้ำเค็ม อยู่ที่ไหน ก็ไม่มี

เมื่อไม่มีแม่น้ำเค็ม จะมีแม่น้ำจืดได้อย่างไร?

หากเขมรเรียกบึงใหญ่นี้ว่า “สมุทรสาบ” สยามเรียกว่า “ทะเลจืด” เช่นนี้จึงจะสมควร

^๑ ฤทธิสาสธบณฺฑิตฺย, ธตฺตานุสฺสทกคฺคหฺมฺมสํวาท, หน้า ๔๐๗.

เพียงแค่หากเราจะแก้คำนี้เป็น “สมุทรสาบ” หรือ “ทะเลจืด” ก็คงไม่ได้ เพราะว่า **อฺเรฺญฺ** มีอยู่ในแผนที่โลกแล้ว และเรียกกันโดยทั่วไปว่า **อฺเรฺญฺ** และทะเลสาบแล้ว ก็คงต้องปล่อยไว้เป็นเช่นนี้ไม่ควรแก้”^๑

จะเห็นว่าเขมรก็มีวิธีคิดเกี่ยวกับที่มาของคำต่างไปจากไทยบ้าง และเขมรก็คงอาจลืมไปแล้วว่า คำว่า “ทฺนฺเล (**อฺเรฺญฺ**)” เป็นคำที่เขมรใช้มาตั้งแต่สมัยพระนคร เนื่องจากพบในจารึกเขมรโบราณและมีความหมายครอบคลุมเกี่ยวกับแหล่งน้ำคือมีความหมายว่า “แหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่, แม่น้ำ, ทะเลสาบ และทะเล”^๒

ดังตัวอย่างการใช้ ในจารึก K ๓๔๓ มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวว่า “ซฺยฺก ทฺนฺเล ติ เหา ศฺริทฺวากรตฺฎากะ”^๓ แปลว่า “ชุดแหล่งกักเก็บน้ำอันเรียกว่า ศฺริทฺวากรตฺฎากะ”

ผู้เขียนสันนิษฐานว่าเหตุหนึ่งที่เขมรใช้ความหมายของ “ทฺนฺเล (**อฺเรฺญฺ**)” ในความหมาย “แหล่งเก็บกักน้ำ หรือแม่น้ำ” อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มเขมรที่ตั้งราชธานีอยู่ที่พระนครเป็นกลุ่มชาวบก (คือเป็นกลุ่มเขมรที่อยู่ทางตอนเหนือของทะเลสาบขึ้นไป) ไม่ใช่ชาวน้ำ ดังนั้นจึงแทบไม่รู้จักหรือให้ความสำคัญกับ “ทะเล” มากเท่า “แม่น้ำ”

ความหมายของคำว่า “ทฺนฺเล (**อฺเรฺญฺ**)” ในความรู้สึกของชาวเขมรจึงใช้ในแง่ความหมายว่า “แม่น้ำ” มากกว่าที่จะหมายถึง “ทะเล” ทั้งๆ ที่มีความหมายว่า “ทะเล” ด้วย

^๑ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

^๒ Saveros POU, Dictionnaire Vieux Khmer-Français-Anglais (Paris: Cedorek, 1992),

p. 245.

^๓ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

ธดาจุฑามาศยุทิสวาส์อุทฺตสวาส์

ดังนั้น ในภาษาเขมรปัจจุบัน “ทฺนฺเล (ទន្លេ)” จึงมีความหมายเพียง “แม่น้ำ” และหากจะกล่าวถึง “ทะเล” ก็จะใช้คำว่า “สมุทฺร” ซึ่งเป็นคำบาลี-สันสกฤตที่รับเข้ามาใช้ จะสงวนความหมายเดิมไว้บ้างก็เพียงในคำว่า “อุทฺตสวาส” หมายถึง “ทะเลสาบ” เท่านั้น

ส่วนไทยรับคำนี้โดยผ่านมาจากวัฒนธรรมเขมรความหมายของคำว่า “ทฺนฺเล (ទន្លេ)” จึงหมายถึง “ทะเล” มากกว่า “แม่น้ำ” เพราะไทยมีศัพท์คำนี้ใช้อยู่แล้ว

เพราะฉะนั้นคำว่า “ทฺนฺเล (ទន្លេ)” จึงเป็นคำภาษาเขมรอย่างไม่ต้องสงสัย แล้วต่อมาเมื่อไทยยืมมาใช้จึงเปลี่ยนความหมายไปและกลายเป็น “ทะเล” เพียงความหมายเดียว

เมื่อรวมความแล้ว “ทะเลสาบ หรือ ทฺนฺเลสาบ (ទន្លេសាប)” จึงควรจะเป็นภาษาเขมรในภาษาไทยอีกคำหนึ่งซึ่งมีความหมายว่า “ทะเลน้ำจืด”

“เด็กชา” แปลว่าอะไร*

ตามปกติคำเรียกชื่อมหาดเล็กรับใช้พระเจ้าแผ่นดินตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมาแก้คำว่า “มหาดเล็ก - เด็กชา” คำว่า “มหาดเล็ก” ดูจะไม่มีปัญหาน่าสงสัยมากนัก เพราะตำแหน่งนี้ยังคงสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน แต่ “เด็กชา” ยังเป็นปัญหาค้างใจนักวิชาการหลายท่านว่ามีความหมายอย่างไร (ทั้งที่ราชบัณฑิตยสถานจะให้ความหมายไว้แล้ว แต่ก็ยังไม่ค่อยกระจ่างนัก)

บทความนี้จึงเป็นการทดลองนำความรู้ในเชิงภาษาเขมรมาวิเคราะห์ความหมายของคำนี้ เพราะแม้ว่าจะยังมีคำอธิบายที่ดีนักหรือสมบูรณ์เพียงพอร่วม แต่อย่างน้อยก็น่าจะเป็นทางเลือกในการศึกษาวิเคราะห์ตำแหน่ง “เด็กชา” ต่อไปในอนาคต

คำว่า “เด็ก” คงไม่มีปัญหาเหมือนกันเพราะเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วเหลือแต่คำว่า “ชา” เพราะดูจะไม่เข้าความกับ “ชา” ในภาษาไทยที่หมายถึง “ช็อคต้นไม้ขนาดเล็ก, อาการที่อวัยวะเป็นเหน็บ, ร้อนหรือร้อนที่ขายเครื่องหอม, หมายถึงกำหนดไว้ (ซึ่งรวมไปถึงคำว่า “เด็กชา” ด้วย), เป็น, ดี (สองความหมายนี้มาจากภาษาเขมร)”

“ชา” การใช้และความหมายในภาษาเขมร

คำว่า “ชา” ในภาษาเขมรพบว่ามีใช้ตั้งแต่สมัยเมืองพระนคร มีความหมายตามพจนานุกรมเขมรโบราณของ สวรรธ เพา ว่า “เป็น,

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เวียง

ธนาจุรเทศาศาสตร์และภาษาศาสตร์

จะเป็น, ดี, ถูก, เป็นความจำเป็น” (Saveros POU, หน้า ๑๘๖) นอกจากนี้ บางครั้งยังอาจใช้เป็นชื่อทาสในสมัยพระนครได้อีกด้วย

ครั้นถึงสมัยหลังพระนคร (ร่วมสมัยกับกรุงศรีอยุธยา) คำนี้มีการใช้สองความหมาย ความหมายแรกยังคงสืบเนื่องจากสมัยพระนคร คือแปลว่า “ดี, เป็น”

อย่างไรก็ดีความหมายของคำว่า “ซา” เลื่อนไปบ้าง เมื่อมีการนำไปประสมกับคำว่า “นัก (อุณก - แปลว่าคน)” เป็นคำว่า “นักซา (อุณกซา)” เมื่อรวมความแล้วอาจแปลได้ ๒ ความหมายคือ “ผู้ดี, คนดี” หรือหมายถึง “ผู้ที่ไม่ได้เป็นทาส, ผู้ที่ถูกปล่อยจากทาส” ดังตัวอย่าง

“...ที่พระพันโปรดข้า (ขณุม - ทาส) ๒ คน คนหนึ่งชื่อ นักเจ้า เกสรสุร คนหนึ่งชื่อ แม่นง แม่นงนี้ (ให้) เป็นนักซา...” (อุไรศรี วรรตะริน, ๒๕๔๒, หน้า ๕๙) จะเห็นว่าในที่นี้ “นักซา” หมายถึง “คนดี - คนที่ไม่เป็นทาส”

ครั้นถึงภาษาเขมรสมัยปัจจุบันคำว่า “ซา” นอกจากจะแปลว่าดีแล้วยังแปลว่า “ซึ่งต่างจากที่อยู่เป็นทรัพย์สินผู้อื่นเขา (คือไม่ได้เป็นทาส)” นอกจากนี้เมื่อเป็นคำประสมว่า “นักซา (อุณกซา)” ก็ยังคงมีความหมายตามพจนานุกรมฉบับพุทธศาสนบัณฑิตยว่า “ภุชิสฺสชน คือ คนซึ่งไม่ได้เป็นหนี้เป็นสินคนอื่นเขา หรือซึ่งมิได้เป็นทาส)”

“เด็กซา” หมายถึงใคร

ในเมื่อ “นักซา” สามารถแปลได้ว่า “ผู้ดี, คนดี หรือผู้ที่ไม่ได้เป็นทาส” ก็อาจเป็นไปได้ที่ไทยจะนำคำว่า “ซา” ในความหมายนี้มาใช้โดยประสมกับคำว่า “เด็ก” กลายเป็น “เด็กซา” ซึ่งก็น่าจะแปลว่า “เด็กผู้ดี, หรือเด็กที่มิได้เป็นทาส” นั่นเอง

ดำนา - คำดิน คำไหนไทยคำไหนเขมร*

หลายปีก่อนมีข่าวเกี่ยวกับภาพยนตร์เขมรเรื่องหนึ่งที่กำลังอยู่ระหว่างการถ่ายทำ และมีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่องนี้ในเมืองไทยด้วย คือเรื่อง “พญาเดโชดำดิน” ครั้งแรกที่ได้ยินข่าวนี้นักสงสัยอยู่เหมือนกันว่า “พญาเดโชดำดิน” เป็นใคร ฟังไปฟังมาจึงทราบว่าที่แท้ก็คือ “ขอมดำดิน” ของไทยนั่นเอง แต่ชื่อของภาพยนตร์เรื่องนี้ก็ทำให้สงสัยขึ้นมา จึงเก็บมาสนทนากันในคราวนี้

ชื่อของภาพยนตร์เรื่องนี้เขียนเป็นตัวเขมรที่แปลงมาเป็นอักษรไทยว่า “เตโชฏฐิน (เดโชดำดิน)” แต่ชื่อเรื่องก็มีปัญหาแล้วครับ เพราะคำว่า “ฏฐิน (ออกเสียงว่า “ดำดิน”)” ที่ใช้ในหนังเรื่องนี้ไม่ใช่คำเขมร แม้จะพยายามสอบถามหาเท่าไรก็ไม่พบ แต่กลับได้คำอื่นที่พอจะทำให้ภาษาไทยมากขึ้นมาแทน คือคำว่า “ฏฐา” กับคำว่า “ดิน”

ในพจนานุกรมเขมรไม่มีคำว่า “ฏฐ” ครับ แต่มีคำอีกคำหนึ่งซึ่งรูปคำคล้ายกันออกเสียงในภาษาไทยเหมือนกันคือคำว่า “ฏฐา” (ออกเสียงว่า “ดำ”)

พจนานุกรมเขมรให้ความหมายของคำว่า “ฏฐา” ว่า “ปลูก” เช่น “ฏฐาเฐิมเฒี (ออกเสียงว่า “ดำเดิมเฒอ”)” แปลว่า “ปลูกต้นไม้” ดังนั้นคำว่า “ดำนา” ที่เราใช้กันอยู่ทุกวันนี้จึงมีความหมายว่า “ปลูกนา” หรือ “ปลูกข้าว” มิได้แปลว่า “ดำลงไปนา” อย่างที่บางคนคิดกัน

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เวียงจันทน์

ธนาจุรุษกษัตริย์ศาสนาอุเชธศาสนา

ถ้าเขมรไม่มีคำว่า “ฏี” ซึ่งแปลว่า “ดำ หรือ มืด” แล้ว เขมรจะใช้คำว่าอะไร คำตอบอยู่ในพงศาวดารเขมรตอนที่กล่าวถึงพระยาเดโชดำดิน มาตามจับพระร่วงที่สุโขทัยครับ เพราะต้นฉบับภาษาเขมรเขียนว่า พญาเดโช “แซรก-ฏี” (ออกเสียงว่า “แจริก-เดีย”) มาหาพระร่วง

คำว่า “แซรก” เป็นคำหนึ่งที่ภาษาไทยยืมมาจากภาษาเขมรเหมือนคำอื่นๆ อีกหลายคำ โดยการเปลี่ยนรูป “แซรก” เป็น “แทรก” ความหมายก็อย่างที่เราท่านทราบครับว่าแปลว่า “แทรก”

อาจมีคำถามตามมาว่าอย่างนั้นรูปเดิมของคำนี้มีในภาษาไทย บ้างหรือเปล่า เท่าที่ผู้เขียนทราบก็มีคำว่า “ช้าแรก” ซึ่งเป็นคำที่ไทยนำมาใช้ในรูปแบบที่มีการแผลงคำแล้ว แปลว่า “ทำให้แทรก”

ทั้งค้ำคำว่า “ฏี” เอาไว้ คำนี้เขมรออกเสียงว่า “ญี” แปลว่า “ดิน” เมื่อรวมคำสองคำรวมกัน “แซรก-ฏี” จึงมีความหมายว่า “แทรกดิน” ซึ่งก็จะตรงกับคำว่า “ดำดิน” ในภาษาไทยนั่นเอง

ทั้งนี้ทั้งนั้นแม้คำว่า “ติน” จะมีคำแปลในพจนานุกรมเขมรว่า “ดิน” และเขมรระบุว่าเป็นคำไทย แต่อย่างไรความหมายของคำก็ไม่เข้ากับ ความหมายของชื่อเรื่องอยู่แล้ว

ดังนั้น “เดโชดำดิน” หรือ “เดโชฏีติน” ในภาษาเขมรจึงไม่มีความหมายว่า “เดโชผู้ที่สามารถดำดินได้” หากแต่กลายเป็นชื่อเฉพาะของบุคคลในตำนานเขมรไป ดังนั้นเมื่อกล่าวถึง “เดโชดำดินทำการดำดิน” เขมรจึงต้องใช้ว่า “เดโชฏีติน-แซรก-ฏี” แล้วออกเสียงว่า “เดโชดำดิน-แจริก-ญี”

ในเมื่อชื่อเรื่องของหนังเรื่องนี้ก็เป็นภาษาไทย ตำนานเรื่องนี้ก็ควรจะเป็นตำนานไทย และเมื่อค้นไปค้นมา เอกสารเก่าที่สุดของเขมรที่มีเรื่อง “พญาเดโชดำดิน” ก็เพิ่งเขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ นี้เอง ส่วนเอกสาร

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

ไทยเรื่องเดโชดำดินอย่างน้อยก็มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ เมื่อพระวิเชียร-ปรีชา (น้อย) เรียบเรียงพงศาวดารเหนือ (มีเรื่องขอมดำดินอยู่ในนั้น) ทุกเกล้าฯ ถวาย

ขอสรุปหลังออกนอกเรื่องไปเสียกันว่า “ดำ” ในคำว่า “ดำนา” เป็นคำเขมร แปลว่า “ปลูก” ส่วน “ดำ” ในคำว่า “ดำดิน” เป็นคำไทย

ณ. กระเซอ หรือ ณ. กระเมอ*

เด็กไทยสมัยก่อนท่องหนังสือ ก. ไก่ ข. ไข่ ข. ขวด ค. ควาย
ไล่พยัญชนะไปจนถึง ข. ข้าง ณ. กระเซอ พยัญชนะในอาขยานทำให้
เด็กเข้าใจความหมายและการใช้พยัญชนะนั้นๆ ในการสะกดคำได้อย่าง
ถูกต้อง ชัดเจน และแม่นยำจนกระทั่งป้านี้

กระนั้นหลายคนคงสงสัยว่า เหตุใดหนังสือฝึกอ่านสำหรับเด็ก
จึงวาดภาพต้นไม้ประกอบพยัญชนะ “ณ. กระเซอ”

อะไรคือ กระเซอ? แล้วทำไม ณ. กระเซอ จึงไม่เขียนว่า ณ. กระเมอ

ในหนังสือพจนานุกรมของหมอบลัดเลย์ชื่อ “อักขรภิธานศรับท์”
ทำให้ทราบว่ากระเซอเป็นเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ชนิดหนึ่งมีหูสำหรับ
หาบหิ้วได้ ถึงตอนนี้ยังงงหนักขึ้นอีก เพราะสงสัยว่าเมื่อกระเซอคือ
เครื่องจักสาน ทำไมหนังสือเรียนท่องตอนเด็กจึงวาดรูปต้นไม้ประกอบ

ภาษาเขมรมีคำว่า “เมอ” แปลว่า “ต้นไม้” และเขมรปัจจุบัน
เขียนว่า “เฌ” ออกเสียงว่า “เฌอ” ตรงกันพอดีกับความหมาย
ในหนังสือเรียนตอนเด็ก ทั้งรูปพยัญชนะก็ใช้ตรงกับพยัญชนะต้น “ณ”

คำว่า “เฌ” ในภาษาเขมรมีใช้มาตั้งแต่ภาษาเขมรโบราณ ดังที่
ปรากฏในจารึกขอมโบราณหลายหลัก เขียนว่า “เฌ (jhe)” แปลว่า ต้นไม้
ป่าไม้ และท่อนไม้ สรุปว่าคำ “กระเซอ” กับ “เฌอ” เป็นคนละคำคนละ
ความหมาย

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษา
ตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง

“กระเซอ” เป็นคำไทย มีความหมายตามอักขรธาภิธานศรับท์ว่า “ของสานด้วยไม้ไผ่ เช่น กะบุง มีหูร้อยเชือกสำหรับหาบหิ้วได้”

“เฉอ” เป็นคำเขมร มีใช้มาตั้งแต่เขมรสมัยโบราณ เดิมเขียนว่า “เฌ” แล้วต่อมาในสมัยปัจจุบันเขียนว่า “เฌี” ออกเสียงว่า “เฉอ” มีความหมายว่า “ต้นไม้ ป่าไม้ และท่อนไม้”

รูปเขียนพยัญชนะ ณ ที่ปรากฏในหนังสืออักขรธาภิธานศรับท์ ยังมีอีกหลายคำ แต่ปัจจุบันส่วนมากก็รูปเขียนไปเป็นพยัญชนะ “ซ” เกือบหมดแล้ว คำเหล่านี้ได้แก่ ณะลุด เป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง เปลือกมีกลิ่นหอมใช้ทำรูป เข้าใจว่าปัจจุบันเขียนว่า ซะลุด, ณะลอม ปัจจุบันเขียนว่า ซะลอม, ณะอม ปัจจุบันเขียนว่า ซะอม ฯลฯ

คำที่เกี่ยวกับป่า และต้นไม้ที่ภาษาไทยนำคำภาษาเขมรมาใช้ ยังมีอีกหลายคำ ในที่นี้ขอยกมาเพียงตัวอย่างเดียวก่อนคือ คำว่า “เดิม” แปลว่า “ต้น, มูลเหตุ ฯลฯ”

คำว่า “เดิม” ในภาษาเขมรมีใช้ตั้งแต่สมัยเขมรโบราณ เขียนว่า “เตม” แปลว่า “ต้นของไม้, ต้นไม้, กิ่งไม้, เริ่มต้น, ตั้งเดิม, หลัก ฯลฯ” แสดงว่าเขมรก็มีใช้คำนี้ในความหมายเช่นเดียวกับไทยมาตั้งแต่จารึกขอมโบราณแล้ว ต่อภายหลังไทยจึงรับมาใช้ เขมรปัจจุบันเขียนว่า “เฌีม”

คำว่า “เดิม” ของไทยมักใช้ในความหมายว่า “ต้นเหตุ, มูลเหตุ” มากกว่าใช้ในความหมายว่า “ต้นไม้” เนื่องจากในภาษาไทยมีคำว่า “ต้น” ใช้อยู่ตั้งเดิมแล้ว ดังนั้นรูปคำและความหมายที่รับมาจึงนำมาใช้เฉพาะกับความหมายที่เกี่ยวกับ “เริ่มต้น ตั้งเดิม ฯลฯ” มากกว่า

กระนั้นก็ตาม น่าสังเกตว่าคำว่า “ต้น” กับ “เฌีม” ในภาษาเขมร มีความหมายใกล้เคียงกันและสามารถนำมาเป็นคำเทียบกันได้ เหมือนคำว่า “มะม่วง” ของไทย กับ “สวาย” ของเขมร เพราะไทยใช้ “ม่วง”

ธชฉานุภรุษการศุภคัฐสวไรฐะอุสสวไรฐะ

ในความหมาย “ต้นมะม่วงและส้มม่วง” ส่วนภาษาเขมรคำว่า “สวาย” ก็มีความหมายว่า “ต้นมะม่วงและส้มม่วง” ด้วยเหมือนกัน

ความร่วมมือกันในด้านภาษาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญเพราะจะทำให้เห็นภาพความคิดที่คล้ายคลึงกันต่อการมองธรรมชาติ ซึ่งนอกจากปรากฏในงานศิลปกรรมอื่นๆ เช่นภาพสลักลาย ผักกูดผักพื้นบ้านของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ยังปรากฏในภาษาอีกด้วย อันอาจเรียกได้ว่าเป็นจุดร่วมในความต่างของวัฒนธรรมอุษาคเนย์ก็คงไม่ผิด

“บวช” คำยืมภาษาเขมรโบราณที่ถูกจับ “บวช”*

“บวช” คำนี้คงเป็นที่รู้ความหมายกันดีไม่ต้องแปลหรืออธิบายให้มากความ ในที่นี้ผู้เขียนเองก็มิได้ต้องการนำเสนอในเรื่องความหมายของคำนี้แต่อย่างใด หากประสงค์จะสืบค้นเพื่ออธิบายที่มาของคำนี้ว่าควรมาจากภาษาใดกันแน่ เมื่อเป็นเช่นนั้นการที่เราเปลี่ยนระบบการเขียนบางอย่างจะมีผลต่อการสืบค้นที่มาของคำในภาษาไทยหรือไม่

เดิมภาษาไทยเขียนคำว่า “บวช” อย่างไร?

หากพิจารณาหลักฐานที่น่าจะเก่าแก่ที่สุดก็คือจารึกในสมัยสุโขทัย หลักฐานที่พบแสดงว่าในสมัยสุโขทัยเขียนคำว่า “บวช” โดยใช้ “ส” เป็นตัวสะกด ดังนั้นรูปแบบดั้งเดิมของคำนี้จึงเขียนว่า “บวส” ดังนี้

เพราะเหตุใดปัจจุบันจึงเขียนคำว่า “บวส” โดยใช้ “ช” เป็นตัวสะกด คำถามนี้คงตอบไม่ยาก เพราะนั่นเป็นวิธีการพิจารณาของนักปราชญ์ราชบัณฑิตที่คิดว่า คำในภาษาไทยต้องมีรากคำมาจากภาษา “บาลี - สันสกฤต” เท่านั้น

ในกรณีของคำว่า “บวส” ได้ถูกแก้ไขเขียนในรูป “ช” สะกดเป็น “บวช” เพื่อเทียบให้ตรงกับการเขียนคำว่า “ปพพช” หรือ “ปรวรช” ซึ่งแปลว่า “บวช”

จะเห็นว่าแม้ในรูปคำระหว่างคำว่า “ปพพช” ซึ่งเรานำมาใช้กันในภาษาไทยว่า “บรรพชา” จะไม่ตรงกันทีเดียวกับคำว่า “บวส”

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง

แต่ก็ได้ถูกแก้ โดยคำว่า “บวส” ไม่น่าจะมาจากคำว่า “ปพพช” แต่รูปแบบการเขียนเช่นนี้ก็ได้ใช้สืบต่อมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ในเมื่อคำนี้ไม่น่าจะมีที่มาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตโดยตรง คำนี้ควรมีที่มาจากคำใด เมื่อพิจารณาจากคำที่ปรากฏในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกันเราพบว่าในภาษาเขมรโบราณมีการใช้คำหนึ่งที่มีรูปแบบการเขียนและความหมายตรงกับคำว่า “บวส” ที่ใช้ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย

คำว่า “โปส, ปวส (pos, pvas)” แปลว่า “การบวช, การเข้าสู่ศาสนา” ดังที่พบในศิลาจารึกเขมรโบราณว่า “ปีโนส ต โปส ต คิ โนะ วุณ” แปลว่า “นักบวช ซึ่งบวช อันคือนั้นพนม” หรือ “อุณก ปวาส” แปลว่า “นักบวช” หรือ “เทป ปวส ชา สามเนร” อันแปลว่า “จึงบวชเป็นสามเณร” (Saveros POU: 1992, 320)

คำว่า “ปวส” ในภาษาเขมรโบราณนี้ มีอีกความหมายหนึ่งในรูปเขียนว่า “โปส” แปลว่า “การทำความสะอาด, การกวาด” เพราะฉะนั้น คำนี้ในภาษาเขมรจึงมีความหมายถึงการ “ปัดกวาดทำความสะอาดจิตใจ”

ซึ่งต่อมาในภาษาเขมรสมัยกลางที่ร่วมสมัยกับกรุงศรีอยุธยาได้ใช้ว่า “บวส บุษ” แปลว่า “บวช” และยังใช้รูปแบบการเขียนเช่นนี้สืบมาถึงภาษาเขมรปัจจุบัน ส่วนอีกความหมายหนึ่งนั้นปัจจุบันเขียนว่า “โบส เทส” แปลว่า “กวาด”

ดังนั้น คำว่า “บวช” ที่ใช้ในภาษาไทยจึงมีที่มาจากคำที่เขียนในจารึกสมัยสุโขทัยว่า “บวส” ซึ่งน่าจะเป็นคำยืมภาษาเขมรโบราณที่เขียนว่า “ปวส” หรือ “บวส” ในภาษาเขมรปัจจุบัน แต่ต่อมาเมื่อเราไม่เข้าใจที่มาดั้งเดิมของคำนี้ จึงเปลี่ยนรูปแบบการเขียนตัวสะกดเป็น “บวช” เพื่อให้สอดคล้องกับคำภาษาบาลีว่า “ปพพช” นั่นเอง

“พระขฟง” ภูเขาศักดิ์สิทธิ์ทั้งไทยทั้งกัมพูชา*

ใครก็ตามที่เคยอ่านศิลาจารึกหลักที่ ๑ (จารึกพ่อขุนรามคำแหง) คงคุ้นเคยกับวรรควรรคหนึ่งติดปากว่า “เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้...มี **พระขฟง** ผีเทพดาในเขอันนั้นเป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล ให่วดีพลีถูก เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ผีไหวบดี พลีบ่ถูก ผีในเขอัน บ่คุ้มบ่เกรง เมืองนี้หาย...” (ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑, ๒๕๒๑: ๒๓)

ส่วนท่านจะเชื่อว่าศิลาจารึกหลักที่ ๑ จริง - ปลอม อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนไม่ขอกล่าวถึงประเด็นนั้น แต่ผู้เขียนจะกล่าวถึง “**พระขฟง**” ในบริบทของภูเขาศักดิ์สิทธิ์ไทย - กัมพูชา

มาดูความหมายของ “**พระขฟง**” กันก่อน

อธิบายคำท้ายคำอ่านจารึกหลักที่ ๑ ให้ความหมาย “**พระขฟง**” ว่าเป็นชื่อของภูเขา (ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑, ๒๕๒๑: ๒๓) แต่ไม่ได้ให้ความหมายอื่นๆ ไว้

คำว่า “**ขฟง**” เป็นคำที่ปรากฏในจารึกเขมรโบราณ ดังนั้นอาจกล่าวว่าเป็นภาษาเขมรโบราณก็ได้ เขียนว่า “**กฺวฺง** (kvuŋ)” หรือ “**ขฺวฺง** (khvuŋ)” (พยัญชนะ ว /v/ นี้ต่อมาในจารึกเขมรสมัยหลังพระนครใช้เป็นตัว พ /b/) มีความหมายว่า “**สิ่งที่สูง, สูง, ไปขึ้น, ยอดสุดของภูเขา, วาสนา, ความโลก**” (Saveros POU, 1992: 122)

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง

ธรรมาภิบาลทางวัฒนธรรมในระบอบประชาธิปไตย

คำนี้มีใช้เป็นชื่อทาส และใช้กล่าวขยายความสูงของภูเขา เช่น ในจารึก K ๘๕๕ มีข้อความว่า “**ต ขวฺง วฺน**” หมายความว่า “อันยอดสูงสุดของภูเขา” เป็นต้น (Saveros POU, 1992: 122)

ดังนั้น “**พระขฟง**” จึงหมายถึง “**ภูเขาสูง**” นั่นเอง

การที่สุโขทัยยึดถือเอา “**ภูเขาสูง (พระขฟง)**” เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์นั้น น่าจะเป็นแนวความคิดความเชื่อเกี่ยวกับระบบสัญลักษณ์ความเป็น “**เขาพระสุเมรุ**” หรือ “**เขาไกรลาส**” ที่สืบทอดมาตั้งแต่เขมรสมัยพระนคร

เห็นได้จากในกัมพูชาก็ปรากฏว่ามีการเรียก “**ภูเขาพนมกุเลน**” ว่า “**พระขฟง**” ด้วย ดังปรากฏในจารึก “**เจ้ามหากุศล**” ซึ่งกล่าวถึงเจ้ามหากุศลเดินทางมายังเมืองพระนคร (สมัยหลังพระนคร) เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๒๙ ได้จารึกไว้เป็นภาษาเขมรสมัยหลังพระนครมีความตอนหนึ่งว่า

“...**เจ้า มหากุศล (๒) โหมก สมุพ พระ นา พระ ขฟง ยล พระ พุทฺธ อนุตรธาน...(๔) ...สง พระ พุทฺธ อนุตรธาน นา พระ ขฟง เนะ...**” (ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๗, ๒๕๓๔: ๑๖๓)

แปลว่า “...**เจ้ามหากุศล (๒) มาไหว้พระ ณ พระขฟง ยล พระพุทธร้อนตรธาน...(๔)...สร้างพระพุทธร้อนตรธาน ณ พระขฟงนี้...**”

ในเชิงอรรถของคำอ่านจารึกนี้มีอธิบายว่า “**พระขฟง**” หมายถึง “**เขาศักดิ์สิทธิ์ชื่อพนมกุเลน**” (ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๗, ๒๕๓๔: ๑๖๓)

“**ภูเขาพนมกุเลน**” เป็นภูเขาที่มีความสำคัญของเมืองพระนคร เพราะถือเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่แรกสถาปนาเมืองพระนคร เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ กระทำพิธีให้กัมพูชาก็ไม่ต้องขึ้นแก่ชาวอึก และทำพิธีแสดงความเป็นจักรพรรดิ ก็ทำที่ “**มเหนทรวรพต**” หรือ “**พนมกุเลน**” นี้ ดังความในจารึกสดก๊กอภิมว่า

“(๗๑) กล่าวคือ พระบาทปรเมศวรไปครองราชย์ที่ **มเหนคร** **บรรพต**...แล้วพระบาทปรเมศวร (๗๒) อัญเชิญทำพิธีเล่ให้กลบลดปล่อย ไม่ให้กัมพูชานี้ขึ้นต่อชวาเลย ขอให้อำนาจที่กมรเตง ผไทโกโรม องค์เดียวเท่านั้นคือเป็นจักรพรรดิ พราหมณ์นั้นทำพิธีตามพระวินาชิข ประดิษฐาน กมรเตง ชคต ต ราช...” (ประชุมอรรถาธิบาย, ๒๕๔๕: ๔๓)

นอกจากนี้พระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ ยังสร้างระบบสัญลักษณ์สำคัญ เพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับ “พนมกุเลน” หรือ “**พระขพูง**” มากขึ้น ด้วยการสร้างศาสนสถาน “**ปราสาทตำเรียกราบ**” ไว้บนยอดเขา และแกะสลักศิวลึงค์จำนวนมาก “**สหัสลึงค์**” ไว้ที่ต้นน้ำของแม่น้ำเสียมราบ เพื่อให้ลำน้ำสายนี้เป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองพระนครเช่นเดียวกับ “**แม่น้ำคงคา**” ที่ไหลผ่านพระเศียรพระศิวะก่อนจะลงมาสู่โลกมนุษย์ เพื่อความเป็นอมตะของเมืองพระนคร

แม้ภายหลังเมื่อเขมรหันมานับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทแทน ศาสนาพราหมณ์ฮินดูสมัยพระนครแล้ว “**พนมกุเลน**” หรือ “**พระขพูง**” ยังคงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพราะมีการสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่ ไว้บนยอดเขาพนมกุเลนนั้นเรียกว่า “**พระธมแห่งพนมกุเลน**”

ผู้ที่เคยอ่านคำฉันท์ดุจภูริสังเวทกล่อมช้าง ของขุนเทพกวี ที่เรียนกันมานานแล้วว่าแต่งขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จะพบคำว่า “มนตร” ที่มีกอธิบายกันมาว่าหมายถึง “เวทมนตร์” เพราะเขียนเช่นนั้น (แม้แต่ในสมุดไทยก็เขียนว่า “มนตร”) ซึ่งก็ไม่น่าจะผิด แต่ก็อาจทำให้เกิดความสับสนเมื่อเวลาตีความ เช่น

มนตรีชากรุงชนะ

นิตยเทวดาผอง ฯ

สมมติแปลคำ “มนตร” ว่าหมายถึง “เวทมนตร์” เนื้อหาของบทนี้จะกล่าวถึงอะไร หากแปลว่า “ข้าของכםผู้เป็นเจ้าของแผ่นดิน(พระคิเว)ผู้มีปณญารู้รอบผู้เป็นใหญ่ที่ชนะเทวดาทั้งปวงเป็นนิรันดร์” จะมีความหมายเหมาะสมหรือไม่

หรือในบทที่ว่า

ชนะเคราะห์บังคอง

เนาบาบเนาะผอง

๑ ศิริแสงสະ

อาจเฝ้าอดบะชณะ

นิตยโลกสบนา

คำว่า “มนตร” ที่กล่าวมานี้จะแปลว่า “เวทมนตร์” ได้กระนั้นหรือ

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษา
ตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

ผู้เขียนสันนิษฐานที่มาของคำนี้ว่า “มนตร” มิได้มาจากภาษาสันสกฤตอย่างที่เราศึกษาหรือเข้าใจกันมา เพราะคำคำนี้น่าจะมาจากภาษาเขมรโบราณว่า “มน (man)” ซึ่งมีความหมายว่า “ที่, ซึ่ง, อัน, กล่าว, กล่าววว่า, อันว่า” (Saveros POU, 1992: 363)

ดังนั้นฉันท์และกาพย์ที่ยกมาข้างต้นจึงน่าจะอธิบายความได้ดังนี้

◦ อัญชยมบัมคมภูวสวระ

มนตรชากรุงชนะ

นิตยเทวดาผอง ฯ

คำว่า “มนตรชา” น่าจะแปลว่า “อันเป็น” ดังนั้นเมื่อแปลทั้งบทจะหมายความว่า “ข้าขอบังคมพระผู้เป็นเจ้าของแผ่นดิน อันเป็นผู้เป็นใหญ่ที่ชนะนิตยเทวดาทั้งปวง”

◦ มนตรพระ ด อาจโปรด

ชนะเคราะห์บังคอง

เนาบาปเนาะผอง

ด ศรีรแสงสะ

น่าจะแปลว่า “อันพระเป็นเจ้าซึ่งสามารถโปรดให้ชนะเคราะห์ที่คำอยู่รวมทั้งบาปนั้นด้วย ซึ่งทำให้ร่างกายสว่างสดใส”

◦ มนตรชากรุงภูตประธานเดชะ อาจเถวอดบะชนะ

นิตยโลกสบนา

น่าจะแปลว่า “อันเป็นเจ้าของภูตประธานเดชะ สามารถทำตบะชนะโลกทั้งปวง (สบ - สรรพ) เป็นนิตย”

◦ คือพระฤาษีสิทธิ ด ทรง

พรตกรรมศาสตร์า

กรุงไกรมอุกัทธบุรณา

นุอุเทนมมนตรมคอง ฯ

คำว่า “มนตร” ในที่นี้ก็ควรแปลว่า “ที่, ซึ่ง, อัน, กล่าว, กล่าววว่า, อันว่า” เช่นเดียวกัน

ธชฉานุภพการศุภยศาสตร์ในอุทฺตมภาษา

ผู้เขียนเชื่อว่าการแปลในความหมายนี้น่าจะทำให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาของตัวบทได้ดีกว่าจะอธิบายว่าหมายถึง “เวทมนตร์” หรือ “บทสวดสรรเสริญ” อย่างที่เคยทำกันมา

แต่สาเหตุที่ทำให้กวีเขียน “มน” ในภาษาเขมรโบราณเป็น “มนตร” นั้น น่าจะเกิดจากความเข้าใจผิดของผู้คัดลอกในสมัยหลังมากกว่า เพราะปัจจุบันภาษาเขมรไม่มีใช้คำว่า “มน” ในความหมายนี้อีกแล้ว จึงทำให้ผู้คัดลอกเข้าใจว่าหมายถึง “มนตร” ในภาษาสันสกฤต

อย่างไรก็ดี บทความนี้เป็นเพียงการนำเสนอข้อสันนิษฐานใหม่ที่ยังมีข้อสรุป หากแต่ควรมีการศึกษากันไปเพื่อความก้าวหน้าของวงวิชาการที่นับวันจะมีแต่ผู้ให้ความสำคัญน้อยลง และวิชาการเหล่านี้คงหมดลมหายใจไปในที่สุดหากเราท่านทั้งหลายยังคงตีกรอบการศึกษาอย่างทุกวันนี้

ว่าด้วยชื่อเขมร - คำไทย*

๑. ชื่อที่มีคำว่า “บันทาย” นำหน้า

คำว่า “บันทาย” เป็นภาษาเขมรเขียนว่า **បន្ទាយ** ออกเสียงว่า “บ็อนเตียย” พจนานุกรมเขมรฉบับพุทธศาสนบัณฑิตยให้ความหมายว่า “เนินดินที่ยกสูงขึ้น หรือ กำแพงมั่นคงล้อมรอบ เป็นที่ป้องกันการศึกศัตรู ซึ่งเป็นทัพที่กล้าแข็ง”

สรุปง่าย ๆ ว่า “บันทาย” มีความหมายว่า “บ้อม, ค่าย หรือ สถานที่ที่มีกำแพงล้อมรอบอย่างมั่นคงแข็งแรง” คำนี้ที่พบในเอกสารไทยบางครั้งอาจเพี้ยนเสียงไปบ้าง เช่น เมืองบันทายมาศ (ฮาเตียน) บางครั้งไทยเรียกว่า พุทโธมาศ หรือสถานที่ในประเทศไทยเช่น พุทโธสง ซึ่งอาจจะมาจากชื่อเดิมว่า บันทายสง (สง ในภาษาเขมรแปลว่าสร้าง) เป็นต้น

คำว่า “kdei” ภาษาเขมรเขียนว่า **ក្តី** (กฺวี่) ออกเสียงว่า “เกดฺย” พจนานุกรมเขมรฉบับพุทธศาสนบัณฑิตยให้ความหมายว่า “วัดวาอาราม เป็นที่อยู่ของภิกษุสามเณร” คำนี้มาจากคำภาษาบาลีว่า “กุฎี” เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยบางครั้งก็กลายเสียงไปบ้าง กลายเป็นออกเสียงว่า “กะดี” คล้ายเขมรเหมือนกัน อย่างเช่น ในกรุงเทพฯ มีสถานที่แห่งหนึ่งเรียกว่า “กะดีจีน” ก็หมายถึง “วัดจีน” นั่นเอง

เมื่อนำคำว่า “บันทาย” กับ “กุฎี” มารวมกันจึงหมายความว่า “บ้อมปราการที่เป็นวัด” สันนิษฐานว่าปราสาทแห่งนี้เป็นศาสนสถานแห่งแรกที่สร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗

* ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบเรียง

ธณานุเคราะห์ศึกษาในอุทฺตมภาษา

คำว่า “samre” ภาษาเขมรเขียนว่า សំរែ (สัรเร) ออกเสียงว่า “ซ็อมแร” วจนानุกรมเขมรฉบับพุทธศาสนบัณฑิตยให้มีความหมายไว้สองความหมาย ความหมายที่หนึ่งเป็นคำคุณศัพท์ที่มีความหมายว่า “ที่เป็นทางๆ ดำๆ ดำๆ” ความหมายที่สองเป็นคำนาม หมายถึง “คนป่าจำพวกหนึ่งที่เกิดอยู่ในประเทศกัมพูชา เช่นเดียวกับพวกกวย (ส่วย) ระเบิด ของ (พวกนี้มีอยู่ที่จังหวัดจันทบุรีด้วย) พนอง และเสตียง”

“เมียนเจย” ภาษาเขมรเขียนว่า ម៉ានជ័យ (มานชัย) ออกเสียงว่า “เมียนเจย” คำว่า “มาน” ตัวแรก แปลว่า “มี” คำว่า “ชัย” มีความหมายว่า “ชัย, ชนะ” รวมสองคำแปลว่า “มีชัยชนะ” คำว่า “มาน” มีใช้ในคำราชาศัพท์ของไทยด้วย อย่างเช่น “มานพระบรมราชโองการมานพระบัณฑูร” แปลว่า “มีพระราชโองการมีพระบัณฑูร” เป็นต้น

ปัจจุบัน “บนุทายมานชัย” หรือ “บือนเตยเมียนเจย” เป็นชื่อจังหวัดหนึ่งของประเทศกัมพูชา ที่เปลี่ยนมาจากชื่อเดิมคือ “ศรีโสภณ”

นอกจากนี้บริเวณใกล้ๆ กับตัวจังหวัด “บือนเตยเมียนเจย” ในปัจจุบันยังมีภูเขาสูงหนึ่งชื่อว่า “ภูบนุทายมานชัย” หรือ “พนมบือนเตยเมียนเจย” ด้วย

๒. กำปงชนัง

ชื่อนี้ภาษาเขมรเขียนว่า កំពង់ឆ្នាំង (กำพงฉุนัง) ออกเสียงว่า (ก้อมปึงซุนัง) คำว่า “กำพง” แปลว่า “ทำน้ำ” คำว่า “ฉุนัง” แปลว่า “หม้อ” รวมสองคำ “กำพงฉุนัง” แปลว่า “ทำหม้อ” เหตุที่เรียกเมืองนี้ว่า ทำหม้อนั้น สันนิษฐานจากสภาพภูมิศาสตร์แล้วเมืองนี้เป็นเมืองท่าติดกับแม่น้ำตวนเลสาบ ดังนั้นชื่อเมืองจึงขึ้นต้นว่า “กำพง” หรือ “เมืองท่า”

เมืองนี้แต่เดิมไม่ได้ชื่อว่า “กำพงฉุนัง” แต่มีชื่อว่า “เมืองบริบูรณ” หรือเมือง บริบูรณ ออกเสียงว่า “บอริโบร์” เป็นเมืองโบราณสำคัญ

พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย

เมืองหนึ่งของประเทศกัมพูชา เนื่องจากถือเป็นเมืองหน้าด่านทางทิศเหนือตั้งแต่สมัยเมืองละแวกเป็นเมืองหลวงของเขมรจนถึงสมัยเมืองอุดงค์ เพราะก่อนที่ทัพไทยจะเดินทัพมายังเมืองละแวกหรือเมืองอุดงค์ได้จำเป็นต้องผ่านเมืองบริบูรณ์เสียก่อน ในทำเนียบบรรดาศักดิ์กรุงกัมพูชาระบุว่า เจ้าเมืองบริบูรณ์ (กำพงฉุน่าง) มีตำแหน่งเป็นที่ *ออกญาเสนาธิปตี* เป็นเมืองส่วยขึ้นออกญาจักรี

ถ้าตรวจสอบสมุทรโฆษกล่าวถึงชื่อสถานที่แห่งหนึ่งแถวคลองบางกอกน้อยไว้คล้ายๆ กันคือ “บางฉนัง” ดังโคลงที่ว่า

เยี่ยมาแล้วไ้หย่อน	บางฉนัง
ฉนังบ่มาทันสาย	เสบท้อง
ขนมทิพย์พวงรัง	รจเรช มาแม่
ยินข่าวไซห่มฉนัง	อิมเอง ฯ

ปัจจุบันสถานที่แห่งนี้ยังมีอยู่แต่เปลี่ยนชื่อเป็น “บางเชือกหนัง” เปรียบเทียบชื่อเดิมกับชื่อใหม่ ความหมายแตกต่างกันมาก “บางฉนัง” แปลว่า “บางห่ม” ไม่เกี่ยวอะไรกับเชือกหนังเลย

๓. สวายเรียง

ชื่อนี้ภาษาเขมรเขียนว่า *ស្វាយរៀង* (สวายเรียง) ออกเสียงว่า “สวายเรียง” คำว่า “สวาย” แปลว่า “มะม่วง” คำว่า “เรียง” แปลว่า “เรียงให้เป็นแถว จัดให้เป็นระเบียบ” หรืออาจแปลว่า “ทุก, ทั้งหมด” ก็ได้ ดังนั้น “สวายเรียง” จึงน่าจะมีความหมายว่า “มะม่วงเรียง” หรือ “มะม่วงทั้งหมด” ก็ได้

ชื่อลักษณะเช่นนี้มีในประเทศไทยด้วย อย่างเช่นสถานที่แห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี ปัจจุบันเรียกว่า “เทียนถวาย” มีวัดเทียนถวาย

ธนาจุฑามาศกษัตริย์ลาวและลาวโซ่ง

เป็นที่สังเกต แต่เดิมบริเวณนั้นเรียกว่า “เกรียนสวาย” ดังที่ปรากฏใน
กำศรวณสมุทรว่า

เยี่ยมาเรือล่องไกล่	เกรียนสวาย
สวายสวาสดีธรณีนาง	มิ่งไม้
เพล็ดพวงดุดวงถวาย	ทุกกิ่ง ไล่แฮ
แม่น้ำม่วงรสฟ้าไล่	ลูกหวานฯ

“เกรียนสวาย” มีความหมายว่า “ข้างๆ มะม่วง” นอกจากจะพบ
ในประเทศไทยแล้ว ปัจจุบันบริเวณทางใต้ของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน
ก็มีอำเภอหนึ่งชื่อว่า “เคียนสวาย” ซึ่งก็มีความหมายอย่างเดียวกับ
เกรียนสวายของไทย

๔. ปักชีจำกรง

“Baksei Chamkrong” ภาษาเขมรเขียนว่า **บักซีชัมกรง** (ปักชีจำกรง
หรือเขียนแบบที่นิยมในตำราภาษาไทยว่า ปักชีจำกรง) ออกเสียงว่า
“ปักเซียจำกรง” แบ่งออกเป็นคำย่อยๆ คือ “ปักชี” แปลว่า “นก” คำว่า
“จำ” แปลว่า “เฝ้า, คอย” คำว่า “กรง” แปลว่า “กรง, ครอบ, ปกป้อง,
ป้องกัน” รวมความแปลว่า “นกเฝ้าป้องกัน” อย่างไรก็ตาม คำว่า “กรง”
อาจหมายถึง “พระเจ้าแผ่นดิน” ก็ได้ ดังนั้นจึงอาจแปลว่า “นกเฝ้า
(คุ้มครอง) พระเจ้าแผ่นดิน” ได้เช่นกัน

เหตุที่เรียกชื่อปราสาทแห่งนี้ว่า “ปักชีจำกรง” เนื่องจากผู้พบ
ปราสาทแห่งนี้เรียกชื่อปราสาทแห่งนี้ตามตำนานเรื่องพระเจ้าปักชีจำกรง
เรื่องย่อมีอยู่ว่ายุวกษัตริย์พระองค์หนึ่งต้องหนีราชศัตรูออกมาจาก
พระราชวัง ระหว่างนั้นศัตรูใกล้จะตามมาถึงด้วยบุญญาธิการแห่ง
ยุวกษัตริย์ บรรดานกทั้งหลายจึงบินเข้ามาห้อมล้อมพระองค์ไว้ทำให้
ศัตรูมองไม่เห็นและพระองค์สามารถหนีรอดพ้นได้ ดังนั้นเมื่อพระองค์

ได้ราชสมบัติจึงทรงสร้างปราสาทแห่งนี้ขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกและตอบแทนบุญคุณ

อย่างไรก็ตาม จารึกที่พบบริเวณกรอบประตูปราสาททำให้ทราบว่าปราสาทแห่งนี้สร้างขึ้นในรัชกาลพระเจ้าหรรษวรมันที่ ๑ เพื่อใช้เป็นศาสนสถานอุทิศถวายแด่พระราชบิดาและพระราชมารดา

๕. เมืองจะทิ้งพระ หรือ เมืองสทิ้งพระ

ชื่อเมืองนี้น่าจะมาจากชื่อภาษาเขมร คือคำว่า **ស្ទឹងព្រះ** (สฺทิ้งพระ) ออกเสียงว่า “ซฺตึงเปรี๊ยะ” คำว่า “สฺทิ้ง” พจนานุกรมเขมรฉบับพุทธศาสนบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า “ทางน้ำที่มีต้นน้ำไหลออกมาจากภูเขา จากเหว จากบึง จากคลองลงไปบรรจบกับทะเลมหาสมุทร” ส่วนคำว่า “พระ” มีความหมายว่า “พระ” ชื่อนี้น่าจะมีความหมายว่า “คลองพระ” อย่างที่นักวิชาการหลายท่านได้วินิจฉัยมาแล้ว

๖. ฉะเชิงเทรา

ชื่อนี้เป็นภาษาเขมรโบราณ มีชื่อในจารึกโบราณว่า “ฉทิ้งเชรา” (ชื่อในประเทศกัมพูชา) ตรงกับภาษาเขมรปัจจุบันว่า “สฺทิ้ง” หมายถึง “คลอง, แม่น้ำ” และคำว่า “เชรา” ที่ไทยใช้ว่า “เทรา” หมายถึง “ลี้ก” ดังนั้นชื่อนี้จึงมีความหมายว่า “คลองลี้ก” หมายถึงแม่น้ำบางปะกงที่ไหลผ่านตัวเมืองฉะเชิงเทรา รัชกาลที่ ๔ มีพระบรมราชาธิบายว่าเมืองฉะเชิงเทราเป็นชื่อเขมร เมืองแปดริ้ว เป็นชื่อไทย และทรงกล่าวว่า “เขมรก็มามีอยู่มาจนทุกวันนี้” ชื่อนี้จึงน่าจะมาจากภาษาเขมร

๗. ทำสาบ กับ ทะเลสาบ

“ทำสาบ” คำว่า “ทำ” คงไม่ต้องแปล ส่วนคำว่า “สาบ” ภาษาเขมรเขียนว่า សាប ออกเสียงว่า “ซาบ” แปลว่า “จืด” เมื่อรวมเข้าจึงอาจจะแปลว่า “ทำ (น้ำ) จืด”

คำว่า “ทะเลสาบ” ภาษาเขมรใช้คำว่า ទន្លេសាប (ทนฺเลสาบ) ออกเสียงว่า “ตฺวันเล-ซาบ” แปลว่า “ทะเลน้ำจืด” โปรดสังเกตว่าคำว่า “ทะเล” เป็นคำเดียวกับคำว่า “ทนฺเล” ในภาษาเขมร ส่วนคำว่า “สาบ” ก็มีความหมายว่า “จืด” ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

อาจเป็นไปได้ที่จะมาจากภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาเขมรก็ได้ แต่หากจะเอาความหมายในภาษาเขมรก็แปลได้ดังที่กล่าวมานี้

๘. ว่าด้วยชื่อ “ปราจีนบุรี”

ปราจีน เป็นคำภาษาสันสกฤต แปลว่า “มีในทิศตะวันออก” คำนี้เดิมเรียกว่า “ประจิม” หมายถึงทิศตะวันตก ตามศัพท์ “ปราจีนบุรี” จึงหมายถึง เมืองในทิศตะวันออก แต่หากใช้ชื่อว่า “ประจิม” จะหมายถึง เมืองในทิศตะวันตก

พงศาวดารละแวก ฉบับพระองค์เอง แปลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเรียกเมืองปราจีนบุรีว่า เมืองบางคาง

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชธิบายว่า เมืองประจิมเป็นชื่อเขมร เพราะอยู่ทิศตะวันตกของเมืองพระนครหลวง เมืองบางคางเป็นชื่อไทย ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง “เขมรแบ่งเป็นสี่ภาค” ดังนี้

“...แผ่นดินเขมรเป็น ๔ ภาค คือส่วนที่โบราณเรียกว่าขอม แปรพักตร์และจะว่าให้รู้ง่ายอีกอย่างหนึ่ง เขมรไทย คือเขตต์แขวงตั้งแต่ ผังน้ำปะดงข้างตะวันออกไปจนฝั่งข้างตะวันตกของทะเลสาบ ชื่อ บ้านเมืองเหล่านี้เป็นชื่อภาษาไทยบ้างชื่อเขมรบ้าง เป็นสองชื่อทั้งไทย ทั้งเขมรบ้าง อย่างเมืองฉะเชิงเทราเป็นชื่อเขมร เมืองแปดริ้วเป็นชื่อไทย **เมืองประจิมเป็นชื่อเขมร เพราะอยู่ที่ตะวันตกของพระนครหลวง เมืองบางคางเป็นชื่อไทย** เมืองนครนายกเป็นชื่อสันสกฤตเขมรตั้ง บ้านนาเป็นชื่อไทย ด้วยณนี้ ที่ต่าง ๆ ตลอดไป เป็นชื่อไทยบ้างชื่อเขมร บ้าง คนที่อยู่ในเมืองเหล่านั้น ก็เป็นไทยบ้างเขมรบ้างปนกันมาแต่ โบราณจนทุกวันนี้ เหมือนอย่างเมืองนครเสียมราฐทุกวันเขมรเรียกว่า นักรร แต่คำโบราณเขมรเรียกว่าเสียมเจียบบ้าง เสียมเรียบบ้าง ไทย เรียกว่าเสียมราฐตามคำเขมรโบราณ ก็คำนั้นแปลว่าเมืองไทยท่าปลาแห้ง คือแต่ก่อนเป็นบ้านเมืองไทยท่าปลาแห้งชาย อย่างเมืองฉะเชิงเทราที่ ไทยเรียกว่าเมืองแปดริ้วนั้น เขมรก็มามีอยู่มากจนทุกวันนี้ ก็เมืองส่วนนี้ แต่ก่อนพงศาวดารลึกลึขึ้นไป กรุงมหานครของเขมรอยู่ที่นครหลวง ใกล้กับเมืองเสียมราฐ ชากเศษเมืองเก่าปราสาทราชฐานเหลืออยู่มาก จนทุกวันนี้ ก็เมื่อพวกไทยมีกำลังเจริญขึ้น ยกทัพไปรบกวณเือง ๆ ทำให้ บ้านแตกเมืองเสียเป็นหลายครั้ง จนเจ้านายฝ่ายเขมรเห็นว่าเมืองนั้น อยู่ใกล้ไทยนัก อีกอย่างหนึ่งรังเกียจว่าเป็นเมืองเก่า อาลัยของเจ้านาย ฝ่ายเขมรที่ตายแล้วฆ่าซากมาเป็นผีสิงอิจฉาหึงหวงเจ้านายที่เป็นขึ้นใหม่ ๆ ให้ตายเร็ว ๆ ง่าย ๆ บ่อย ๆ นัก จึงล่าเลิกถอยไปเสียข้างใต้ ก็ในจังหวัด วงเขมรเจือไทยนี้ เมื่อใดไทยมีกำลังมาก ก็ครอบงำออกไปจนหมดบ้าง ไม่หมดบ้าง เมื่อไรเขมรมีอำนาจขึ้นก็ครอบงำเข้ามาจนถึงเมืองนครนายก **เมืองประจิม** เมืองฉะเชิงเทรา ที่ไทยเรียกว่าบ้าน บางคาง และแปดริ้ว นั้นบ้าง ไพร่บ้านพลเมืองสองอย่างปะปนกันอยู่ดังนี้มานาน แต่จังหวัด ขอมแปรพักตร์นี้ ได้ตกเป็นของไทยทั้งสิ้นชาติทีเดียว จนเจ้านายฝ่าย

ธรรมาภิบาลทางวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร

เขมรหรือญวนกำเริบเข้ามาไม่ได้เลยทั้งสิ้น ตั้งแต่เมืองปัตทอบง เมือง นครเสียมราฐ เข้ามาดั่งนี้นั้น ตั้งแต่ต้นพระบรมราชวงศ์นี้ เมื่อปีขาล จัตวาศก จุลศักราช ๑๑๔๔ ตรงกับคริสต์ศักราช ๑๗๘๒ นั้นมาจนบัดนี้ ในเขตต์แขวงแผ่นดินขอมแปรพักตร์ที่ว่ามานี้ ไทยได้ไปตั้งบ้านตั้งเมือง ลงใหม่หลายเมืองคือ มงคลบุรี ศรีโสภณ วัฒนานคร อรัญญประเทศ ถึงเมืองปัตทอบง เมืองเสียมราฐ แต่ก่อนก็ไม่มีป้อมและกำแพง ฝ่ายไทย ได้ไปสร้างขึ้นเกือบสามสิบปีมาแล้ว ส่วนนี้เป็นส่วนที่หนึ่ง...”

๙. กรุงอุดงค์มีชัย

กรุงอุดงค์มีชัย อุดงค์ภักชัย หรือบันทายเพชร เป็นชื่อเมืองหลวง ของกัมพูชาสมัยพระนครที่มีระยะเวลาการเป็นเมืองหลวงที่ยืนยาวที่สุด เพราะสถาปนาเป็นเมืองหลวงในปี พ.ศ. ๒๑๖๔ ในรัชกาลพระบาท สมเด็จพระชัยเชษฐาธิราชที่ ๒ สืบต่อมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๐๗ ในรัชกาล สมเด็จพระบรมมหาราชเจ้าจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมระยะเวลาทั้งสิ้นกว่า ๒๔๓ ปี ปัจจุบันกรุงอุดงค์ตั้งอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร ประเทศไทย

ชื่อ “อุดงค์มีชัย” ภาษาเขมรเรียกว่า “อุญฺจฺคฺมานชัย” คำว่า “อุดงค์ (อุญฺจฺค)” ในภาษาเขมรเป็นคำยืมภาษาสันสกฤต มาจากคำว่า “อุตตฺตฺค” ซึ่งมีความหมายว่า “สูงส่ง, ประเสริฐ, มีค่า” ดังนั้นเมืองนี้จึงแปลว่า “เมืองประเสริฐมีชัยชนะ” บางครั้งเรียกชื่อเมืองนี้ว่า “อุดงค์ภักชัย” ซึ่งมีความหมายว่า “เมืองประเสริฐที่เลื่องลือชัยชนะ”

“กรุงอุดงค์มีชัย (อุญฺจฺคฺมานชัย)” จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “บันทายเพชร” ซึ่งหมายความว่า “เมือง (ที่มีกำแพง) ที่แข็งแรงดุจเพชร”

* ประชุมพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ ภาคปึกฉะ ภาค ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระศพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพวงสร้อยสอางค์ ณ พระเมรุท้องสนามหลวง พุทธศักราช ๒๔๙๓, หน้า ๒๔ - ๒๙.

ผู้เรียบเรียง

ศานติ ภักดีคำ

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษา
ตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษา

ศศ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๒) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศศ.ม. (จารึกภาษาตะวันออก) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตัวอย่างงานวิชาการ

กวีศรีกัมพูชาเทศ: ความเรียงว่าด้วยประวัติกวีเขมร (พิมพ์ ๒ ครั้ง)
๒๕๔๓.

พระนเรศวรตีเมืองละแวกแต่ไม่ได้ฆ่า “พระยาละแวก” (ผู้เขียนร่วม)
ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ มติชน (เดือนกันยายน) ๒๕๔๔.

นครวัด ทัศนะเขมร สำนักพิมพ์มติชน (เดือนกันยายน) ๒๕๔๕.

ประวัติศาสตร์กัมพูชา แบบเรียนของเขมรที่เกี่ยวข้องกับไทย
สำนักพิมพ์มติชน (เดือนมีนาคม) ๒๕๔๖.

พื้นกัมพูชา: ความเรียงว่าด้วยประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์เขมร -
ไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษาและฝ่ายวิชาการ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖. (พิมพ์ครั้งที่ ๒)

ประชุมคำพากย์รามเกียรติ์เล่ม ๓ คำพากย์รามเกียรติ์ภาษาเขมร.
กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๗. (ปรับปรุงจากรายงานการวิจัย
เรื่อง คำพากย์รามเกียรติ์ภาษาเขมรฉบับหอพระสมุด
วชิรญาณ: การสอบชำระเชิงวิเคราะห์วรรณคดีเขมรจาก
เอกสารตัวเขียน)

“เป็นอาลักษณ์นักเลงทำเพลงยาว เขมรลาวลือเลื่องถึงเมืองนคร”
ความสัมพันธ์วรรณกรรมสุนทรภู่ กับวรรณกรรมเขมร,
วารสารภาษาและหนังสือ ปีที่ ๓๖ (พ.ศ. ๒๕๔๘), หน้า ๕๙ - ๘๒.

